

POŠTINA PLAČANA PRI POŠTI 61102 LJUBLJANA

Planinski vestnik

4

glasilo Planinske zveze Slovenije

april 1996

SPD 1906 - 1996 ZGVS

90. obletnica

I. slovenskega tečaja
za gorske vodnike

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

april 1996

4

letnik XCVI

izhaja od leta 1895

vsebina

Marjan Raztresen	Planinski muzej pod Triglavom	145
	Ponudba v koči	147
France Zupan	Lirični opisovalec gorskih brezpotij	149
Peter Svetik	Natančne karte 1 : 25 000	152
	Varnost na visokogorskih turah	154
Martin Šolar	Planinstvo v TNP	155
Vlado Habjan	Red za gorske vodnike iz leta 1904	156
Tine Lenarčič	Šest desetletij dela z mladimi	158
Janez Lušina	Gams v plazu	159
Lojze Budkovič	Rešitev iz ledeniške razpoke	160
Jurij Rosa	Valentin Stanič v javnem spominu — 2	162
Urša Stritar	Če si to želi in počenja tudi mama	164
Uroš Zagožen	Volil sem Snežnik	166
Dario Cortese	Skozi noč proti Krnu	167
	Samotar na severu in jugu planeta	168
Marjan Bradeško	Od nekod je prineslo snežinke	171
Milan Vošank	Medvedja zgodba	172
Veronika Szillich	Dan, poln sonca nad meglenim morjem	173
Tomislav Jagačić	Smrt sredi nebeško lepih gričev	175
	Poltisočletno občudovanje gora	176
	Moje življenje	178
	Odmevi	179
	Iz planinske literature	180
	Društvene novice	183

Slika na naslovni strani: **S poti proti Pogačnikovemu domu na Kriških podih**

Foto: Igor Modic

Planinski vestnik izdaja Planinska zveza Slovenije, 1000 Ljubljana, Dvoržakova ulica 9, p. p. 215. Revija izhaja vsak mesec. Ureja uredniški odbor: Marjan Raztresen (glavni in odgovorni urednik), Janez Bizjak, Sonja Dolinšek, Mitja Košir, Edo Kozorog, Silvo Kristan, France Malešič, Dragica Manfreda, Marlen Premšak, Tone Strojnik, Tone Škarja in Franček Vogelšek. Predsednik založniško-izdajateljskega sveta dr. Milan Naprudnik. Prispevke pošiljajte na naslov Planinske zveze Slovenije. Rokopisov in slik ne vračamo. Tekoči račun pri SDK 50101-678-47046, devizni račun pri Ljubljanski banki - Gospodarski banki d. d. Ljubljana 50100-620-133-900-27620-sifra valute-3053/8. Naročnina za leto 1996 znaša 2500 tolarjev in je plačljiva v največ dveh obrokih po 1250 tolarjev, posamezna številka stane 250 tolarjev. Letna naročnina za tujino znaša 30 ameriških dolarjev. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova vselej navedite tudi stari naslov, in sicer s tiskanimi črkami. Upoštevamo samo pisne odgovore do 1. decembra za prihodnje leto. Tisk Tiskarna JOŽE MOŠKRIČ d. d. v Ljubljani.

Glasilo spada med proizvode informativnega značaja iz 13. točke tarifne številke 3 Zakona o prometenem davku (Ur. list RS, št. 4/92) in Mnenja Ministrstva za informiranje Republike Slovenije, št. 23/117-92 z dne 24. 2. 1992, za katere se plačuje davek od prometa proizvodov po stopnji 5 %.

URESNIČENA BO STOLETNA ŽELJA SLOVENSКИH PLANINCEV

PLANINSKI MUZEJ POD TRIGLAVOM

MARJAN RAZTRESEN

V prisotnosti kakšnih sto članov Planinskega društva Dovje Mojstrana, ki so se letošnjega 18. februarja zbrali na letnem občnem zboru, so župan Kranjske Gore **Jože Kotnik**, predsednik Planinske zveze Slovenije **Andrej Brvar** in predsednik PD Mojstrana **Stanko Kofler** podpisali listino o nameri, da s skupnimi močmi v Mojstrani postavijo osrednji slovenski planinski muzej, kar je sicer že malone stoletna želja slovenskih planincev. Muzej bo v prenovljeni in nemara razširjeni zgradbi, v kateri je zdaj ob cesti, ki pelje iz Mojstrane v alpsko dolino Vrata, Triglavska muzejska zbirka, lokalni planinski muzej, za katerega že od leta 1984, ko so ga odprli, skrbi domačin **August Delavec**.

Naposled se bo torej menda le uresničila skoraj stoletna želja slovenskih planincev: dobili bomo svoj osrednji muzej, katerega urejanja so se doslej lotili že ničkolikokrat, otvoritve pa do današnjega dne še ni bilo. Zadnjič je bila ta želja čisto blizu uresničitve pred dobrimi tremi leti, ko je kakšnih sto tisoč organiziranih slovenskih planincev praznovalo stoletnico ustanovitve svoje organizacije, Slovenskega planinskega društva (SPD), katerega neposredni naslednik je Planinska zveza Slovenije (PZS), vendar niti iz tega ni bilo nič. Februarja pa so na Dovjem, tako rekoč pred najbolj pristojno pričo, pred **Jakobom Aljažem**, resda mrtvim, toda v tem kraju pokopanim, Jože Kotnik, Andrej Brvar in Stanko Kofler podpisali pismo o nameri, da s skupnimi močmi in skupnim denarjem, ki mu bo bržkone kaj malega priskrbeli tudi dobra mati Država, na kraju sedanje Triglavske muzejske zbirke v Mojstrani ustanovijo, postavijo in uredijo osrednji slovenski planinski muzej.

IDEJA IZ PREJŠNJEGA STOLETJA

Glede na to, da smo leta 1893, ko je bilo v Ljubljani ustanovljeno SPD, živeli v veliki skupni državi Avstroogrski, je bilo eno od prvih društev te slovenske planinske zveze Češka podružnica SPD, ustanovljena v Pragi že leta 1897. Komaj štiri leta pozneje je iz te podružnice prišel predlog, naj bi njeni člani začeli zbirati vsakršne predmete, povezane z gorništvom, ki bi jih shranili v »alpski muzej«. V tistih časih bi bil to prvi in edini tak muzej na svetu, »naloga pa bi mu bila, podajati vsestranski kar najbolj nazorni pouk o alpskih deželah, predvsem o slovenskih planinah«, kot je bilo takrat napisano v Planinskem vestniku.

Kot so se te vesti na hitro pojavile, tako so na hitro potihnile, vnovič pa jih je bilo slišati šele ob ljubljanskem velesejmu septembra 1932, na katerem je bilo pod pokroviteljstvom jugoslovanskega kralja **Aleksandra** tudi dvanajst posebnih razstav, med njimi »alpinska«. To prvo slovensko planinsko razstavo je zasnoval in predmete zanjo zbral **dr. Arnošt Brilej**, zaslužni slovenski planinski odbornik, tajnik SPD in poznejši

Triglavski zbirki v Mojstrani je uspelo dobiti tudi nekaj napisnih tabel, ki so bile njega dni pribite nad vrati planinskih koč v naših Alpah

urednik Planinskega vestnika, predvsem pa planinski pisec. Kot je bilo napisano v časopisnem poročilu, naj bi bila ta razstava temelj bodočega slovenskega planinskega muzeja.

Prvič je SPD uradno začelo zbirati predmete za tak muzej kakšno leto pozneje, potem ko je ljubljanska mestna občina v te namene dala na voljo dve sobi v Auerspergovih palači. Kdo ve zakaj je po prvem navdušenju in nekaj vznesenih časopisnih vesteh govorjenje o takšni ustanovi, ki bi bila veliko kulturno dejanje, kot je bilo večkrat zapisano, popolnoma potihnilo, predmeti, ki so jih slovenski planinci v ta namen zbrali, pa so se porazgubili (kot so se potem še nekajkrat ob podobnih zbiranjih).

Šele pet let po koncu druge svetovne vojne so se planinski funkcionarji spet spomnili na ta velik slovenski planinski dolg. Kot so se odločili po drugi svetovni vojni, naš planinski muzej »ne bi bil samo pokopališče dosluženih rekvizitov, marveč bi moral prikazati razvoj planinstva in alpinistike na našem teritoriju od začetka 18. stoletja do danes«. V časopisni vesti o tem načrtu je še napisano, da bi se tega dela morali nujno lotiti nemudoma, »da se za skupnost ohranijo razni dragoceni

Predsednik PZS Andrej Brvar, gonilna moč Triglavske zbirke Avgust Delavec in eden od najaktivnejših mojstranskih planinskih funkcionarjev Miro Eržen v prostorih, kjer bo nemara že čez dve leti slovenski planinski muzej

dokumenti, ki bi sicer lahko postali za zmerom plen raznih bibliomanov«.

RAZSTAVE NAMESTO MUZEJA

Najvišji slovenski planinski funkcionarji se niso nikoli hoteli pogovarjati o tem, da bi bil tak muzej kje drugje kot v Ljubljani. Toda medtem ko so leta 1950 v Ljubljani le teoretizirali, je tri leta pozneje planinsko društvo iz Tolmina v Logu v Trenti v treh velikih sobanah odprlo stalno planinsko razstavo, ki je bila takrat prva takšna razstava v Sloveniji, o podobni razstavi pa so premišljevali tudi na Jesenicah.

Po veliki planinski razstavi na ljubljanskem velesejmu pred drugo svetovno vojno je bila največja podobna razstava v Sloveniji leta 1955 v Ljubljani, ki jo je na 600 kvadratnih metrih pripravila propagandna komisija pri PZS in ki si jo je ogledalo približno 20.000 ljudi. Toda ko so jo zaprli, se je takšno dogajanje spet preselilo v kraje pod gorami, spet na Jesenice, na primer, kjer so pri tamkajšnjem planinskem društvu celo ustanovili odbor za Triglavski planinski muzej. Sredi šestdesetih let je upravljanje planinsko turističnega muzeja v Trenti prevzel Goriški muzej iz Nove Gorice, konec šestdesetih let pa je planinski odbornik **dr. Jože Pretnar** iz Ljubljane poročal, da je po treh letih zbiranja naposled zbranega kar precej pomembnega muzejskega gradiva, ki so ga strokovnjaki že razvrstili po skupinah od prvih pobud za ustanovitev slovenske planinske organizacije do tedanjih časov, šlo pa je za spominske predmete, planinsko opremo in dokumente.

Diše od tega niti takrat ni prišlo. Pač pa so slovenski gorski reševalci leta 1973 na Bledu v počastitev mednarodnega kongresa svetovne organizacije za reševanje v gorah IKAR uredili skromno, a zanimivo razstavo o delu in življenju slovenske Gorske reševalne službe (GRS), kmalu zatem pa je bila podobna razstava ob 60-letnici GRS še v razstavišču Arkade v Ljubljani. Takrat je bila prvič javno napisana želja, da bi tako ta kot tudi druge dotedanje planinske razstave

moral dobiti svoje mesto v urejenem ljubljanskem gradu ali drugod v Ljubljani ali v kakem drugem slovenskem planinsko turističnem središču«.

ZBIRANJE DOKAZOV O PLANINSKEM DELU

Najresneje so očitno mislili v Mojstrani in nasploh v Gornjesavski dolini. Tam so namreč planinci že kmalu po drugi svetovni vojni ugotavljali, da bo treba bogato planinsko preteklost naših krajev in tukajšnjih planinskih delavcev v 19. in v prvi polovici 20. stoletja prikazati sedanjim in bodočim rodovom ter tujim obiskovalcem tukajšnjih gora in gorske krajine. Pri tem so bili v začetku najbolj aktivni jeseniški planinci, ki so začeli zbirati gradivo za planinski muzej. Sledili so jim tudi drugi, kajti vsi so se zavedali pomena takšne ustanove, ki bi z javno predstavitvijo prikazala velik obseg opravljenega dela v Julijskih Alpah, Karavankah, Kamniških in Savinjskih Alpah in drugod in kjer bi bila vabljiva gorska narava skupaj z začetki njenega odkrivanja predstavljena planinskim in drugim obiskovalcem.

V Mojstrani, v neposredni triglavski sosesčini, so se zavedali pomena zbiranja dokazov o obsegu planinskega dela prejšnjih in tedanjih planinskih generacij v največjih središčih za Vzhodne Julijske Alpe, v Bohinju, Mojstrani, Trenti in Kranjski Gori. Planinski predhodniki iz teh krajev so namreč turistom in planinskim prijateljem omogočili obisk gorskih predelov in vrhov z nadelavo in zavarovanjem potov, graditvijo planinskih koč, vodenjem obiskovalcev, s pomočjo gorskih reševalcev ob nesrečah in drugih potrebah.

Na Jesenicah, v središču družbenega dogajanja Zgornjesavske doline, v šestdesetih letih ni bilo prostorskih pogojev za ustanovitev planinskega muzeja. Tako so pri Planinskem društvu Dovje-Mojstrana radi prevzeli ponujeno in do takrat zbrano gradivo. Težave so imeli v Mojstrani predvsem s tem, kako naj bi pridobili ustrezne prostore, najprej za muzejsko zbirko in pozneje nemara za muzej. Da bi na svojo stran pridobili javno mnenje, so v letih po tem prirejali razstave s planinsko tematiko doma in po Gorenjskem, vmes pa marljivo

zbirali gradivo in podatke, potrebne za poznejšo stalno zbirko v Mojstrani.

TRIGLAVSKA MUZEJSKA ZBIRKA

Šele leta 1984 je PD Dovje-Mojstrana uspelo skleniti najemno pogodbo, po kateri so upravitelji izpraznili prostore nekdanjega študentskega okrevališča Sonje Marinkovič v Mojstrani. Vendar je bila stavba v tako slabem stanju, da so se morali najprej lotiti obsežnega popravila hiše. Zgradba, ki so jo zgradili leta 1902 in jo pred desetletji preuredili za namene naravnega zdravilišča, je bila potrebna popolne obnove tako znotraj kot zunaj, vključno z njeno neposredno okolico. Z denarjem, materialom in delom so pri tem pomagali jeseniška občina, kamor je takrat upravno spadala Mojstrana, Železarna Jesenice, uprava Triglavskega narodnega parka (TNP), podjetja in nekateri zasebniki. Kot je pokazala uradna cenitev, je PD Dovje-Mojstrana v objekt vložilo 102.000 nemških mark.

Tako so 5. avgusta 1984 odprli Triglavsko muzejsko zbirko. Ustanovitelj je bila Kulturna skupnost Jesenice, ker planinsko društvo to takrat ni moglo biti. Strokovno delo je opravil Gorenjski muzej iz Kranja, arhitekt je bil **Janez Bizjak**. Člani muzejskega odbora pri PD Dovje-Mojstrana so vseskozi sodelovali tako pri pripravi prostorov, panojev in vitrin kot tudi gradiva in vsega, kar je bilo potrebno za smiselno predstavitev. Zbirka se omejuje pretežno na triglavsko območje in na Vzhodne Julijske Alpe. Največ zahval za to zbirko je vsekakor treba nasloviti na zaslužnega mojstranskega planinca

Jaka Čop, nestor slovenskih planinskih fotografov, pred podobo Jakoba Aljaža in njegovo znamenito palico, ki je razstavljena v muzeju v Mojstrani

namesto komentarja

PONUDBA V KOČI

Varstveniki gorske narave na eni strani ter oskrbniki in gospodarji planinskih postojank na drugi se zadnji čas nekako ne morejo sporazumeti, kaj naj bi pod svojo gostoljubno streho ponudili planincem. Prvi se odločno zavzemajo za vračanje k prvotni skromnosti in k najskromnejši, vendar prijazni ponudbi hrane in pijače, vsaj nekateri od drugih bi svojim gostom radi postregli najboljše, kar zmorejo in premorejo.

Če se vrnemo v slovensko planinsko zgodovino, se srečamo s podatki o obeh možnostih, ki sta zdaj na tehtnici. Skoraj povsod so bile planinske kočje sprva opremljene karseda skromno, popolnoma enako kot pastirski stanovi na planinah. Koča je premogla en sam prostor, v katerem se je kuhalo, jedlo, pilo, klepetalo in spalo, isti prostor so si delili gostje in oskrbnik. Vsi so spali na pogradih, postlanih s senenimi slamaricami.

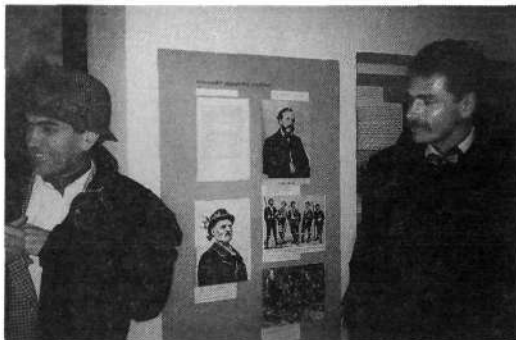
Drugače je bilo le nekoliko pozneje, ko so v kakšni koči pričakovali imenitnejše goste, ki so nemara celo večkrat počastili zavetišče s svojim obiskom: takrat so se oskrbniki karseda potrudili, da bi visokemu

obiskovalcu ponudili najboljše, kar je bilo na ravninah mogoče prinesiti iz doline; ti gostje so spali na rjuhah in popili steklenico ali dve odličnega vina, nemara celo šampanjca, če je bilo poprej tako dogovorjeno.

Primerjamo in premišljujemo: v večini naših planinskih koč dosedanja standard dovoljuje dovolj veliko udobje za še tako razvajene goste, perila pa takointako skoraj nikjer več ne perejo na gori, ampak ga odnesejo v pranje v dolino. Piva stočijo v vsaki od naših planinskih koč ogromne količine, vina prav toliko, vendar najpogosteje najslabšega in najcenejšega, pri katerem je mogoče čimveč zaslužiti. Ali ne bi oskrbniki v dolini raje naročili nekaj zabojev izbranih butelj, da bi planinci nemara samo s kozarčkom zares dobre pijače proslavili svoj velik planinski dogodek, če je že treba spiti kaj alkoholnega, kar bi jih resda veljalo nekaj denarja, ne pa da se nalivajo s poceni alkoholom? Okusno pripravljena enolončnica pa je v planinski koči takointako najboljša jed, kar je je za utrujenega in lačnega planinskega pešca.

Pri razpravah o tem med varstveniki narave in planinskimi gospodarji morda sploh ni nobenih nesporazumov, kot bi bilo mogoče razumeti iz pogovorov na nekaterih učenih planinskih posvetovanjih.

Marjan Raztresen

Direktor Triglavskega narodnega parka dia. Janez Bizjak obljublja ob novem planinskem muzeju ali nedaleč od njega informacijski center TNP, kakršen že stoji v Trenti (čep rav ne tako velik), predsednik PZS Andrej Brvar tudi denarno pomoč slovenske planinske organizacije

Foto: Marjan Raztresen

Augusta Delavca, ki je skupaj s svojimi planinskimi tovariši izpod Triglava pogosto dejal, da je njihova zbirka lokalna, medtem ko bo za vseslovenski planinski muzej stvari treba zagrabiti širše. Tako je to postal prvi večji stalni prikaz planinske zgodovine v Sloveniji. Naslednja leta so zbirko dopolnjevali in preurejali, Uprava Triglavskega narodnega parka pa je v svoji režiji uredila sobo za informiranje o TNP.

To je bila nekakšna nova spodbuda Ljubljančanom in PZS: v začetku leta 1986 je vodstvo slovenske planinske organizacije prosilo vse slovenske planince, ki imajo kakršnekoli listine ali predmete, zanimive za planin-

ske zgodovino, naj jih darujejo za bodoči muzej. Dve leti pozneje so iz nekaterih od prispelih darov v Kulturno informacijskem centru Križanke v Ljubljani res postavili razstavo in ob njej pripravili okroglo mizo, na kateri so se dogovorili, da bo ureditev slovenskega planinskega muzeja osrednja prireditel ob stoletnici organiziranega planinstva v Sloveniji leta 1993, po možnosti na obnovljenem ljubljanskem Gradu, za kar se je posebno zavzemal častni predsednik PZS **dr. Miha Potočnik**.

Pa niti iz tega ni bilo nič: gradivo je še dandanašnji v skatlah in zabojih v prostorih Mestnega muzeja v Ljubljani.

NAJNOVEŠI MUZEJSKI ODBOR

Ves čas nastajanja Triglavске muzejske zbirke (in, kot smo videli, tudi že prej) je tako v Mojstrani kot tudi v PZS zorelo spoznanje, da Slovenija potrebuje muzejsko ustanovo, ki bo na dostojen način prikazala bogato zgodovino ne le ožjega Triglavskega pogorja, ampak tudi ostalih gorskih in goratih predelov Slovenije. Z nastankom Triglavске muzejske zbirke je kljub tudi drugačnim mnenjem prevladala odločitev, da je slovenski planinski muzej lahko le v enem od krajev, ki je izhodišče za vzpon na Triglav, večni cilj vseh Slovencev, in da bo v takem kraju lahko bolje zaživel kot v Ljubljani.

Tako po taki odločitvi so se pričela prizadevanja za pridobitev stavbe ob Triglavski cesti 50 v Mojstrani, v kateri je Triglavska muzejske zbirka, ter pripadajočega zemljišča. Celotni postopek je precej časa zaviral nedokončan stečajni postopek Naravnega zdravilišča Triglav kot nekdanjega lastnika ter še dodatno postopek denacionalizacije. Vendar se je v informativnih pogovorih pokazalo, da bi bili lastniki pripravljene stavbo in zemljo okoli nje prodati, če bi le dobili zahtevano vsoto denarja, to vsoto pa so institucije, zainteresirane za ureditev slovenskega planinskega muzeja, pripravljene plačati.

Triglavska muzejska zbirka je institucionalno vključena v Muzej Jesenice, s katerim upravljalci te zbirke tudi načrtujejo strokovno sodelovanje pri oblikovanju vsebinske zasnovе bodočega muzeja. Aktivnosti pri ustanovitvi bodočega slovenskega muzeja vodi iniciativni odbor, v katerem so predsednik PZS Andrej Brvar, direktor TNP Janez Bizjak, **Nataša Kokošinek** iz Muzeja Jesenice, **Kristijan Robič** iz Občine Kranjska Gora ter Avgust Delavec, Stanko Kofler in **Miro Eržen** iz PD Dovje-Mojstrana.

Naposled je vendarle mogoče upravičeno upati, da bomo Slovenci dobili osrednji planinski muzej. Še letos bodo odkupili stavbo in pripravili načrte za njeno prenovo, prihodnje leto bodo v tej stavbi in okoli nje zidali in urejali, leta 1998, ob 70-letnici PD Mojstrana, pa naj bi ob vhodu v alpsko dolino Vrata in na robu Mojstrane po približno sto letih sanjarjenj naposled le odprli osrednji slovenski planinski muzej. Če bo do tega prišlo, v kar po toliko neuresničenih obljubah marsikdo še komajda verjame, bo to vsekakor prvovrsten slovenski kulturni dogodek.

Smrt grozi na gori

»Pomanjkljivo zavedanje o tem, kakšne sposobnosti imamo, to je najpomembnejši vzrok za številne nesreče v gorah,« meni **Michael Lercher**, referent za planinsko izobraževanje v Avstrijskem Alpenvereinu. Iz izkušenj ve, da so predvsem »moški od 40 let dalje precej velika rizična skupina«.

Najpogostejši vzroki smrti v gorah naj bi bile zadnja leta vsaj v Avstriji srčne kapi in boleznī krvnega obtoka, pojasnjuje Lercher. Pri helikopterskem moštvu »Christophorus 1« Avstrijskega avto moto turing kluba to še predobro vedo. V času poletne planinske sezone morajo vsak dan leteti povprečno štirikrat na reševalne akcije, ker »si neizkušeni in netrenirani gorski popotniki preveč upajo in preveč tvegajo in jih potem zadene srčni infarkt«.

To je bilo treba kljub že enkratni objavi v Planinskem vestniku zdaj, pred začetkom planinske sezone, povedati še enkrat: vsak vendarle ne more priti na Triglav, posebno še, če se poprej ni dobro pripravil na tako naporno in kar precej dolgo gorsko pot. V Sloveniji je toliko nižjih gričev in gorskih vrhov, na katerih je mogoče »trenirati« pred težavnejšimi vzponi, da se je prav neodgovorno podati na vzpon v visokogorje, preden nismo »osvojili« kakšne nižje gore.

IN MEMORIAM: MARIJAN LIPOVŠEK

LIRIČNI OPISOVALEC GORSKIH BREZPOTIJ

FRANCE ZUPAN

Pride čas, ko je treba reči zbogom. Za nekdanjimi Skalaši je lansko leto odšel tudi **Marijan Lipovšek** in njegovi domači so se poslovili od njega mrzlega decembrskega dne na ljubljanskih Žalah. Rad bi mu povedal v slovo nekaj besed, za katere prej nikoli ni bilo prave priložnosti.

Nikdar nisva plezala skupaj in najina srečanja v gorah so bila — če izvzamem tistega pod Rodico — le bežna. Tudi če ne bi bilo generacijske razlike, se verjetno v mojih plezalskih dneh ne bi nikdar navezala na isto vrh. Plezal je sam ali pa je imel svoje plezalne tovariše: **Avčina, Alekso, Prevorška, Modeca, Šarabona, Pipana** in kasneje v zrelih letih odlične plezalce mlajše generacije: hčerko Barbko, nečaka Andreja.

Pa ne, ker ne bi imel Lipovška rad in ga cenil kot glasbenika, alpinista, mojstra pisane besede in predvsem kot dobrega, visoko etičnega človeka — sploh ne!

Vzrok je najbrž v tem, da sva si bila različna v pojmovanju alpinizma in sva imela različen slog hoje v gore, če naj že tako imenujem tisto, kar sva svoje dni počela v gorah. Lipovšek je bil od vsega začetka izrazito umetniška duša, iskalec lepote — nič drugega me ni tako presunilo kot dogajanja, v katerih se je kazala narava, je zapisal.

Mimogrede — nekaj nas je, ki smo navajeni mogočnih razsežnosti gorskega prostora in čudovito lepih prizorov, kakršne videvamo v gorah, pa imamo zato včasih težave pri uživanju umetnosti — mislim tu na upodabljaljočo umetnost in arhitekturo. Podzavestno se nam vidijo mnoga velika dela človeških rok, o katerih gre slava po svetu, nekam majhna in klavrna; najbrž ne vzdrže primerjave s tem, kar nudijo očesu gore; razvajeni smo. Drugače je z glasbo: gore in glasba gredo čudovito skupaj. Še prav posebej velja to za Lipovška: v glasbi je dosegel svojo umetniško izpolnitev in visoka poklicna priznanja.

Trinajstleten je doživel pretres prvega stika z veliko glasbo: »Beethoven mi je govoril tisto, kar sem sam čutil, tisto, kar je bil tudi moj svet. Svet hrepenenja, izpovedovanja brezdanje lepote... kako se mi je ob vsakem koraku odpirala nova lepota!...«

Dobro leto kasneje je po dolgi in mučni hoji na Veliko planino zagledal Grintovce, vse rdeče v večerni zarji, globoko zasnežene. »V hipu sem vedel: to so prave gore, takšne so. In od tedaj so ostale v meni, močne in mogočne, kot tudi glasba. Vzporedno sem zajemal iz enega in drugega bogastva, ki mi ju je dajalo življenje.«

DUH DAJE TELESU NESLUTENO MOČ

Njegovi plezalni in drugi podvigi v gorah skoraj nikoli niso minili brez zapletov, ki so zahtevali, če že ne drugega, vsaj močnih živcev od vseh sodelujočih. Nehoteni bivaki so sodili k njegovemu osebnemu slogu,

da sploh ne govorim o velikanskem tveganju, kadar je plezal sam. Ali ni že veliki **Willo Welzenbach** zapisal, da je sreča karakterna lastnost alpinista? Lipovšek je bil velik srečnik. Dejstvo je, da je Lipovšek v gorah živel veliko bolj nevarno kot vrhunski alpinisti... in to v tehnično lahkkih smereh. Ni bilo v njegovi naravi, da bi iskal nove, še nepreplezane »probleme« in očitno ga tehnična, športna stran alpinistike ni preveč zanimala, toda doživlja je imel, kamor koli je šel. In znal jih je imenitno opisati.

Sam je zapisal, da je podcenjeval primerno pripravo za strmo alpinistiko in se zanašal le na duha, ki daje telesu nesluteno moč in zagon... toda prav zato so njegova pota v gore, hoja po brezpotjih, iskanje prehodov in spoznavanje novih predelov tako sijajne avanture. Če se je le dalo, se je izgubil, kot nalašč je nastopilo slabo vreme, megla, dež, sneg, in priznati je treba, da bi človek z manj močne volje, manj vedrega in neomajnega duha obupal in se vdal v usodo. Res je, da ni bil atlet v današnjem pomenu besede, toda njegovo telo je bilo sposobno prenašati napore; ni ga prizadel mraz in bil je na svoj miren način izredno pogumen mož, čeprav včasih malo šibak v orientaciji.

Ko sta ga — že v zrelih letih — hčerka Barbka in **Drago Zagorc**, oba takrat moderna plezalca najvišjega razreda, popeljala v Čopov steber in ko so to plezanje, tehnično prav gotovo najtežje v njegovi karieri, opravili naglo, igraje, brez običajnih zapletov in dogodivščin, je bil pravzaprav malce razočaran. Opis te plezarije še zdalec ni tako nabit s čustvi kot je opis plezanja izpred desetletij (1948), ko sta se v razmeroma lahki Dolgi nemški smeri z Alekso — muzikus in slikarica — zaplezala. Dobila ju je tema, čepeča pod previsom je vso mrzlo, tegobno noč močil dež. Drugo jutro nista vedela, kako naprej in po tesnobnih trenutkih je nazadnje Marijan srečno izplezal... Da, to je bila avantura v gorah, z vsemi elementi grozljive, toda čudovite poezije! Tam nekje sredi stene mu je takrat rekla Aleksa: »Kakšen obraz imaš! Čisto drugačen kakor v dolini, kar sveti se ti!« In Lipovšek zapiše: Notranji žar, ki je gorel 149

v obeh od globoke sreče, ji je spremenil pogled. Videla je več, kakor je bilo res, res na zunaj, za trezno oko. Ni me sram povedati, da sva bila ginjena, da sva se zavedala te najine prve poti v tej smeri kakor najsvetlejših trenutkov v življenju, kakor da se dotikava neznanih skrivnosti te stene, obdane s človeškim hrepenenjem, sanjami, željami in nekaterikrat tudi s trpljenjem...

Čopov steber? Športni dosežek, brez dvoma, toda ne dosti več. Razlika v obeh opisih pove vse — ne samo o Lipovšku, tej iskreni duši, ki mu je bilo tuje vsako postavljanje. Pove tudi o dejstvu, da intenzivnost doživetja ne narašča premo sorazmerno s težavnostno stopnjo.

IGNORIRANJE ŠPORTNEGA TRENINGA

Ni treba ponavljati, da so nam, prvi povojni generaciji ljubljanskih plezalcev, naši vzorniki vbili v zavest drugačen pristop do gora in do plezarije. Še slišim velikega **Borisa Režka**, ki je bil za nas, mulce, najsugestivnejša osebnost med tedanjimi plezalci, kako je ob večerih v stari koči na Kamniškem sedlu govoril o »alpskem činu«. Da pa je Boris znal pripovedovati, vedo tisti, ki so kdaj z njim sedeli za mizo...

In s tem je bilo vse povedano. Prepričal nas je in verjeli smo, da je alpski čin najpomembnejša stvar na svetu! Alpski čin je pomenil spoštovanje do stene, do velikih alpinistov in gorskih vodnikov, o katerih je pripovedoval, do plezalskega opravila, ki mora biti opravljeno v velikem slogu, suvereno... Nekaj fizične priprave, kot na primer »Prusikova telovadba za gorohodce«, mečkanje časopisnega papirja za močne prste in obešanje po vejah je bilo že dovolj, da je naš pritlehni duh v stenah lahko mirno prepustil težavno opravilo telesu in se mu ni bilo treba po nepotrebnem naperjati.

Lipovškovo ignoriranje športnega treninga je razumljivo za njegov čas, saj je bil spomin na **Klementa Juga** in njegov voluntarizem še v zraku. Danes je težko verjeti, toda še tista leta okrog 1950. je bilo nekaj naših vrstnikov, ki so tako verjeli v moč volje, da jih ni zanimala telesna priprava, kakorkoli je že bila primitivna v primeri z današnjim treningom plezalcev. Žal niso imeli sreče in je nekaj pomladanskih vremenskih preobratov, ki so jih zalotili v smereh četrte stopnje, kruto pokazalo, kako so se motili.

Prvo srečanje z Lipovškom je bilo nepomembno, vendar sem si ga zapomnil: z **Mihcem Verovškom**, sošolcem iz gimnazije, sva se odločila za velepodvig: zimski vzpon po plezalni poti na šmarnogorsko Grmado. Na zadnji ploščadi tramvaja za Šentvid sva ponosno razkazovala svoje cepine, moj je bil predvojni Fulpmes iz starinarnice za Ljubljano za neznansko dolgim ratiščem. Gospod z očali in nahrbtnikom, ki se je očitno tudi podajal nekam ven iz Ljubljane, si naju je prijazno ogledoval in se razumevajoče nasmihal. Vedel sem, da je to Lipovšek, ki tudi »hodi v hribe«, kdo pa sva midva, o tem seveda Lipovšek ni imel pojma.

Enkrat leta 1953 ali 54, v poznem poletju, nas je PZS poslala v Gesäuse in z nami je bil tudi Lipovšek. Kakih

dvajset let starejši je bil in ne morem reči, s kom je takrat pravzaprav plezal — tudi v svoji knjigi nikjer ne omenja te odprave. Popoldne smo se po plezarijah v tistem nekam puščobnem gorovju zabavali s plezanjem po skalnem bloku nad kočo. Kdo se je pojavil pod bolvanom in se temperamentno, z nekim žarom zagnal v tisti previsni, gladki skalni čok?

Marijan Lipovšek, seveda! Moral je odnehati, to pač ni bilo zanj, pa vendar mi je ostalo v spominu, s kakšnim zamahom se je Marijan spravil na delo, brez ogledovanja, brez preračunljivosti... danes bi rekli »na pogled«... Tak je bil, spontan, simpatičen.

KULTURNA SFERA ALPINISTIKE

Ni bil plezalec prvopristopnik, ni plezal novih smeri ali pomikal mejo možnega navzgor, ni bil gorski reševalec, ne gorski vodnik, ne funkcionar v planinskem društvu, ni hodil na odprave niti v Zahodne Alpe, kaj šele na Himalajo... Niti na trekingu ni bil — skratka, po današnjih merilih pravi nihče. Hodil je naokrog s starimi smučmi in tako predpotopno vezjo, ki se je snela in jo je izgubil, kar je bilo tudi krivo, da je zamudil in dva dni ostal v snegu pod Rodico, v snežnem metezu in v nočeh, ki jih je stoično preživel na planem, v tako stari, neugledni vetrovki, da jo današnji smučar ali planinec, ki kaj dá nase, niti pogledal ne bi... da ne govorim o usnjenih smučarskih čevljih, kakršne dandanes lahko vidimo le še v planinskem muzeju — če bi ga imeli.

Pa vendar je bil Lipovšek eden od naših najiminennejših alpinistov svojega časa. Pri tem mislim na njegov odnos do gora, ki se jim je vedno bližal ponižno, z ljubeznijo. Vsaka pot v gore, pa naj je šel sam raziskovat divje severno ostenje Kočne ali na idilično planino v Lazu, je bila zanj praznično doživetje, ki ga je seveda znal opisati na čisto poseben način.

Tako je nastala knjiga Steze, skale in smučišča, ki jo je leta 1962 izdala Mladinska knjiga in ki jo je uredil in spremno besedo napisal **Vlado Vodopivec**, črno bele fotografije pa so deloma Lipovškove in deloma **Janka Ravnika**. Opombe in pojasnila so branje, ki sodi zraven in je škoda, da so jih v novi izdaji leta 1978 opustili. Stare črno bele fotografije so izžarevale za vedno izgubljeno poezijo tistih let, ko so bile gore drugačne — samotne, brez žičnic in avtomobilov na Veliki planini, ko so kopasti beli oblaki tako mirno jadrali v poletnih dneh nad vrhovi ali pa je samotna, v nedotaknjeni celec vrezana smučina pripovedovala zgodbo o žareči belini, visokogorskem soncu in modrem nebu... doživetje, ki ga je bilo treba prigarati in je bilo zato tudi tako dragoceno.

Priznam, da sem bil razočaran, ko sem v drugi, dopolnjeni in sploh veliko bolj elegantni izdaji na imenitnem papirju zagledal barvne fotografije, ki so brez dvoma čudovite — toda nekaj je bilo narobe. Mogoče sem le nergač, toda težko me bo prepričati, da niso črno bele fotografije iz tistih daljnih let dostikrat bolj polne sporočila in puščajo več prostora naši domišljiji kot najbolj pisane barvne fotografije. Navsezadnje,

kakšna izrazna moč je, na primer, v preprostih, skoraj asketskih črno belih linorezih z gorskimi motivi tudi že pokojnega slikarja, pisatelja in plezalca **Eda Deržaja!**

Kakorkoli že obrnemo, generacija, ki ji je pripadal Lipovšek, je dala vrsto velikih imen ne samo v plezanju, ampak tudi v kulturni sferi alpinistike. Med moje najljubše knjige še vedno sodijo **Gregorinov** »Blagoslov gora«, Režkov »Svet med Grintovci«, Deržajeve »Podobe« in »Gruh« — in Lipovškove »Steze, skale in smučišča«, čeprav je nastala iz popolnoma drugega občutja kot, na primer, Režkovo silaško, mračno pisanje. Prav zato, ker je bil Lipovšek tako drugačen, njegov pristop do gora in plezarije neobremenjen z »alpskim činom«, me je tako privlačil.

ČLOVEKOVA DOŽIVLJANJA NARAVE

Predvsem — mislim, da sem to že omenil — je tu njegova iskrenost. Nikoli se ne dela junaka, čeprav je bil pogosto v ekstremno nevarnih situacijah, noče biti globokoumen mislec, ni ga sram izpovedati svojih čustev, kakršna so pač takrat bila, preprosto se z vsem svojim bistvom predaja uživanju lepote. Dobro se je zavedal, da samo lepoti odpiramo svoja srca in to lepoto je odkrival tudi na zimskih popotovanjih po Menišiji in Bloški planoti, na Golni vrh — torej ne samo v visokogorju. Če za koga, potem velja prav zanj, da se tipičen Slovenec enako dobro počuti med gorami, v dolinah ali v ravninah in s tem dokazuje in čuti, da je njegova domovina kljub vsem nasprotjem celota. Ali ne kažejo stare cerkvice, posejane po gorah in skalnih višinah, popolne vzajemnosti gorá in ravnin v Sloveniji?

Danes vemo, da so te cerkvice na izbranih višinskih točkah načrtno nadomestile prastare, nekoč poganske svete kraje z novo religijo, toda magična privlačnost teh krajev je ostala. Lipovšek, senzibilen, kot je bil, je to nezavedno občutil in užitek je brati opise njegovih samotnih popotovanj po sredogorju in kas-

neje tudi višje po pozabljenih, redko obiskanih poteh. Temu delu svoje knjige je dal naslov Steze — pa so vmes smučarske ture, raziskovanje brezpotij Julijcev in Grintovcev, so doživetja pomladi, ko se popotnik vrača z belih vrhov dol v doline, kjer že rahlo zelené bukke in se oglašá kukavica, so doživetja vročih poletnih dni, kasneje melanholija in orgije jesenskih barv in je zima, ki jo doživlja ob ugrezanju smuči in šelestenju pršiča.

Človekovo doživljanje naredi gore za tisto, kar mislimo, da so. Saj, kar so, le sami določamo v spoznanju in s svojimi doživetji ob njih, kot je zapisal.

Prav zato bom še jemal v roke in prebiral Lipovškovo knjigo in prav čutno užival ob njegovem opisovanju smuških tur po bohinjskih gorah, ob poletnih in jesenskih potepanjih po gorah. Redkokdo je znal tako razkošno, lirično in živo opisovati vse tisto, kar imamo radi v gorah — brezmejne daljave, ki se nudijo pogledu z vrhov, bleščanje belih pobočij in šelestenje srenca v smučarskih zavojih, hladne skalne stebre, ki v jutranjih sencah kipe kvišku, nekam v očem nedostopne višave, molčeče žrelo globine, ki se odpira pod plezalcem, pa očem prijazna pobočja planin in gozdov, kjer se spočije utrujeno telo in oko v zelenju in mehkih oblikah.

Res je, z Lipovškom sva se pravzaprav zelo malo pogovarjala — bežna srečanja v mestu, nemara še največ takrat, ko je na svojem domu v Gosposki ulici priredil večerjo za vse, ki smo bili zraven v tistih nepozabnih februarjskih dneh pod Rodico leta 1973, ko smo ga našli po dveh težkih nočeh, prebivakiranih na planem, v snežnem metežu in viharju, neverjetno bodega duha, mirnega in takega kot vedno — prijaznega in polnega zanimanja za počutje drugih.

Mogoče to njegovo zanašanje na močnega duha in voljo le ni bilo tako nepraktično, kot se mi je nekoč zdelo.

Kakorkoli, tisto, kar nam je imel povedati, je zapisal in lahko se bomo vedno znova pogovarjali z njim: najbrž si je to tako tudi želel.

Misli na prihodnost, varuj naravo

Evropsko leto varstva narave je z osrednjo slovesnostjo v Cankarjevem domu zaključilo svojo pozornost s tem, da je občinstvu Ministrstvo za okolje in prostor predstavilo skoraj celotno dejavnost, ki je bila naravnana na ta evropski poudarek.

Moto »Misli na prihodnost, varuj naravo« je spremljal slovensko javnost vse leto, in sicer z mnogimi javnimi manifestacijami, ki niso ostale brez odmeva. Knjižica, ki predstavlja te aktivnosti, nas obvešča, da je bilo izpeljanih nič manj in nič več kot 63 odmevnih javnih nastopov v taki ali drugačni obliki. Mednje so uvrstili tudi Planinski vestnik, ki je v letu 1995 »pokazal velik poudarek na temah v zvezi z Evropskim letom varstva narave. Na vseh naslovnih je znak ELVN opozarjal na leto, posvečeno varstvu narave.«

Naj posebej poudarim, da so bile v tem pogledu marljive nevladne organizacije, saj beležijo kar 39 javnih nastopov s poudarkom na varstvu narave, medtem ko so ustanove in posamezniki bili udeleženi z desetimi, ministrstva pa z dvanajstimi vsebinski akcijami v slovenskem prostoru. Reči je treba, da je bilo zanimanja mnogo več, saj je ministrstvo za okolje in prostor navedlo podatke, da so prejeli preko 500 projektov, ki pa jih niso mogli dovolj finančnih težav vseh udeležani.

Ob tej priložnosti, ki so v Cankarjevem domu zaključevali to Evropsko leto varstva narave, je bilo avditoriju sporočeno tudi nekaj zanimivih misli. Izstopala je ugotovitev, da antropocentri-

v nobenem primeru ne ustreza naravnim zakonitostim, saj vendar krilatica »Človek je krona stvarstva« ne more obveljati za vse večne čase, posebno ne, kadar gre izrecno za varstvo naravnega okolja. In še zlasti ne, ko danes vidiš, kako prav človek s to svojo »krono« še vedno omadežuje naravno prvobit. In to ne glede na to, da je prav ta odnos v skrbi do narave, ki jo gojimo, morda tudi s takim poudarkom, kot ga predstavlja leto varstva narave, tisti problem, ki ga ne moremo do potankosti razložiti. Namreč, do kam sploh seže naša skrb do naravnih fenomenov. In naprej: kaj pa, če je vse skupaj zavito v skrivnostno tančico, ki ji pravimo: Dejstvo je, da smo tudi mi del narave s svojim razumom, s svojo dejavnostjo, s svojimi obnašanjem in ravnanjem. Kolikokrat pa je narava sama segla po sami sebi in uničila cele krajine, živalske in rastlinske vrste?

Ne glede na to se moramo zavedati, da ta antropocentričen, ki postavlja človeka v središče narave, ne prinaša človeštvu in ne naravi ustrezne prihodnosti, skratka, ne prinaša nikomur nič dobrega. To še posebej, če poznamo tudi problem, ki smo ga označili z »načelom distributivne pravičnosti«, kar naj bi pomenilo nekakšno nasprotje nekemu egoističnemu človekovemu centralističnemu gledanju na naravne dobrine in njih izkoriščanje. Danes smo že tam, ko moramo vnašati v svoje načrte z naravo troje obveznosti: rešiti, kar se rešiti da, zmanjšati naš vpliv v naravi in poravnati že storjeno škodo. Vzemimo si to za obveznost vsaj do prihodnjega leta varstva narave, ki nas bo prav tako našlo sredi problemov, kot nas je to, pravkar minulo.

Marijan Krišelj

NATANČNE KARTE 1:25.000

PETER SVETIK

Pred kratkim je Geodetska uprava RS pri Ministrstvu za okolje in prostor predstavila prvih 11 listov državne topografske karte (DTP) merila 1:25.000. To bo prva karta (zemljevid) tako natančnega merila, tiskana v Sloveniji za javno rabo, zgibana v žepni format in tako vsem dostopna. Slovenija sicer po kartografski dejavnosti tako po raznovrstnosti kot po kakovosti spada med bogatejše evropske države. Naša država je v celoti kartirana tudi v natančnejšem merilu 1:5.000 (za ravninske predele) in 1:10.000 (za hribovite predele), vendar listi tega merila niso tiskani in je tako javna raba otežena. Bogata je tudi izbira najrazličnejših kart za planince, turiste, gospodarstvenike, raziskovalce, okoljevarstvenike, šolarje in podobno.

Vseh listov DTP bo 198 in bodo izhajali postopoma do konca prihodnjega leta. Celotna naložba bo vredna približno 300 milijonov tolarjev. Karto izdelujeta po vsem enakih standardih obe slovenski kartografski hiši — Geodetski zavod Slovenije in Inštitut za geodezijo in fotogrametrijo FGG. Od podobnih kart drugih držav se razlikuje tako po velikosti (formatu) kot po svojstveno oblikovanih ovitkih. Velikost karte znaša 43 krat 69 cm, zgibana pa je na velikost 10,7 krat 23,2 cm. Opisi in vsebina hrbtni strani so prirejani tako, da na zgibih, kjer se navadno hitro obrabijo, ni besedil.

Razen same karte je na prvi strani pod njo še tolmač (legenda) vseh uporabljenih znakov z vrsto strokovnih pojasnil o matematičnih in geodetskih osnovah (projekcija, zamik koordinatnega sistema, način določanja nadmorskih višin, magnetna deklinacija, ekvidistanca plastnic in drugo). Na zadnji strani je lepo izdelan pregled listov s številkami in imeni posameznih listov z dovolj natančno vsebino osnove, da bo uporabnik lahko določil zelene liste. Na tej strani je odtisnjen tudi izvirno oblikovan ovitek. Dovolj prostora so pustili še za razlago morebitnih dodatnih tematskih pretisov (urejanje prostora, varstvo okolja, kulturne in naravne znamenitosti, različne razmejitev in podobno).

MALO ZGODOVINE

Vse priprave in izdelavo topografske karte merila 1:25.000 je kmalu po drugi svetovni vojni začel Vojaško geografski inštitut v Beogradu za celotno nekdanjo Jugoslavijo. Zaradi dolgotrajne izdelave je ta karta doživela mnoge spremembe, ki so jih narekemale tako tehnologija kot čedalje večje vojaške zahteve. Karto so povsem obnovili ob koncu šestdesetih let in je bila strogo varovana vojaška skrivnost.

Na vztrajanje Slovenije so jo po dolgotrajnih pogovorih preuredili in dovolili za uradno civilno rabo leta 1974. Iz osnovne vsebine so izbrsali vse podatke, ki so po tedanjih predpisih spadali med vojaško skrivnost. Karto so tiskali v Beogradu in Slovenija je dobila le tiskane

izvode, ki jih je za uradno rabo lahko dajala le določenim ustanovam in je morala voditi natančno evidenco. Za dovoljenje je vsakič sproti Geodetska uprava morala zaprositi zvezni sekretariat za ljudsko obrambo.

Hitro zastarevanje karte in predvsem velike potrebe, ki so jih izkazali slovenski uporabniki, so narekovali novo, izpopolnjeno izdajo. Tako je za Slovenijo omenjena beograjska ustanova pripravila drugo dopolnjeno izdajo v letih 1985 in 1986. Glede na povpraševanje po posameznih listih prve izdaje so liste v drugi izdaji tiskali v različnih nakladah (za območje Ljubljane, denimo, mnogo več kot za območje Alp). Listov Kočevske pa sploh niso odstopili niti za uradno rabo.

Velika prednost te izdaje je bila v tem, da je Vojaški geografski inštitut izdelal tudi kopije originalov posameznih listov. To je tudi omogočilo sedanjo obnovo te karte.

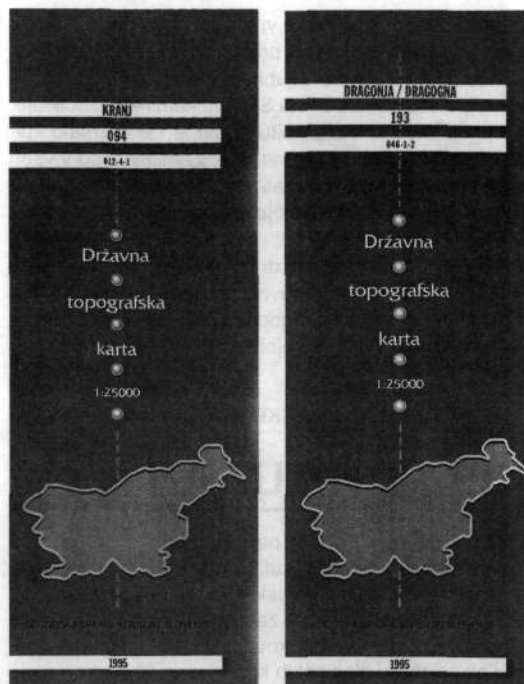
NASTAJANJE DTK

Če v Sloveniji ne bi imeli originalov posameznih elementov vsebine DTK na prozornih in obstojnih folijah, bi bila izdelava najnovejše karte nemogoča, vsaj v tako kratkem času in s tako majhnimi finančnimi sredstvi ne bi bila mogoča.

Ker smo z osamosvojitvijo v Sloveniji vse prepovedi javne rabe kart različnih meril in vsebin povsem odpravili, je bilo logično razmišljanje o pripravi prenovljene, preurejene in preoblikovane karte tega merila za javno rabo. Tako je bil sredi leta 1994 sklenjen dogovor med Ministrstvom za obrambo in Ministrstvom za okolje o sodelovanju pri izvajanju geodetskih del skupnega pomena, ki je državno kartografijo povsem prepustil civilni sferi. Tudi brez tega dogovora nove karte za javno rabo ne bi bilo. Nobena od nekdanjih drugih republik bivše skupne države Jugoslavije — izjema je seveda Srbija — tako pomembnega gradiva za izdelavo svoje karte merila 1:25.000 nima.

Zamisel o pripravi nove, samostojne prve slovenske karte merila 1:25.000 je nastala že leta 1993. Geodetska uprava je ustanovila projektni svet najboljših slovenskih kartografskih izvedencev, ki je vestno preučil vse rešitve razvitih držav in pripravil več možnih rešitev. Zaradi nujnih potreb in premajhnih finančnih možnosti se je Geodetska uprava odločila za obnovitev v omejenem obsegu. Tako dopolnjujejo le važnejše komunikacije in naselja, popravljajo in dopolnjujejo vsa zemljepisna imena v državi in zunaj nje (tu velja poudariti dvojezičnost zapisov, česar prejšnja izdaja ni upoštevala) in vnašajo mejo s Hrvaško v skladu z določbami temeljne ustavne listine.

V drugi polovici lanskega leta so projekt v celoti končali. Poskusni odtisi, zgibanja, papir (uporabili so posebej odporen papir iz uvoza), naslovnica in drugo so zadovoljevali zahteve in potrebe slovenskih uporabnikov. Obe kartografski hiši sta se jeseni lahko lotili ope-

rativnega dela po popolnoma enakih merilih (listi se med seboj sploh ne ločijo) ter po medsebojnem dogovoru začeli izdelavo. Delo bosta nadaljevali do zaključka v prihodnjem letu.

VIRI

Pri dopolnjevanju izvajalca uporabljata različne vire. Najpomembnejši so vsekakor najnovejši aerofotoposnetki. Zelo koristno gradivo so tudi temeljni topografski načrti merila 1:5.000 in 1:10.000. Pri delu ob tem upoštevajo nekatere projekte komunikacij, različne kartografske in statistične publikacije, register prostorskih enot, evidenco zemljepisnih imen, podatke Družbe za avtoceste, karte sosednjih držav in drugo gradivo. Zelo pozorni so pri izpisih zemljepisnih imen, saj so se zadnja leta mnogo spremenila, mnoga pa so bila doslej na kartah napačno vpisana. Po vseh verodostojnih virih dopolnjujejo tudi dvojezična imena na narodnostno mešanih območjih.

NEKAJ O VSEBINI

Vsak list je prepleten s 4x4-centimetrsko mrežo (v naravi 1 km). Na robovih ima vpisane geografske koordinate (dolžino in širino) v ločnih merah (stopinjah, minutah in sekundah). Za povezavo so na vseh štirih straneh vpisane številke in imena sosednjih listov.

Kot pove že ime, je vsebina topografska. To pomeni, da je čim bolj verno prikazano vse, kar je dejansko v naravi, če to le omogoča merilo.

Relief ali oblikovitost zemljišč je podana s plastnicami (izohipsami) v rjavi (sepja) barvi. Osnovne so izrisane

na 10 m, odebeljena je vsaka peta (na 50 m), pomožne so izrisane črtkano na 5 in celo 2,5 m. Nadmorske višine so v črni barvi izpisane na vseh izrazitih vrhovih, v naseljih, ob cerkvah, na mnogih križiščih in še marsikje. Uporabniki zato težav z določanjem relativnih ali nadmorskih višin ne bi smeli imeti.

Natančno je prikazano tudi vodovje. Posebej so označeni izviri, potoki, reke (širše od 5 m z dvojno črto), jezera, ponikalnice, presihajoči potoki, močvirja, slapovi, vodnjaki in še kaj. Povsod so izpisana imena v isti (modri) barvi.

Naselja so prikazana s posameznimi zgradbami. Posebej so prikazane osamljene hiše ali kmetije, cerkve, planinske kočje, spomeniki, znamenja itd. Več zgradb je opisanih z imeni, zlasti cerkvá. Sploh so zemljepisna imena zelo natančna, podrobna, lahko berljiva in med seboj ločljiva po tipih in velikosti črk.

Izjemno podroben je prikaz prometnega omrežja. Ločene so avtoceste, ceste za motorni promet, krajevne ceste, kolovozi in steze. Dobro vidni so predori, nasipi, mostovi, brvi in drugo. Železnice so ločene na eno- in dvotirne, elektrificirane in neelektrificirane, žičnice na gondolske, sedežnice in tovarne. Po tem bi lahko trdili, da je to za planince naravnost idealno. Vendar moramo biti previdni, saj steze in kolovozi niso bili dopolnjeni in stanje na karti marsikje ne ustreza dejanskemu. Na to planince posebej opozarjamo.

Gozdovi so obarvani z rahlo zeleno barvo in z znaki ločeni na listnate, iglaste in mešane. Tudi kmetijska zemljišča so razvrščena na vinograde, sadovnjake, hmeljišča in ostala.

UPORABNOST KART

Listi kart so vsekakor ne glede na pomanjkljivosti zaradi le delno obnovljene vsebine vsestransko uporabni. Dobrodošli bodo tako posameznikom, ki se bodo želeli podrobneje seznaniti z zelenim območjem ali celotno državo, kot različnim ustanovam. Vsak uporabnik bo na njih lahko podrobneje načrtoval svoj izlet ali hojo, si izračunal potreben čas in se dobro orientiral. Če ne upoštevamo napak pri izrisu steza in kolovozov, bodo karte dobrodošel pripomoček za hojo v gore. Zato jih bodo gorniki gotovo radi uporabljali in se ob tem tudi jezili na navedene pomanjkljivosti. Seveda bodo odkrili tudi kakšen izvir, spomenik ali kaj drugega, kar na karti ni vrisano. Karto brez napak, zlasti tako podrobno, je namreč nemogoče narediti. Zato bo prav opozarjati na vse pomanjkljivosti neposredno izdajatelja, da jih bo ob ponatisu odpravil.

Karta bo izredno uporabna v gospodarstvu, v znanstveno raziskovalnem delu, v učnem procesu, pri urejanju prostora, pri načrtovanju vojaških vaj in podobno. Koristno jo bodo izrabile mnoge dejavnosti za različne tematske prikaze (razni statistični podatki, varovanje okolja, razmejitev itd.). V primerjavi z Valvasorjevo in Kozlerjevo karto, zlasti pa s starimi avstrijskimi specialkami 1:28.800 (ponatise pripravlja Znanstveno raziskovalni center SAZU) je neprecenljiv vir za preučevanje spreminjanja naše pokrajine, imen, naselij, prometa in podobno. Vseh vidikov uporabe je toliko, da jih ne bi

mogel naštetiti, ne da bi kakšnega izpustil, zato ne dvomim, da si bo karta hitro utrla pot med mnoge uporabnike.

Želim si le, da bi jo država lahko redno obnavljala in da bi predvsem odpravila sedanje vsebinske pomanjkljivosti, zlasti prometno omrežje. Tako bi postala zares vsestransko uporabna za posameznike in vse dejavnosti, ki so na prostor kakorkoli vezane.

SKLEPNE MISLI

Večkrat sem že zapisal, da je teorija brez prakse prazna, turizem brez kart pa slep. Potrebujemo jih vsi, ki hodimo v gore ali na izlete, vsi, ki želimo spoznati

naravne lepote in kulturne vrednote naše dežele. Rabimo jih v ustanovah, ki se s prostorom kakorkoli ukvarjajo. Rabimo jih torej tako ljubiteljsko kot poklicno.

Kartografska kultura se na Slovenskem hitro izboljšuje. Z njo se veča splošna kultura, saj je karta zrcalo kulturnega razvoja vsakega naroda. Zemljevidi so v vseh obdobjih človeštva odražali stopnjo civilizacije in kulture vsake družbe. Človek je vendar prej znal risati kot pisati.

Prva slovenska izdaja državne topografske karte 1:25.000 je velik strokovni dosežek in pomemben znanstveni in kulturni dogodek. Zato bomo uporabniki njene pomanjkljivosti sprejeli z razumevanjem.

KAJ NAJ BI IMELI PRED OČMI, KO SE ODPRAVLJAMO NA ZAHTEVNE GORNIŠKE POHODE

VARNOST NA VISOKOGORSKIH TURAH

Glede na to, da se bliskovito bliža poletna sezona hoje po visokogorju, švicarska zveza gorskih vodnikov SBV glede na izkušnje iz prejšnjih let vnovič opozarja na najpomembnejša pravila obnašanja pred in med gorsko turo. Ta pravila veljajo le v nekoliko spremenjeni ali omiljeni obliki nasploh za prav vse ture po gorskem svetu. Očitno gre vedno znova za iste točke, na katere velja neprestano opozarjati, pa jih nekateri obiskovalci gora še vedno premalo upoštevajo.

1. *Planinsko ali alpinistično znanje in telesna pripravljenost.* — Visokogorske ture zahtevajo solidno osnovno znanje v planinski tehniki (najprej hoje in potem glede na zahtevnost še marsičesa drugega), kar velja tako za skale kot za sneg in led. Pravilna uporaba vrvi je življenjsko pomembna, posledica neznanja je lahko padec. Izkušnje pomagajo, da lahko stanje vsak trenutek realno ocenimo in se temu primerno obnašamo.

2. *Načrtovanje.* — Tura uspe ali propade zaradi razmer, kakršne vladajo tisti čas. Tega ni mogoče spremeniti, prisiljena stvar nikoli ni dobra. Ali so skale kopne, ali so zasnežena pobočja dovolj utrjena? Ali dolgoročne vremenske napovedi in kratkoročne prognoze za določen gorski predel ponujajo optimalna izhodišča za načrtovano turo? Ali ni meja ledišča previsoko, kar bi lahko pomenilo nevarnost padanja kamenja ali nevarnost plazov? Ali so nemara napovedane celo nevihte? Ali nameravani podvig v resnici ustreza lastnemu znanju in zmogljivostim ter velikosti skupine? Ali je oprema primerna turi?

3. *Priprave na turo.* — Pripraviti je treba časovni razpored, kar pomeni, da se je treba na pot odpraviti tako zgodaj, da bo kljub morebitnim nepričakovanim zapletom na voljo še vedno dovolj časa. Poleg tega se lahko na pot postavijo še objektivne prepreke, kot je, na primer, padec v ledeniško razpoko, če gremo v Centralne Alpe, kjer obstaja taka nevarnost, snežni ali kamniti plaz, poškodba zaradi padajočega kamenja ali strele. Takšne nevarnosti se povečujejo z vsako na poznejše odloženo uro odhoda. Smotno naložen nahrbtnik z

vsem potrebnim, vendar ne nepotrebnim, ne poveča samo zadovoljstva na turi, ampak tudi hitrost. Natančno preštudirajte planinski vodnik in karto, naravnajte pred odhodom ali začetkom hoje višinomer! Upoštevajte nasvete strokovnjakov, kot so gorski vodniki ali oskrbniki planinskih koč!

4. *Pred startom.* — Ali se vremenska napoved ujema z dejanskim stanjem? Odgovoren gornik natančno preudari, ali naj bi turo izvedli tako, kot smo jo predvideli ali pa je potrebno preiščevati tudi o različici. Odločitvam »kljub temu« se je treba izogibati, ker so lahko nevarne.

5. *Obnašanje na turi.* — Varnost določa izbiro poti. Marsikatero prednost pokaže natančen študij poti večer pred odhodom. Odločite se za ne prehitel, vendar stalen tempo, redno se ustavljajte zaradi počitka (vsako uro do poldrugo uro)! Zaradi počitka se ustavljajte le na popolnoma varnih mestih (ne pod kraji, kjer grozi nevarnost ledenih odlomov, pod ozebniki ali pod navezami, ki so v steni)! Redne malice in redno pitje preprečujejo izčrpanost in dehidracijo. Varovati je treba lepo in okolju primerno: kjer je nevarnost zdrsa, na kratki vrvi (če je potrebno, tudi z uporabo drugih dodatnih varoval), na ledenikih na razviti, dolgi vrvi. Na nevarnih mestih, kot so razpoke, strmine s trdim ledom ali težavna plezalna mesta, je treba varovati tudi s klini ali lednimi klini, če je potrebno. V vsakem trenutku je treba imeti pred očmi »Point of no return«, črto, ki je ne bi smeli prestopiti, ker je na njej točka, s katere ni vrnitve.

6. *Priporočljivo se je lotevati zahtevnejših gorskih tur z gorskim vodnikom.* — Njihov občutek in njihove izkušnje zagotavljajo največjo možno varnost.

Gorniki z izkušnjami svetujejo pri hoji po gorah in gričih palice. V Sloveniji je že toliko specializiranih trgovin s športno in gorniško opremo, da ponjo niti ni treba več hoditi v tujino. Seveda pa niti še tako dobra oprema ne more nadomestiti telesne pripravljenosti na gorniških podvigih.

PLANINSTVO V TNP

MARTIN ŠOLAR

Julijske Alpe, največja in najvišja gorska skupina v Sloveniji, so privlačen cilj za obiskovalce — popotnike, izletnike, planince, smučarje, alpiniste... Organizirano gorništvostvo pri nas je staro sto in nekaj let, prva kočica v okviru SPD je bila zgrajena že leta 1894. Vse oblike planinskega delovanja — upravljanje koč, urejanje in nadelava poti, označevanje, organizirana ali individualna hoja v gore, vzgojne akcije ter tudi alpinizem, športno plezanje, turno smučanje — so razvite v Triglavskem narodnem parku, ki obsega celotne Julijske Alpe (razen dela Kaninske skupine) v Sloveniji.

Planinstvo oziroma krovna organizacija Planinske zveze Slovenije in posamezna planinska društva so prav gotovo dejavniki, ki ga moramo upravljalci zavarovanega območja narodnega parka upoštevati. Na predlog sveta Triglavskega narodnega parka je javni zavod TNP pripravil izhodišča za planinsko dejavnost v TNP in organiziral posvet Planinstvo in Triglavski narodni park, ki je bil 27. februarja letos na Bledu. V sestavku bomo kratko povzeli izhodišča uprave TNP za planinsko dejavnost v parku in glavne točke posveta.

Planinske postojanke (PP) v TNP:

- ne za nove PP v parku;
- adaptacije in obnove samo za ekološke programe brez povečanih prenočitvenih zmogljivosti;
- čistilne naprave v gorah niso optimalna rešitev, potrebno je zmanjšati porabo vode;
- skrb za varstvo vodá mora postati skrb države;
- status PP, ki so dostopne z avtom, je vprašljiv, dostopne ceste (kjer je to možno) zapreti za javni promet;
- helikoptersko oskrbovanje se mora izvajati dosledno s skupnega helikopterskega vzletišča na Rudnem polju, prelete je treba združevati in jih tudi časovno opredeliti.

Planinske poti in oznake v TNP:

- nove nadelave poti v parku niso potrebne;
- nekatere poti z zgodovinskim pomenom (npr. Savica—Komna) je potrebno obnoviti;
- v »mirnih območjih« ni vzdrževanja in novega označevanja poti;
- poenotiti oznake za planinske kočice skladno s pravilnikom PZS in konceptom TNP;
- veliki reklamni napisi za PP niso primerni.

Vzgoja in izobraževanje, planinski tabori:

- nadaljevanje predavanj z naravovarstveno vsebino na vzgojno izobraževalnih akcijah PZS;
- določitev lokacije za enoten vzgojno izobraževalni center PZS;
- zmanjševanje števila začasnih možnih lokacij za planinske taborje;
- ureditev vzorčnega tabornega prostora za vzgojne planinske taborje.

Prometna preobremenjenost alpskih dolin: pred Kočo pri izviru Soče

Foto: Martin Šolar

Na posvetu na Bledu so sodelovali predstavniki PZS in nekaterih njenih komisij (GK, MK, Komisija za pota, Komisija za varstvo narave), predstavniki 19 planinskih društev, predstavniki občin (Bohinj, Bovec, Kranjska Gora) in člani sveta TNP, uprava TNP, predstavniki Ministrstva za okolje in prostor, nekateri strokovnjaki in novinarji.

V prvem delu posveta smo poskušali opozoriti na okoljevarstvene probleme v gorskem svetu. Večkrat

V Koči pod Bogatinom kljub drugačnemu dogovoru občasno še vedno perejo posteljino

je bilo poudarjeno, da pri današnji globalni onesnaženosti planinstvo nima prav veliko zraven, da pa so koče le potencialni in ponekod tudi dejanski polutant; predvsem so onesnažene vode. Predstavili smo različne poglede na reševanje večjih problemov (npr. Koča pri Triglavskih jezerih) od inšpekcijskih ukrepov in stališč prizadetih upravljalcev koč do predstavitev tehničnih in bioloških rešitev čiščenja odpadnih voda. V poročilih so bile predstavljene tudi nekatere izkušnje iz tujine.

V razpravi, ki se je močno razvnela, je bilo večkrat poudarjeno, da društva rabijo več in bolj konkretne rešitve

za svoje težave. Skrb za varstvo voda bo morala prevzeti država, ki bo za odvzeme vode pri planinskih kočah podeljevala dovoljenja, v katerih bodo tudi predpisani načini čiščenja odpadnih voda. Predstavniki GK/PZS in TNP smo zagovarjali postopnost in tehten premislek pri reševanju okoljevarstvenih problemov visokogorja. Zagotovili smo pripravljenost za strokovno pomoč in skupno iskanje sredstev za nekatere sanacije. Žal razen nekaterih skoraj neumestnih pripomb in morda premajhnega poznavanja ni bilo pravih odgovorov na predstavljena izhodišča za planinsko dejavnost v TNP.

SPOMIN NA VODNIŠKI PREDPIS

RED ZA GORSKE VODNIKE IZ LETA 1904

VLADO HABJAN

Pred dobrimi 91 leti, davnega leta 1904, je bil v Avstro-Ogrski državi objavljen eden izmed prvih vodniških predpisov na Slovenskem. Pomemben je bil zato, ker je nastal na pobudo takratnega Slovenskega planinskega društva (SPD) in ne tako kot vsi dotedanji na pobudo sekcij Nemško-Avstrijskega Alpenvereina (DÖAV) in Avstrijskega turističnega kluba (ÖTC). Novi red je pomenil v organizaciji gorskega vodništva velik napredek, saj je uredil nadzorstvo in pooblastitev gorskih vodnikov, legitimiranje, vodniško knjigo, dolžnosti, vedenje vodnikov do vodenih in obratno, ravnanje ob nezgodah, nošenje, opremo, tarife, spore in kazenske sankcije. Predpis je še vedno aktualen, zato je prav, da se ga spomnimo. Prispevek je zgolj zgodovinska osvetlitev takratnih vodniških razmer.

PRVI VODNIŠKI PREDPISI NA SLOVENSKEM

Preden so bila sprejeta prva vodniška pravila, je lahko vodil vsak, ki ga je voden najel, vendar vodnik za to ni prevzel nobene odgovornosti.

Gorska vodniška služba na naših tleh se je začela pravno urejati v drugi polovici 19. stoletja. Prvi predpis »Red za gorske vodnike na Kranjskem« je bil objavljen že v letu 1874, točneje, 27. junija, prav tako v Avstro-Ogrski (**E. Lovšin**: Gorski vodniki v Julijskih Alpah, 1961, str. 292 in naprej). Pred tem so se **Žanovi** »Triglavski prijatelji« sicer trudili, vendar dlje od predloga predpisa niso prišli. Vodniške knjižice (legitimacije) so izdajala okrajna glavarstva. Številko 1 je imel **Simon Pinter** iz Mojstrane, izdana pa je bila v Radovljici. Vodniška tarifa je bila 5 goldinarjev in 50 krajcarjev za turo iz Mojstrane na Triglav, s sestopom v Bohinj pa 7 goldinarjev. Nova vodniška tarifa za vodnike Julijskih Alp in Karavank je bila določena 1893. leta.

1884. leta je dobila oblastno dovoljenje za vodniški red sekcija DÖAV Primorske. Prvi vodniški red s tarifo za Savinjske Alpe je bil izdan 1884. leta (**B.**

Režek: Stene in grebeni, 1959, str. 92). 23. julija 1896 je bil izdan nov red za gorske vodnike na Štajerskem. Slovenski vodniki so se udeležili že prvega vodniškega tečaja v Gradcu 1894. leta, pa tudi naslednjih.

SPD se je takrat prav dobro zavedalo pomena gorskih vodnikov, zato je **dr. Fran Tomišek** leta 1903 na proslavi desetletnice SPD v sokolski telovadnici v Narodnem domu v Ljubljani postavil odločno zahtevo, da društvo avtorizira svoje vodnike. Tega leta so pripravili predloge in nasvete za nov red za gorske vodnike na Kranjskem. Na krajevno vlado v Ljubljani so naslovili posebno vlogo, v kateri so zaprosili, naj se tudi SPD prizna vpliv na pooblaščenje gorskih vodnikov na Kranjskem, ki jo je do tedaj imel le DÖAV.

SPD je s svojo zahtevo uspelo. Deželna vlada za Kranjsko je z razglasom št. 13.826 dne 20. avgusta 1904 (datum objave 15. november 1904) določila nov red za gorske vodnike na Kranjskem, v katerem se DÖAV ne omenja več. Predpis ima 15 poglavij in 21 paragrafov, objavljen je bil na 7 straneh in je bil tako kot vsi ostali predpisi v tistem času zapisan v slovenskem in nemškem jeziku. Podpisal ga je tedanji deželni predsednik **Viktor baron Hein**.

POSVETOVALNA VLOGA SPD

Že prvi paragraf predpisa je pomemben, saj je dvignil SPD na vlogo posvetovalnega organa: »Gorsko vodništvo je pod nadzorstvom in vodstvom političnih oblasti, ki pri tem uporabljajo posvetovalno sodelovanje obstoječih planinskih društev«.

Pooblastitev za službo gorskega vodnika je pridobil tisti, ki je dokazal, da ima »dobro ime, je državljansko neomadeževan, telesno krepak in strokovno usposobljen«. Preden je oblast pooblastila gorskega vodnika, se je prepračala o njegovih lastnostih iz spričevala županstva ali na kak drug način.

Vsakemu primernemu kandidatu je okrajno glavarstvo izdalo vodniško knjigo, vodnik pa je priložil kolek, povrnil stroške postopka ter obljubil, da se bo

natančno ravnal po obstoječih predpisih in izpolnjeval svoje dolžnosti. Okrajno glavarstvo je vodilo evidenco pooblaščenih vodnikov in nosačev in je vsako leto preverjalo vodniške knjige. Knjiga je vsebovala podatke o tekoči številki vodniškega protokola, krstno in rodbinsko ime, domovino in bivališče, osebni opis, spisek tur, s katerimi je vodnik dokazal sposobnosti, vodniški predpis v nemškem, slovenskem in francoskem jeziku, vodniško tarifo ter primerno število praznih listov za opombe vódenih. Vodnik je moral imeti na vsaki turi knjigo s seboj. Pred turo in po njej jo je moral pokazati vódenemu (v predpisu se uporablja izraz »potnik« in »turist«), da je ta vpisal morebitne vtise ali pritožbe. Na zahtevo okrajne oblasti jo je vodnik dostavil njenim organom, županstvu, pooblaščenecem ali planinskemu društvu. Če je vodnik namenoma strgal liste, popravil vtise ali kako drugače nezakonito potvarjal podatke v knjigi, je bil kaznovan.

Vodnik je imel pravico odsloviti vódenega, za katerega je smatral, da ture ne bo zmogel. Če je vodnik odsvetoval nadaljevanje ture, vódeni pa je hotel vseeno nadaljevati, je moral le-ta to potrditi v knjigi.

Glavne naloge vodnika so bile spremljanje vódenih, opozarjanje na pravilno hojo ter nevarnosti, skrb za pravo pot in izogibanje nesrečam. Na normalnih poteh je vodnik vodil do tri udeležence, na zahtevnejših turah pa je bilo lahko vodnikov tudi več. Takšne ture so določila planinska društva ali politična oblast.

Vodnik je bil za izpolnjevanje svojih dolžnosti osebno odgovoren.

GORSKI VODNIK V VLOGI REŠEVALCA

Vodnik se je moral do vódenih obnašati »dostojno, vljudno in postržno in jim pomagati«, pa tudi vódeni so morali biti do njega korektni. Prav tako se je moral v gorah uslužno vesti do tistih planincev, ki so bili brez vodnika. Dolžan je bil sporočati svoja opažanja glede poti, koč in zavetišč okrajnemu glavarstvu ali planinskemu društvu.

V primeru nesreče je moral posredovati kot reševalec. Čimprej je moral sporočiti podatke o nesreči bližnjim planincem, planinskim in pastirskim kočam ter zavetiščem, najbližji orožniški postaji, planinskemu ali vodniškemu društvu. Vodnik je bil dolžan pomagati reševati, tudi če se je ravno vrnil s ture.

Posebno zanimiv je deseti paragraf: »Gorskim vodnikom je strogo prepovedano voditi potnika na druge kraje ali v druge gostilne, nego mu jih je označil potnik«.

Obvezna vodniška oprema je bila »primerno dolga in močna vrva, kompas, cepin in dereze«. Vodnik je bil odgovoren, da je bila oprema primerna in se je pravilno uporabljala.

Vodniki so bili v kratkem času tudi nosači, vendar je bila največja možna teža 8 kg s hrano in opremo vódenega. Vódeni so lahko spremljali nosači, ki pa

niso smeli nastopati kot vodniki. Tudi nosači so imeli svoje izkaznice s tekočimi številkami, zanje so prav tako veljala vodniška pravila. Njihova glavna naloga je bila nošnja, ki po teži ni bila omejena.

Tarife za vodnike in nosače je imelo pravico spreminjati okrajno glavarstvo v sodelovanju s planinskimi društvi. Hrana za vodnika in povratek nazaj sta bili vštet v tarifo. Za ceno ture, ki je ni bilo v tarifi, sta se stranki dogovorili sami.

Spore med strankami so reševali pri najbližjem županu, okrajnem glavarstvu ali sodišču. Vodnik je bil lahko kaznovan z denarno globo (po predpisih iz leta 1854 in 1857!) ali odvzemom vodniške knjige. Slednje se je zgodilo tudi, če je »vodnik izgubil zanesljivost ali telesno sposobnost«.

Predpis je bil kratek, vendar je sistematično zajel bistvene zadeve, ki so pomembne za vódenje.

Veliko naporov po uvedbi novega vodniškega reda na Kranjskem je SPD posvetila vodniškim tečajem za slovenske fante in može. V letu 1906 je v Ljubljani organizirala prvi tečaj, ki se ga je udeležilo 20 kandidatov. Tečaji so se v naslednjih letih nadaljevali.

Začetno posredovanje ob nesrečah, ko so reševali predvsem gorski vodniki s pomočjo prisotnih planincev, se je spremenilo z letom 1912, ko je bila ustanovljena prva reševalna postaja na Slovenskem — v Kranjski Gori.

SPD je dobila šele leta 1909 od tržaškega cesarjevega namestnika iste pravice za Primorsko in Goriško glede gorskega vodništva, kakor jih je imel DÖAV. Nov red za Kranjsko je veljal polnih 26 let, štajerski pa celo 34. Šele konec leta 1930 je »Naredba o gorskih vodnikih« nadomestila Red za gorske vodnike Kranjske iz leta 1904 in Naredbo štajerskega namestništva iz leta 1896.

Tekma na ledu Pod Skalco

Alpinistični odsek Bohinj je 17. februarja priredil tradicionalno, že četrto tekmovalje v hitrostnem plezanju po umetno zaledenem slapu Pod Skalco v Bohinju. Tekme, ki so jo pomenovali Memorial Slavca Svetičiča, se je udeležilo 19 plezalcev v moški konkurenci in prvič uradno tudi tri dekleta. Umetni slap Pod Skalco je bil visok 50 metrov, naklonila v spodnjem delu je bila 60 do 80 stopinj, v sredini 95, na vrhu pa 85 stopinj. Zaradi mraza je bil led krhek, zgornji del slapu pa poln ledenih gob.

V predtekmovalju so morali tekmovalci kar najhitreje preplezati slap do vrha. Varovanje je bilo urejeno od zgoraj, tako da so tekmovalci ob padcu samo obviseli na vrvi. Le 11 tekmovalcev je slap v celoti preplezalo. Njihovi časi, številni odstopi na začetku in pomanjkanje izkušenj nekaterih mlajših so potrjevali težavnost plezanja po slapu, ki je bil najtežji do sedaj. Tik pod vrhom, komaj pet metrov pred ciljem, je po dotlej najhitrejšem času napako naredil tudi dvakratni zmagovalac dosedanjih tekmovalj v lednem plezanju v Bohinju Janez Jeglič.

V finale se je uvrstilo osem najhitrejših iz predtekmovalja, boljši čas pa je pomenil razmeroma lažjega nasprotnika v paralelnih izločilnih dvobojih vse do velikega finala. Najboljši plezalci so morali proggo (se pravi spodnjo polovico slapu, ki so ga piezali) v finalu preplezati kar šestkrat.

V tekmi za prvo mesto je bil letos Pavle Kozjek boljši od Marka Čara, tretje mesto pa je osvojil Milnar pred Megličem.

Po štirih tekmah in potem, ko sta doslej po dvakrat zmagala Jeglič in Kozjek, je po točkovanju (za prvo mesto 25 točk itd.) vrstni red naslednji: 1. Kozjek 81 točk, 2. Jeglič 54, 3. Čar 45, 4. Debelak 42, 5. Svetičič 40, 6. Meglič 39, 7. Ferjan 31 itd.

Martin Šolar

ŠEST DESETLETIJ DELA Z MLADIMI

TINE LENARČIČ

Mladinska komisija Planinske zveze Slovenije slavi letos 40-letnico svojega delovanja. Da bi to obletnico kar najlepše obeležila, je pripravila obširen program raznovrstnih aktivnosti, ki potekajo vse letošnje leto. Planinsko društvo Trbovlje, ki deluje že 84. leto, to je od leta 1912, pa je imelo že pred zadnjo vojno v svojem sestavu tudi mladinski odsek. Ustanovili so ga 17. februarja 1936, tako da letos slavi 60-letnico svojega delovanja. Ta jubilej so trboveljski mladi planinci posebej počastili marca letos s pestrim programom na posebni prireditvi.

DIJAKI V PLANINSKIH VRSTAH

Že ob ustanovitvi podružnice SPD v Trbovljah leta 1912 je bil med redkimi takratnimi člani tudi dijak **Franjo Calgaj**, čeprav je bila večina takratnih članov razmeroma mlada ter narodnostno zelo ozaveščena ob sicer precejšnjemu številu nemško govorečega uradništva pri takratnih trboveljskih podjetjih. Ob ustanovitvi mladinskega odseka v letu 1936 se je v njegovo dejavnost vključilo 40 mladincev in mladink iz trboveljskih šol, pa tudi iz vrst dijakov, vajencev in mladih delavcev. Odsek je vodil učitelj **Tone Flegar** ob vsestranski podpori društvenega odbora, posebno pa še predsednika oz. načelnika **Anteja Bega**, tudi znanega pedagoga.

Delovanje tega odseka na šolah je bilo spričo takratnih šolskih predpisov zelo oteženo. Vendar so takratni mentorji in planinski navdušenci našli pot. Že 29. maja 1938 so namreč na takratni Meščanski šoli v Trbovljah

ustanovili mladinski odsek SPD Trbovlje oziroma njegovo planinsko skupino. Ta skupina je delovala kot podmladek Rdečega križa na tej šoli, ker kot samostojna skupina SPD Trbovlje ni mogla in ni smela. Delovanje pa ne bi bilo mogoče, če ne bi tej planinski skupini stal ob strani in jo vodil takratni priznani pedagog, ravnatelj te šole in Maistrov borec **Anton Osterc**.

Mladi planinci so se udeleževali v različnih oblikah dejavnosti — z udeležbo na izletih, smučarskih tekmovanjih, fotoamaterski dejavnosti, prostovoljnem delu in podobno. Pri vodenju izletov skupine na Meščanski šoli Trbovlje je sodeloval tudi **Srečko Tič**, takratni učitelj, ki se je pogosto ukvarjal tudi z režiranjem različnih iger na šoli.

Med vojno, ko je bilo društvo razpuščeno, so se številni mladi planinci vključili v osvobodilni boj in marsikdo konca vojne ni dočakal. Takoj po končani vojni leta 1945, ko se je oktobra tega leta obnovilo delo planinske organizacije v Trbovljah, je pričel delovati — sicer v skromnem obsegu — tudi mladinski odsek. Delo tega odseka se je predvsem razmahnilo na takrat ustanovljeni gimnaziji v Trbovljah, ki je delovala in še deluje v zgradbi bivše Meščanske šole, postopoma v kasnejših letih pa tudi na vseh osnovnih šolah in tudi na vajeških, industrijskih in drugih srednjih šolah — tehniški srednji šoli, delavskem tehnikumu, ekonomski srednji šoli, izobraževalnem centru STT itd.

DELO NA VSEH PODROČJIH

Obseg in kakovost dela mladih planincev in njihovih mentorjev pa sta se razvila v zadnjih štiridesetih letih. Skorajda nemogoče je naštet številne aktivnosti in akcije, ki so jih v tem obdobju izpeljali bodisi na izletih ali pri organiziranju planinskih šol, delovnih akcij, planinskih manifestacij, predavanj, planinskih večerov z najrazličnejšimi nastopi, planinskimi razstavami, izobraževalnimi akcijami, planinskimi krožki, usposabljanju mladinskih vodnikov, mentorjev in instruktorjev planinske vzgoje, orientacijskimi tekmovanji, hojo po transverzalnih planinskih poteh, ekološkim ozaveščanjem in čiščenjem planinskih vrhov in okolice planinskih postojank ter planinskih potov, akcijami pionir-planinec in ciciban-planinec, literarno dejavnostjo in izdajanjem glasila Mladi planinec ipd. Mnogo literarnih prispevkov s planinsko vsebino je bilo objavljenih v šolskih glasilih Mlade sile, Mi mladi, Prvi koraki, Svetilka, Črno zlato, Hura in drugih. Nekaj je bilo objavljenih tudi v Planinskem vestniku, Zasavskem tedniku, glasilu Srečno, Zasavcu in drugih časopisih.

Prezreti ne smemo niti organizacije in izvedbe različnih poletnih mladinskih planinskih taborov, bodisi na domači Mrzlici kakor tudi v različnih alpskih dolinah, ki so se jih udeleževali mnogi mladi planinci. Omeniti je treba še sodelovanje v štafetah mladosti, spominskih pohodih po zasavskih vrhovih ipd. Tesno je bilo sodelovanje mladih pri delu Gorske straže in njenih akcijah.

Bravo, Merrick!

Izredne plezalne sposobnosti, neverjetno močna volja in vztrajnost so odlike 12-letne deklice **Merrick Johnston** iz Anchorageja na Alaski, ki je najmlajša osvajačka gore Mount McKinley z indijanskim imenom Denali, visoke 6193 metrov. Kot piše novembrska številka revije *American Girl*, je Merrick najmlajša alpinistka, ki je osvojila ta najvišji vrh Severne Amerike.

Deklico je na zahteven vzpon pripravljala njena 41-letna mati **Jennifer**. Da bi bila sposobna prenašati izjemne napore, ji je mati izbrala zelo težak trening. Dvakrat na teden je 4 do 5 ur s polnim nahrbtnikom lezla v hrib, 4 dni v tednu je imela gimnastiko, na koncu tedna pa si je nabirala moči z deskanjem na snegu, ki ga ima najrajši. Mati in hči sta pred vzponom prebili 26 dni na West Buttressu, da sta se aklimatizirali. Šele nato sta pod vodstvom vodiča krenili na goro. 23. junija 1995 sta srečno prispeli na vrh. »Rada bi spodbudila dekleta, naj uresničijo svoje sanje,« je dejala Merrick. Ko so jo pozneje vprašali, kaj je bilo na turi najtežje, je odvrnila, da doseči materino priznanje.

Prvi 12-letni deček, ki se je povzpel na Mount McKinley, je bil **Taras Genet**. Julija 1991, ko je stal na vrhu, je bil malce starejši kot Merrick.

Osvojitev Denalija, čeprav zelo zahteven podvig, je šele začetek Merrickinih velikih načrtov. Rada bi bila prvi otrok, ki se je povzpel na najvišje vrhove vseh sedmih celin. Najbolj jo mikajo trije vrhovi: Aconcagua, Kilimandžaro in Mount Vinson.

Uspehi male Merrick so izredni, vendar pa otroški psihologi svarijo pred posledicami, ki jih utegnejo pustiti tako naporni podvigi. Merrick med drugim načrtuje, da bo čez leto ali dve stala na vrhu Mount Everesta.

J. N.

Na tisoče mladih se je v planinskem domu na Mrzlici in njegovi okolici naučilo smučanja in bivanja v naravi na sedemnajstih zimskih šolah v naravi.

Mlada planinska srenja ni ostala aktivna le v okviru svojega matičnega društva, to je Planinskega društva Trbovlje, pač pa se je povezovala preko koordinacijskega odbora zasavskih planinskih društev, sedanjega meddruštvenega odbora, z ostalimi mladimi planinci v Zasavju in Posavju. Ti tesni stiki se že leta dolgo utrjujejo ob mnogih srečanjih na planinskih poteh, posebno pa še ob vsakoletnem srečanju zasavske in posavske planinske mladine. Vsako leto so se mnogi mladi planinci udeleževali dnevnih planincev v najrazličnejših planinskih območjih naše domovine, pa tudi memorialnih tekmovanj, ki so jih nekaj tudi sami organizirali na Mrzlici in v Trbovljah.

ZAHVALA STAREJŠIM GENERACIJAM

Ob tem kratkem pregledu smo omenili le najpomembnejše akcije in dejavnosti, pa tudi uspehe, ki jih je do-

segla trboveljska planinska mladina v preteklem šestdesetletnem obdobju. Če bi k temu opisu dodali še številčne podatke, bi bili ti zelo zajetni. Vse številke bi šle v stotine, tisoče, pri izletih pa tudi v desetstisoče udeležencev.

Da je ta planinska mladina dosegla tako velik razmah, opravila tako obsežno delo in dosegla tako velike uspehe v tem obdobju, se moramo jasno in nedvoumno zahvaliti številnim starejšim planinskim delavcem, mentorjem in mentoricam v vseh šolah in vrtcih, planinskim in mladinskim vodnikom, šolskim vodstvom, domači športni zvezi, občini Trbovlje, podjetjem, PZS in mnogim planinskim prijateljem in navdušencem, tudi prejšnjih generacij. Tem še posebej velja lep, topel in hvaležen spomin! Tisočem mladih planincev je bilo omogočeno, da so spoznali svojo domovino s planinskim svetom, se seznanili z mnogimi lepotami in zanimivostmi, pri vsem tem pa postali bogatejši in srečnejši.

ŠE VEDNO SE SPOMINJAMO ZELO SNEŽENE ZIME LETA 1952

GAMS V PLAZU

JANEZ LUŠINA

Sredi marca leta 1952 je vojaški smučarski center v Mojstrani pripravil pohod po zasneženih Karavankah: od Mojstrane na Dovje—Ravne—Dovško Babo (1891 m)—Hruški vrh (1776 m)—Rožco (1587 m)—Sv. Križ nad Jesenicami—Hrušico—Mojstrano.

Tistega snežnatega februarja so vojaki in enote vložili veliko časa in truda v kidanje snega na cesti in železniški progji med Jesenicami in Ratečami-Planico.

Pomagali smo odstranjevati sneg na hišah v Mojstrani, kjer je pod težo snežne odeje škripalo in se upogibalo tramovje. Vlak ni vozil več dni, cesta do Jesenic je bila ozka gaz. Po kruh in druge potrebščine so vojaki do Jesenic in nazaj odhajali s smučmi. Bila je zima, ki jo pomnimo še danes.

Do marca se je sneg ulegel, večjih nevarnosti snežnih plazov ni bilo pričakovati, saj se je snežna odeja do takrat že splazila ali ustalila. Vreme je bilo lepo, naklonjeno dejavnostim v naravi. Program smučarskega urjenja je dopuščal težji pohod s smučmi. Za seboj smo imeli tri mesece urjenja, ki ima v vojski svoje posebnosti.

Osnova je obvladovanje hoje s smučmi, smuk, pluzni zavoj in pluzni lok. Predvsem je treba obvladati smučanje v celcu, zunaj urejenih smučarskih prog in tudi ponoči, z vso opremo, orožjem in strelivom.

350 VOJAKOV NA SMUČARSKEM POHODU

Leta 1952 smo vojaki-smučarji še uporabljali smučar-

ske opremo, ki je bila zaplenjena nemški armadi na balkanskem bojišču.

Še danes mi je uganka, kje so nemške enote našle toliko smučarske opreme s smučmi vseh vrst in vezmi kandahar. Vsak vojak-smučar je imel na voljo tudi kože (pse) za hojo po strmini navzgor. Pribor za popravilo smuči je imela posamezna desetina, smučarskih maž holmenkol je bilo na pretek. Imeli smo dovolj rezervnih krivin, ki so nadomeščale zlomljeni vrh smučke, imeli smo sončna očala itn.

Zelo smo cenili smuči iz trdnega, prožnega lesa vrste hikori. Veliko smuči je bilo že lepljenih, zelo kratke smuči so bile namenjene izvidnikom, padalske smuči so bile v sredini opremljene s tečajem, da se jih je dalo skrajšati. Vse to je potrjevalo, kako solidno so bile opremljene nemške smučarske enote.

Večina naših vojakov je obvladala osnove vojaškega smučarstva in prav zato se je poveljnik smučarskega centra odločil za pohod. Še pred spomladansko otoplitvijo naj bi prišli na greben Dovške Babe.

Na pohod se je odpravilo okoli 350 vojakov-smučarjev. Z nami je bil znani, še danes upoštevan profesor **Drago Ulaga**. Prosili so ga, da o pohodu pripravi vojaško športno reportažo za objavo na radiu.

Ko se je popolnoma zdanilo in je sonce že obsijalo Julijce, smo bili že na strminah pod planino Dovška Rožca. Na pobočjih, kjer ni bilo gozda, so bili vidni manjši in večji snežni plazovi, ki so se tod trgali ob koncu februarja.

V enem od teh plazov so vojaki opazili negibnega gamsa. Prejšnjega dne v popoldanskem času ga je po vsej verjetnosti zajel snežni plaz in prinesel po strmini. Sneg

je bil moker, zato je onemoglo in izstradano žival »zabetoniral« še nočni hlad, da se ni mogla niti premakniti in je mirno pričakala vojake.

Kaj storiti, kako gamsa rešiti iz ledenega objema?

»Previdno odklopljite noge!« je vojakom naročil profesor Ulaga.

Rešeno žival so vojaki prinesli na smučino, nato pa izmenično »štuporamo« nosili navzgor na Dovško Babo. Gams je še kazal znake življenja in profesor mu je hotel v gobček uliti kondenzirano mleko, ki ga je nosil s seboj. A nič ni pomagalo, žival je poginila. Imeli smo dober namen, narava pa je zahtevala svoje...

»INCIDENT« NA MEJI

Na grebenu Dovška Baba — Hruški vrh so bile velike snežne opasti, ki se jim ni bilo varno približati. Na južni strani pa je bilo nevarno, da sprožimo plazove. Kaj storiti? Da bi ušli nevarnosti, smo čez mejo, ki poteka tik po grebenu, odsmučali na severno, avstrijsko stran. Storili smo večji obmejni prekršek, vendar nas avstrijski obmejni organi niso opazili in tako ni prišlo do incidenta. Sicer pa nismo imeli slabih namenov, zaradi velikega števila pohodnikov smo se morali izogniti nevarnosti.

Varno smo prismočali v vas Sv. Križ nad Jesenicami.

ZGODILO SE JE NA LEDENIKU RAINER V AVSTRIJSKIH GORAH

REŠITEV IZ LEDENIŠKE RAZPOKE

LOJZE BUDKOVIČ

Ozarjen v jutranjem soncu, ki se je prebijalo skozi meglice, sem se zazrl na širni ledenik Rainer. Predajal sem se popolnemu miru in rojevajočemu se jutru. V gorah imam najrajši zgodnja jutra. Prebujajoča se narava ima magično moč. Kar samo te vleče v prostanstva. Napora skoraj ne občutiš.

Dan je ponujal pravljico. Sledil sem ji s sedla v oblaku pršiča, ki ga je rezala smučina. Zima je skoparila s snegom. Pred tremi leti je bil ledenik sama belina, letos pa zijajo večje razpoke. Naveličan samote sem zmanjšal tempo. Kmalu so se pridružili prijatelji. V dolgih okljukih smo pričeli vzpon na Rainerjeva vrata. Z Boštjanom sva se menjavala v nedotaknjeni belini skoraj 20 centimetrov novega pršiča.

Vzpenjali smo se nenavezani, kot pač večina obiskovalcev mogočnega Venedigerja. Pod Rainerjem smo se umaknili zadnji resnejši razpoki. Na čelo smo spustili udeleženca organizirane skupine PZS, s katero smo preživeli vesel planinski večer v koči Defregger. Od prepevanja, igranja na kitaro in humorja smo z naraščajočo višino še danes čutili posledice. Nemo

smo sledili smučini. Dan je postal božanski. Razgled na okoliške hribe in daljno okolico je bil izjemen. Na desni smo sledili glavni razpoki, ki se je vidno ožala in izgubljala pod Rainerjevimi vrati.

35 METROV GLOBOKO V LEDU

Kljub neugodju smo zaupali smučini. Naenkrat pa sem pod smučmi začutil trd, zbit sneg. Iz monotonije in zasanjanosti sem zaplaval v zbranost. Ustavil sem korak in s palico presondiral sumljivo mesto, ki ga je prešel vodilni. Oklevajoče sem nadaljeval vzpon in potem mi je sledil tudi Boštjan.

Naenkrat je tišino presekala shrhljiv Andrejev krik: »Janez!«

V hipu sem se ozrl. Med Boštjanom in Andrejem je zevala velika luknja, v katero je z gmoto snega zgrmel Janez. Boleč pogled se je spremenil v pravi šok. Možgane je prešinil občutek, da smo v kombiju pustili vrv. Zanihali smo v prepadenost in čez nekaj trenutkov v popolno zbranost.

Andrej se je približal luknji, v kateri ni bilo videti dna. Z upajočim glasom je zaklical: »Janez?«

Mesto nesreče na ledeniku Rainer: pred gorniki je dobro vidna luknja, v katero je padel ponesrečenec

Ponesrečenec potem, ko smo mu pomagali iz ledeniške razpoke

Občutek, da je bilo v tej srhljivi, temačni luknji življenje, je bilo v tistem trenutku utopija. Naenkrat pa je iz teme privrel Janezov glas. Odvalil se je prvi, največji kamen! Čez nekaj trenutkov se je že zbral in sporočil, da ni polomljen. Zbrali smo pomožne vrvice in ugotovili 35-metrsko globino padca. Čudež!?

Toda kako naj pomagamo, ko smo brez vrvi? Na pomoč so priskočili Vili, Joža, Marjan in Iztok. Tudi od ostalih hribovcev smo dobili opremo. Na srečo sta prišla s krajšo vrvojo dva Avstrijca.

Andrej je vzdrževal nenehen stik z Janezom, da ga ne bi popadlo malodušje. Prav ta stik je odigral pomembno vlogo med mučnim obdobjem, ko nismo vedeli, kako naj ga brez prave vrvi potegnemo iz razpoke. Pravi blagoslov sta bila po vseh pravilih opremljena zakonca iz Nemčije. Brez pomislekov sta ponudila opremo in se pridružila reševanju. Mož je bil zdravnik, kar je povečalo naše upanje. Pripravili smo škripčevje in zaradi varnosti ter oskrbe ponesrečenca spustili v razpoko Andreja.

Zdravnik je svetoval pomoč helikopterja. Iztoku je uspelo s pomočjo ročne postaje in Avstrijca vzpostaviti zvezo z dolino.

Andrej je na dnu razpoke obvezal Janeza, ga vpel v plezalni pas in pripravil za dvig. Pričel se je manever, pri katerem je ponesrečenec na srečo aktivno sodeloval.

V daljavi smo tedaj že zaslišali helikopter.

»Še nekaj metrov,« je sporočil Marjan, ki je z roba razpoke usmerjal dviganje. Zagledali smo obvezano glavo in za njo vse tisto, kar se je premikalo in gibalo po groznem padcu. Ponesrečenca sta v oskrbo vzela Nemca. Bil je rahlo podhlajen in delno v šoku.

SREČA V NESREČI

Medtem je v bližini pristal helikopter in odložil reševalca ter zdravnika z vrečo. Pilot je s pomočjo Avstrijca mojstrsko izvedel manever. Po nujenju prve pomoči smo Janeza položili v vrečo. Zdravnik nas je pomiril z novico, da ne gre za hujše poškodbe. Prenesli smo ga na mesto, kjer ga je naložil helikopter, ki je pri spuščanju z eliso povzročil pravi orkan, pomešan s pršičem. Med manevrom smo sklonjeni ležali v snegu in ščitili Janeza pred pišem. Na pilotovo povelje smo ga

Avstrijski helikopter, s katerim so Janeza Rozmana prepeljali v bolnišnico v Lienz

Foto: Iztok Prezelj

naložili v helikopter. Hrumeča zverina se je dvignila in poletela v dolino.

Iz razpoke smo potem potegnili še opremo in premrlega Andreja. Zahvalili smo se mednarodnemu reševalnemu moštvu, naložili Janezovo opremo in s težo v srčih odsmučali v dolino.

Imeli smo neponovljivo srečo, da je Venediger podaril življenje.

Za trud in nesebično pomoč pri reševanju se v imenu ponesrečenca in bohinjskih alpinistov zahvaljujem **Viliju Božiču** in **Jožu Zupanu** (GRS Radovljica), **Marjanu Šolarju**, **Iztoku Preziju**, obema Avstrijcem in Nemcema.

Janez danes praktično nima posledic padca.

Pred nekaj meseci je dobil iz Avstrije račun za polet helikopterja v znesku 36.000 ATS. Ker je šlo za precejšnjo vsoto, smo se s prošnjo za solidarno pomoč obrnili na 20 planinskih društev. Za pomoč in dobroto se zahvaljujemo PD Bohinj — Srednja vas, PD Boh. Bistrica, PD Bled, PD Jezerško, PD Gorje, PD Jesenice, PD Javornik — Koroška Bela in Občini Bohinj.

P. S.: Kalvarijo smo doživeli 28. aprila 1995 na Venedigerju, ki je kljub prepričanju, da je nenevarna gora, v določenih situacijah nepredvidljiv. Od začetka vzponov nanj leta 1841 pa do danes je nastavil past kar 60 hribovcem, ki jih še niso našli.

Indijske ženske se združujejo

Novembra 1995 so se indijske alpinistke zbrale v New Delhiju. Srečanje je bilo organizirano kot forum, na katerem naj bi ženske izmenjale informacije in ideje o indijskem ženskem plezanju. Célo srečanje je preveval duh feminizma. Udeleženske so se odločile, da ustanovijo novo organizacijo, ki bo »usposabljala indijske ženske za alpinizem«. Dogovorile so se tudi za ime: »Indijska ženska mreža alpinistk in ljubiteljic nevarnih športov«. Za predsednico so izbrali gospodično *Bachendri Pal*, prvo Indijko, ki je osvojila Mount Everest, za podpredsednico pa *Reeto Bhadwar. K. Srivastava* bo opravljala naloge tajnice, pomagala pa ji bo *Kohila Sudha*. »Izključno ženska organizacija je potrebna zato, ker indijska alpinistična fundacija zelo malo stori za pospeševanje ženskega športa,« je izjavila predsednica novo ustanovljene ženske organizacije.

J. N.

VALENTIN STANIČ V JAVNEM SPOMINU — 2

JURIJ ROSA

Zelo sporočilna priča, ki ohranja spomin na neko osebnost, je rojstna hiša. Hiši v Bodrežu, kjer se je Stanič rodil, se je reklo »pri Cerovškovich«. Staničev pranečak je domačijo zapravil in družina je morala po svetu. Novi lastnik je postal **Križnič**. Z njim je prišlo k hiši novo ime. »Pri Pečonkovich« se pravi hiši tudi še zdaj, ko je priimek gospodarjev **Markič**. Staničeva rojstna hiša ni več tista, v kateri se je Stanič rodil. Od takrat je bila že vsaj dvakrat prenovljena. Obnavljal pa jo je tudi že sam Stanič. Na skednju sedanje Pečonkove domačije je vzdian kamen, na katerem preberemo, da sta domačijo obnavlja brata **Tomaž** in **Valentin Stanič** leta 1836. Napis se v latinščini glasi: Tom et Val Scholar Stanig frat reaedificaverunt anno 1836.

Ta dragocena priča s spominom na slavnega rojaka, skrbno čuvana, še vedno stoji. Ni izključeno, da je Valentin sam vklesal napis in kamen tudi vzdial.¹⁷

STANIČEVE ŠTIPENDIJE

Ime Valentina Staniča so že v starejši preteklosti gotovo zelo spoštovali in njegove zasluge dolgo dobo najbolj oprijemljivo čutili njegovi bližnji rojaki.

V arhivskem gradivu občine Kanal, ki ga hranimo v Pokrajinskem arhivu v Novi Gorici, je precej dokumentov, ki se nanašajo na t. i. ustanovo Valentina Staniča (Stanig).

Z dobrodelno dejavnostjo je na zelo oprijemljiv način ohranjala Staničev spomin.

Ohranjeni dokumenti bi bili zadovoljiva podlaga za podrobnejšo preučitev delovanja te ustanove v obdobju med obema vojnama. Sam se za to priložnost tega nisem lotil, zato bom le posredoval nekaj ugotovitev iz dokumentov.

V gradivu občine Kanal iz leta 1918 je dokument c. kr. namestništva v Trstu, datiran 29. 8. 1918, ki vsebuje razpis natečaja za šolsko leto 1918/19 za podelitev štípendije iz ustanove Valentina Staniča. V razpisu je za beleženo, »da se ima podeliti jeden štípendij letnih 128 kron rodbinske ustanove Valentina Stanig za učence ljudske šole ali gimnazije nekdanjega Goriškega okrožja, kateri so v sorodu z ustanovnikom iz moške, potem iz ženske lože, nato za osvabence po bližnosti kolena, ako bi takih ne bilo, tudi za mladeniče, ki so do sedaj obiskovali kakšno šolo v grifiji Goriško-Gradiščanski.«¹⁸ To je, žal, edini dokument, ki sem ga našel v kanalskem občinskem arhivu iz avstrijskega obdobja in se nanaša na Staničevo ustanovo.

DVE STANIČEVI »USTANOVI«

Dokumentov iz italijanskega obdobja pa je mnogo več.

Iz dopisa župnega in dekanijskega urada v Kanalu kanalskemu županstvu 21. 4. 1925 zvedemo, da se je urad zanimal, kaj je z ustanovami kanonika Valentina Staniča (uporabljena je množinska oblika). Dopis in priloga spričujeta nekatera temeljna dejstva. Do ene take ustanove so imeli pravico najstarejši moški potomci ravne ali stranske črte po pradedu **Andreju Staniču** oziroma sinu Antonu. Zadnje tako ustanovo je prejel **Mihael Stanič**, ki je umrl leta 1920. V dopisu je navedeno, da ko je on umrl, »je ta ustanova zaspala in ni bila več razpisana«. Iz dopisa nato ugotovimo, da je bila druga ustanova (ali morda celo dve) določena za otroke — učence iz pokojnikovega sorodstva in da tudi ti dve ustanovi »spita«; uživati so jo smeli menda tudi nesorodniki, pravico podeljevanja ustanovne rente in upravljati premoženje je imel goriški deželni odbor.

V prilogi dopisa, ki je verjetno prepis (brez datuma), je nekoliko podrobneje obrazložen že omenjeni razpis dosmrtné rente iz Staničeve ustanove za moške potomce. Iz te priloge je razvidno, da je bil letni znesek 128 kron, kot je bilo določeno v ustanovnem pismu 16. julija 1844, torej nekaj manj kot tri leta pred Staničevo smrtjo.¹⁹

V gradivu iz let 1930—1934 je mogoče najti ohranjen statut ustanove (»fondazione Stanig Valentino«) s sedežem v Kanalu, več dopisov med posameznimi upravnimi organi in različno finančno dokumentacijo.

O usodi te dobrodelne ustanove v kasnejših letih velikih družbenih pretresov med 2. svetovno vojno in po njej nisem našel podatkov.

Svojevrsten spomenik so mu postavili goriški tiskarji in knjigarji, ki so decembra leta 1926 začel izdajati reklamno glasilo Katoliške knjigarne v Gorici z naslovom Staničev vestnik. V zaglavju naslova je pisalo, da izhaja vsak mesec in da ni nikjer naprodaj, ampak ga odjemalci Katoliške knjigarne dobivajo zastoj. Tiskali so ga v Katoliški tiskarni v Gorici. Izhajalo je kot mesečnik do decembra 1928, njegov odgovorni urednik pa je bil **Virgilij Šček**.

PLANINCI HOČEJO SPOMENIK

Razumljivo je, da so mu bližnji rojaki ali organizacije, ki so se navdihovale z dediščino njegove vsestranske ustvarjalnosti, postavili javni spomenik. Vendar se je to zgodilo zelo pozno. Zadeva ima zanimiv historiat.

Joža Lovrenčič je leta 1924 ob stopenjdesetletnici njegovega rojstva zapisal v Goriško stražo: »Povem naj še, da so ob Staničevi stoletnici Goričani resno mislili,

¹⁷ Jože Medvešček: V Staničevi domačiji (Planinski vestnik, 1974, št. 7, str. 353); Evgen Lovšin: Nekaj pripomb ob dvestoletnici rojstva Valentina Staniča (Planinski vestnik, 1974, št. 12, str. 648); Andrej Markič, Bodrež 8 — telefonska informacija, 12. 11. 1994.

¹⁸ Občina Kanal, arhivska škatla 4, spis 3374 (Pokrajinski arhiv v Novi Gorici).

¹⁹ Občina Kanal, arhivska škatla 15, spis 689 (Pokrajinski arhiv v Novi Gorici).

postaviti mu dostojen spomenik, ki naj bi pričal hvaležnost in ljubezen. Do tega ni prišlo tedaj in tudi ob 150-letnici ostane spomenik le želja in sen. In vendar brez spomenika ne sme ostati! V vsa naša srca mora ona ljubezen, oni smisel za požrtvovalno delo v vseh smereh našega dejstvomjanja, kot ju je očital naš prvi buditelj — in rod ob Soči bo ostal njegov živ glasnik v vse čase!²⁰

Lovrenčič v Lovšini knjigi navaja, da so ob stoletnici Staničevega rojstva začeli v Gorici akcijo, da bi mu postavili spomenik, »a ga nismo dočakali«. Nato ugotavlja, da ga tudi ob stoletnici njegove smrti »v njegovi in naši Gorici ne moremo postaviti zaradi krivične francoske črte, ki je iztrgala kulturno in gospodarsko srce deželi ob Soči«. Lovrenčičev zapis je namreč nastal leta 1947.^{20a}

Vendar pa se je prav leta 1947 porodila pobuda in tudi konkretna akcija za postavitve obeležja Staniču v Bodrežu ali Kanalu.

Slovensko planinsko društvo v Gorici je poslalo na Krajevni ljudski odbor Kanal dopis z datumom 9. maja 1947. V njem predlaga, da bi počastili stoletnico smrti pisatelja, ljudskega dobrotnika in velikega planinca na najlepši način s tem, da bi mu v njegovem rojstnem kraju Bodrežu ali na primernem mestu v Kanalu postavili marmorno spominsko ploščo. Društvo je Krajevni ljudski odbor v Kanalu prosilo za mnenje in predlagalo, da prevzame vse stroške za nabavo, osnutek in postavitve spominske plošče kakor tudi za organizacijo proslave, ki naj bi bila junija ali julija 1947.

DOPRSNI KIP V KANALU

Reakcija na to pobudo je bila pozitivna.

Iz prepisa zapisnika sestanka prosvetnega društva v Kanalu 17. junija 1947 je razvidno, da soglašajo s planinskim društvom za postavitve plošče v Kanalu, vendar morajo sporazumno določiti prostor za njeno namestitve. Kanalci so predlagali, da bodo še sami vgradili ploščo v Staničevo rojstno hišo v Bodrežu. Določili so že tudi datum, in sicer god sv. Cirila in Metoda meseca julija, ko naj bi potekalo slavje v Kanalu in nato v Bodrežu.²¹

God slovanskih blagovestnikov je bil najbrž primerna priložnost pokazati nacionalna čustva ob bližnji priključitvi Primorske k matični domovini.

Nameravanega slavlja ni bilo, o vzrokih pa nam daje slutiti že omenjena Lovrenčičeva opomba.

Kakor kaže, je nato pobudo prevzelo goriško zgodovinsko društvo. O tem moremo sklepati le iz časopisnega poročila v Primorskih novicah leta 1954, ki ga je bržkone napisal **Ludvik Zorzut** in v katerem je zabeleženo, da bo društvo spomenik postavilo v Bodrežu pri Kanalu,²² kaj več podrobnosti pa ni znanih.

Valentin Stanič

Ideja je tlela naprej in pričakovati je bilo, da bo Stanič vendarle dobil dostojen javni spomenik v svojem rojstnem kraju ali v neposredni bližini. To se je zgodilo leta 1957, ki sicer ni bilo leto kakega večjega zaokroženega jubileja v zvezi z njim (le stodesetletnica smrti), pač pa desetletnica priključitve Primorske k matični domovini in devetdesetletnica ustanovitve čitalnice v Kanalu. Iz poročil takratnih časopisov je mogoče razbrati, da so organizatorji postavitve spomenika želeli dohiteti zamujeno iz leta 1947 oziroma so sploh hoteli poravnati dolg do ugledega moža.

Zorko Jelinčič je takrat zapisal: »Pred prvo svetovno vojno, ko je mogočno narodno prebujevalno gibanje komaj doseglo širino vseh ljudskih plasti, še ni bilo časa, da bi šli tudi v kulturno globino — saj sam najvišji pesniški duh Primorja **Simon Gregorčič** ni utegnil dobiti najskromnejšega spomenika. Po vojni pa so bili pod fašizmom razbiti še obstoječi starejši spomeniki kulturne preteklosti. Po narodnoosvobodilni vojni je bila dežela v ruševinah in ob stoletnici Staničeve smrti, leta 1947, so bili najbolj razgibani časi, ko se je odločala usoda na razne zasedbene cone in države razdeljene pokrajine. Usoda Staničeve ožje domovine je bila tudi usoda njegove kulturne dediščine.«²³

Spomenik so slovesno odkrili 22. septembra 1957, ko so odkrili tudi spominsko ploščo **Josipu Kocjančiču**. Slavje so obogatile spremljajoče kulturne prireditve (npr. večer branja in izvajanja njegovih del, razstava o kulturni preteklosti Kanala).

Nosilec priprav in prireditev je bilo Prosvetno društvo Soča iz Kanala in mnogi Kanalci, po časopisnih poročilih o slavlju pa je mogoče sklepati, da so k temu prispevale tudi druge regionalne kulturne organizacije, različna planinska društva iz matične domovine in zamejstva,

²⁰ Joža Lovrenčič: Valentin Stanič. Ob 150-letnici (Goriška straža, 11. 2. 1924, št. 12).

^{20a} Kakor opomba 15: J. K. Rejec (Joža Lovrenčič): Valentin Stanič ob stoletnici njegove smrti (Koledar Družbe sv. Mohorja v Celju za l. 1948, str. 153).

²¹ Krajevni ljudski odbor Kanal, spisi l. 1947, spis 120/47 (Pokrajinski arhiv v Novi Gorici).

²² I. z.: Valentin Stanič. K 180-letnici rojstva (Primorske novice, 5. 3. 1954, št. 10).

²³ Zorko Jelinčič: Valentinu Staniču so v Kanalu odkrili spomenik (Primorski dnevnik, 29. 9. 1957, št. 232).

republiška planinska organizacija in lokalne ter regionalne oblasti.²⁴

Spomenik so postavili na glavnem trgu v Kanalu. Bronast doprnski kip je izdelal akademski kipar **Janez Pirnat**.²⁵

KAR DVE SPOMINSKI PLOŠČI

Leto 1974 je bilo jubilejno leto, dvestoletnica Staničevega rojstva. Poleg večjega števila prispevkov v tisku je to leto Stanič dobil kar dve obeležji v obliki spominskih plošč. Ob tej priložnosti se mu je skušala odolžiti zlasti planinska organizacija.

²⁴ K. Kanal se je oddolžil narodna prosvetiteljema (Primorske novice, 27. 9. 1957, št. 39); Ludvik Zorzut: Valentin Stanič ima spomenik (Planinski vestnik, 1958, št. 1, str. 41—42).

²⁵ Tomaž Pavšič: Spomeniki in spominske plošče osebam v občinah Ajdovščina, Idrija, Nova Gorica, Sežana in Tolmin (Goriški letnik, 1981, št. 8, str. 235—236).

Šele za ta jubilej je Stanič končno dobil spominsko ploščo v rojstnem Bodrežu.

V Kanalu so ustanovili pripravljalni odbor, ki je bil v tesnih stikih s kulturno-literarno komisijo Planinske zveze Slovenije. Ploščo so sprva nameravali vzdizati v steno hiše, kjer je nekdanj stala Staničeva domačija, vendar so se kasneje odločili, da jo postavijo na častno mesto sredi vasi.

Slavja se je z več prireditvami in s številnimi uglednimi udeleženci odvijajo v Kanalu in Bodrežu.²⁶ Marmorno ploščo so odkrili 12. maja 1974. Vzdizana je v podporni zid v bregu, ki spada k hiši Bodrež št. 13.²⁷

(Nadaljevanje prihodnjic)

²⁶ Tone Strojini: Proslava 200-letnice rojstva Valentina Staniča — prvega slovenskega alpinista (Planinski vestnik, 1974, št. 8, str. 442—443); B. Božič: Spominska plošča Valentinu Staniču v Bodrežu (Primorske novice, 17. 5. 1974, št. 21).

²⁷ Kakor opombe 25, str. 236.

O DOLGI IN SVOJEVRSTNI ZVESTOBI

ČE SI TO ŽELI IN POČENJA TUDI MAMA

URŠA STRITAR

To, kar vam bom pripovedovala, ne bo zgodba o kakšnem pomembnem planinskem funkcionarju, pisatelju ali osvajalcu velikih gorskih trofej. Bo le kratek sprehod skozi življenje moje mame **Zinke Kolenc**, gospodinje in energične ženske, spomin na množico drobnihih utrinkov, ki jih je preživela na svojih nedeljskih romanjih po vzpetinah in odmaknjenih dolinah. **Janko Mlakar** bi ji zagotovo pripel naziv »gorskega zvesteža«, saj si je v petdesetih letih obiskovanja gora to tudi pošteno zaslužila.

Svojo strast je odkrila kmalu po drugi svetovni vojni. Štiriletna okupacija in utesnenost med žicami sta jo gnali ven iz ljubljanske mestne zaprtosti, ven v svobodo narave. Bila je samorastnik, saj se doma niso zanimali za hojo v gore. Morda jo je spodbudilo delo na Planinski zvezi Slovenije, kjer je bila takrat zaposlena. Vsako soboto se je pridružila skupinici stalnih popotnikov, ki so otovorjeni z nahrbtniki posedli po lesenih klopeh in se s popoldanskimi ali večernimi vlaki odpejali na gorenjsko ali kamniško stran. Ture so bile takrat še daljše in napornejše, saj avtomobilov in cestic, ki bi skrajšali dolge in naporene dostope, ni bilo veliko. Ure pešačenja so zamenjali mladost in dobra volja, za potrošene kalorije pa je poskrbel privarčevani ameriški paket UNRRA.

Hribovska družba se je kaj hitro seznanila med seboj. Med njimi je Zinki najbolj ugajal visok in črnolas študent rudarstva. Skupaj sta se mrzlega, jasnega 13. oktobra povzpela po zahodnem grebenu na Jalovec, skupaj sta zamudila zadnji vlak iz Rateč in si grela premrzle noge v nezakurjenem planinskem domu v Tamarju. Tako se je začela nenavadna vez med trmastim in odrezavim dekletom in svojeglavim Jurčkom. Uzakonila sta jo pred Bogom in oblastjo, potrdila in utrdila na dolgem in

prestem popotovanju skozi dinamično življenje. Pomembno mesto pri tem je imelo vsako tedensko čaščenje hribočkov in resnejših strmin. Prav to je postal okvir njenega trdnega družinskega življenja, vzgoje in medsebojne povezanosti.

NAJPREJ SOVRAŠTVO...

Kmalu sva se jima pridružili tudi midve, hčerki Marjeta in Urša. Hočeš-nočeš sva morali sprejeti navade svojih staršev in ju spremljati na izletih. Priznam, da me njuna strast v mojih mladih letih ni ravno osrečevala. Ob nedeljah se nisem smela pridružiti svojim prijateljicam na dvorišču, sleči sem morala nabrano krilce, si obleči grde in puste hribovske hlače in si natakiniti visoke čevlje. Fuj, kako sem sovražila vse te reči! Motila me je tudi monotonost ciljev, saj smo potrpežljivo obiskovali zasavske hribočke in pri tem le menjavali vrstni red imen. Nisem razumela mamice, ki ob prostih dnevih ni hotela kuhati okusnih prazničnih kosil, ampak me je gnala s seboj, v zelenje trboveljskega hribovja. Želela sem si običajno mamo, ki ne bi imela tako nenavadne zabave in z njo ne bi grenila življenja svojim otrokom. Spoznala pa sem življenjsko resnico, v katero verjamem tudi danes:

Družina hodi skupaj v gore, če si to želi in počenja tudi mama.

Leta 1969 smo se preselili v Ljubljano. Čeprav smo vsi skupaj izgubili prijazne sosede, sošolce, prijatelje in znanca, pa smo odkrili prednost novega bivališča — hitrejši dostop do našega visokogorja. Tudi vzgoja je naredila svoje: s sestro sva se nalezili družinskega »hriboletisa« in začeli navdušeno sodelovati pri naših podvigih. Zdaj pa je šlo zares. Kot nori smo letali po Juljskih Alpah in Grintovcih, občasno pokukali na savinjsko stran in včasih tudi v tujino.

Pater familias ni več zmožol brzdati svojih deklet, ki ju

je vodila predsednica ženskega sindikata, moja mama. Spustil nas je iz rok in upal, da se bomo vsakokrat srečno vrnile domov. Najhuje zanj je bilo menda tistega meglenega novembra, ko smo si izbrale pristop na Skuto in nepredvideno preživele noč v bivaku na Velikih Podih.

Da, to so bila res nora leta. Družinske sindikalistke smo se imenitno razumele med seboj in enkratno organizirale delo pri izbiri ciljev, skrbi za želodec, opremi in vodenju izleta. Podirale smo časovne rekorde, iskale brezpotja in se lotevale lažjih plezalnih smeri. Še danes se spomnim Šraufovega pozdrava na zasneženem pobočju Špika sredi januarja:

»Babe, kam pa naj grem, da vas ne bom srečal!«

...POTEM STRAST

Kmalu pa sva z mamico ostali sami. Marjeto je zagrabilo življenje, midve pa sva v nenavadni starostni navezi nadaljevali svoja osvajanja in raziskovanja. Postali sva dobri prijateljici, ki sta skoraj štiri leta vztrajno dokazovali svojo obsedenost. Pri petdesetih je mami začela tudi resneje plezati. Oče se je sicer držal za glavo, pa ni nič pomagalo. Največkrat sem bila v navezi z njo jaz, občasno pa so me zamenjala tudi bolj znana imena našega alpinizma. Odlično se je odrezala v skalovju in zaupno ter potrpežljivo sledila partnerjem na vrvi. Najvišje je bila na Matterhornu, obiskala pa je tudi lepo število visokih in težje dostopnih evropskih mogotcev. Spomladi se je preizkušala v turnem smučanju, najlepši zanj je bil enkratni spust z Gross Venedigerja.

Čas je terjal svoje, prišli so principi in kraljici odpeljali njeni princeski... Mami je postala babi, ki je skrbela za četico štirih svojeglavih vnukov. »Babi servis« je odlično deloval

le med tednom. V nedeljo je bil neprekljono zaprt, saj se je Zinka s svojim možem največkrat potepala po gorah. Tudi danes, s številnimi križi na ramah, moja mama še vedno dobro skrbi zase, za dušo in telo. Pridno kolesari, obiskuje Rožnik, dirka po Poti spominov, skrbi za vrt in gospodinjstvo. Na koncu tedna, na sveti dan, pa jo vztrajno mahne kam višje. Znižala je cilje, morda za malenkost upočasnila korak in obrzdala želje. Na svojih romanjih veliko premišljuje, včasih tudi pesni. Tako je nastala tudi tale pesmica kot spomin na večno življenjsko hrepenenje:

Moto: Če duša hoče,
a telo ne more ali noče!

*Narava, že od mladih nog
moje si veselje in moj bog.
Koliko lepota so videle oči
in noge prehodile so bregov, vrhov, poti,
kjer dih zastane, duša obnemi.
V objemu tvojem varno me vodila,
nikoli kaznovala, le svarila,
kotičke čudežne odkrila,
mi dušo in telo krepila,
a me nikoli nisi zapustila.
Ostati zvesta hočem ti vse dni,
če le noge me bodo še nosile,
se bodo želje pač z višin spustile,
po gričih teh zelenih me vodile,
z vsem dolžnim spoštovanjem te naprej častile,
a moto moj še vedno naj velja,
da duša hoče, a telo ne more ali noče!*

23. aprila 1995, na poti na Stol,
ko na pomlad zaslišiš prvo kukavico.

Girardelli gre na Šišo Pangmo

Sloviti luksemburški smučarski reprezentant Marc Girardelli, ki kljub že kar častitljivim letom še vedno uspešno nastopa v svetovnem smučarskem cirkusu, je gotovo eden izmed najbolj vsestranskih smučarjev na svetu in eden od redkih, ki so doslej zmagali v vseh panogah alpskega smučanja, v slalomu, veleslalomu in smuku. Toda 32-letni Avstrijec, ki tekmuje za Luksemburg, si želi poleg tekmovalnega smučanja okusiti še kaj zahtevnejšega — ekstremno alpinistično smučanje. Kot je pred iztekmo letošnje smučarske tekmovalne sezone v svetovnem pokalu povedal na tiskovni konferenci v Milanu, bo že aprila, prav kmalu po koncu te sezone, odšel z alpinistično odpravo v Himalajo, kjer bi rad brez uporabe dodatnega kisika stopil na vrh 8021 metrov visoke Šiše Pangme, nato pa se s smučmi sam spustil do baznega tabora na nadmorski višini 5700 metrov. Girardelli je napovedal, da se bo pridružil 18-članski odpravi, ki ga bo spremljala med vzponom, vendar bo z vrha smučal sam. Dodal je, da bo to smučanje zanj nova življenjska izkušnja, saj bo moral preživeti daleč od civilizacije. Zbranim novinarjem je tudi pojasnil, da še ne namerava zanemariti tekmovalnega smučanja.

Z Denalija na smučeh

Dva francoska ekstremna smučarja, Jean-Noël Urban in Nicolas Bonhomme, doslej dokaj neznan v alpinističnih krogih, sta se zapisala v zgodovino s prvim smučarskim spustom po severni steni North Peaka, 5934 metrov visokega vrha Denalija (Mount McKinley).

Od ledenika Kahiltna do Petersovega ledenika sta hodila osem ur. Nato sta preplezala 4300 metrov visoko steno po smeri kanadske odprave iz leta 1963, kar jima je vzelo 13 dni. Ostri snežni vi-

harji so ju prisilili, da sta sedem dni prebila v šotoru: štiri v taboru III in tri dni v taboru V. Temperatura se je spustila na -35°. 2. julija 1995 sta dosegla vrh North Peaka (5934 m). Do tabora V (5000 m) sta se smučala dve uri. Naslednji dan sta nadaljevala spust in po 12 urah prispela do baznega tabora. Smučala sta oprtana z velikima nahrbtnikoma.

V tako mogočni steni je pričakovati spremenljive snežne razmere, toda to pot so bile razmere težke in nevarne. Večina stene ima nagib 50°, povprečna strmina celotne ture je znašala 45°. »Severna stran gore,« sta dejala, »je zelo zahtevna. Najina ekipa je delala vseh 25 dni v popolni osami in odvisna le od sebe.«

J. N.

Drama na Saser Kangriju

Zadovoljstvo nad izredno uspešno lansko alpinistično sezono v indijski Himalaji kralj huda nesreča zaradi plazov. Močna 44-članska odprava pripadnikov obmejnih varnostnih sil, ki jo je vodil komandant S. C. Negi, je hotela osvojiti nekaj največjih vrhov v skupini Saser Kangri v Vzhodnem Karakorumu. Skupina pod vodstvom namestnika komandanta S. D. Thomasa se je odločila za vzpona na Saser Kangri I (7672 m). Postavili so štiri višinske tabore. 25. avgusta 1995 je bila v taboru IV pripravljena 13-članska ekipa, da se naslednji dan povzpne na vrh. Na nesrečo jih je izredno slabo vreme zadržalo v šotorih. 27. avgusta so se odločili, da se vrnejo v tabor II. Med tveganim spustom se je sprožila snežna odeja na pobočju in pokopala pod seboj vseh 13 članov odprave. Takoj je stekla reševalna akcija, pri kateri so pomagali vojaki, ki so se ravno takrat mudili v bližini, vendar so bila vsa prizadevanja zaman. Nesreče ni preživel nihče. Izpod snega so odkopali trupla osmih ponesrečencev, ki so jih nato odnesli v dolino.

J. N.

KO BI MI VIDELI V SRCE, BI ME ŽE RAZUMELI

VOLIL SEM SNEŽNIK, ČEPRAV NOČEN IN MRZEL

UROŠ ZAGOŽEN

Utrujen od dolge poti in zaspan od kratke noči padem kot zadet vojak na bojišču v nežno, belo posteljo. V meni gorijo trenutki in doživetja, žarim od zadovoljstva, drugo mi ta hip ni pomembno. Vzeli so mi Snežnik, ki so ga ponujali kot lačnemu psu kost, pa sem ga šel iskat sam. In sem ga našel. Kako majhna in komaj omembe vredna stvar, pa vendar osrečujoča, vredna truda!

Sobotni večer v decembru je, kmalu bo Božič, mráz pa brezobzirno pritiska na zidove ilirskobistriške vojašnice. Veter nam brusi ušesa, ki počasi rdečijo, medtem ko v vrsti stojimo na pisti. Čakamo na povelje za odhod na večerjo. Kot polž počasi gredo minute. Končno se le prikaže poveljnik, ki oznani, da moramo po večerji zaradi nedeljskih volitev vsi domov. Nekateri se veselijo, da bodo lahko s svojim dekletom, drugi so presrečni, da se ga bodo lahko napili, meni pa misli hitijo tja gor, pod ta tolikokrat opevani, a zame še neosvojeni vrh. Obljubili so nam ga za nedeljo, zdaj pa tole!

Oklevam v odločitvi, saj niti poti ne poznam. Vem le za cesto in smer, to je vse. Za volitve mi ni. Več mi pomenijo hribi, zato se odločim zanje. Domov še sporočim, da me ne bo, potem pa skupaj z veselo množico zapustim vojašnico.

Blodim po mestu, ki je že vse okrašeno v pričakovanju novoletnega zapravljanja in veseljačenja. Med zaprtimi trgovinami se iz zakajenih gostiln razlegajo hripave kletvice in prazna besedičenja razposajenih mož. Ustavim se pred zarosenimi okni glasbene šole, izza katerih prihaja prijetno vabljiva melodija. Božični koncert. Hitro vstopim, saj takih reči v vojašnici nimamo. Otroci živahno igrajo znane skladbe v veselje in ponos svojih staršev in drugih, ki se stiskamo v tej majhni dvo-

rani. Ta otroška prisrčnost, preprostost, neposrednost, ki kipi izpod skrbno urejenih oblek, je tisto, kar se me dotakne. Potihem upam, da bo to nekoč vojska, ki bo na ta način osvajala svet, ne pa z orožjem.

Sij luči in smeh otrok se izgublja za mano, ko se požemem na neznano mi pot. Hodim sam, pa vendar nisem sam. V družbo so mi mežikajoče zvezde na nebu, domišljija dobi krila v tisočih oblikah, ki jih mesec prek dreves slika na zemljo. Cesta je prazna. Le občasno pridrvi kakšen od pijače razdražen voznik. Skrijem se že na daleč, iz varnosti pač.

Maló se že vleče, spat bi tudi že rad šel, ko končno pridem na Sviščake. Kar groza me je: pravo naselje vikendov sredi teh lepih gozdov. Vse je temno, buditi si ne upam. Vseeno mi uspe najti markirano pot, ki pelje preko smučišča naprej v gozd. Listje je že zdavnaj odpadlo. Prav prijetno šumlja, ko v tihi noči polagoma stopam skozenj. Znajdem se pred kupom polen. Menda je navada taka, naj bi vsak planinec s seboj na vrh prinesel eno. Ker bo ljudi verjetno bolj malo, si otovirim kar dva in grem naprej. Prav daleč ne more več biti. Od zaspanosti mi glavo in tudi voljo vleče k tlom. Dovolj mi je tega. Ustavim se na z ruševjem obdani jasi in najdem nekakšno leseno paletó, ki jo je nekdo kot nalašč pustil tu. Hvala! Čepprav je do vrha le še dobre pol ure, se kar zvrnem nanjo. Ne morem več. Neprespanost mi je vzela še zadnji konec volje.

Mráz vse bolj stiska. Oblečem vse, kar imam in se skrijem v spalno vrečo, da nič ne ostane zunaj. Ura je štiri zjutraj, ko zaspi. A ne za dolgo. Zbudi me neki fant, radioamater, misleč, da sem njegov kolega, s katerim sta domenjena tu gori. Čepprav nisem pravi, me povabi, naj se oglasim na čaj, potem pa odhiti naprej.

Zelo mráz je in še tema, nikakor se mi ne ljubi vstati. Zažebe me že v spalki, zato je pač edina rešitev vstati.

Skočim pokonci in že drvim po poti. Kar malo vroče mi je, ko mimo kočé prisopiham naravnost na vrh, na katerega so Notranjci tako ponosni. Zdaj mi je jasno, zakaj. Tudi sam sem ponosen. Vsedem se ob osamljen kamen, kljub mrázú odločen dočakati sončni vzhod.

Prišel je počasi, kot mačka, ki se bliža plenu, vendar je bil hitro mimo. Noro lepo je. Lažem! Lepše je. Škoda besed. Pozabim na mráz. Tišina govori, srce poslušá. Rojstvo svetlobe je zame največji praznik dneva. Kako mnogokrat ga prezremo! Kdor v hribih to doživi, ne more ostati brez poguma. In kako prijazno je potem, ko ves premražen prisedeš k topli peči, iz katere prihaja nežno prasketanje drv in v otrplih rokah stiskaš toplo skodelico čaja! Tako drobni trenutki, pa vendar veliki. Srečen sem.

In spet vojašnica... Na postelji ležim kot ubit. Sovojaki se vračajo z vikenda in pravijo, da nisem normalen.

Ko bi videli v moje srce, bi razumeli.

Veter še vedno pihlja, nekje v daljavi se utrne zvezda.

Pirenejski tritisočaki

V lanski decembrski številki četrletnega Biltena Mednarodne zveze planinskih organizacij UIAA je izšel uradni seznam vseh tritisočakov v Pirenejih. Na njem je 129 glavnih in 83 stranskih vrhov tega evropskega pogorja, visokih več kot 3000 metrov. Pogorje je razdeljeno v 11 con, v njih pa so navedena imena vsakega vrha posebej in njegove nadmorske višine. Če bi te vrhove razvrstili po nadmorskih višinah, bi bil na prvem mestu 3404 metre visoki Pic d'Aneto, na koncu seznama pa 3000 metrov visoki stranski vrh Petit Pic du Portillon. Največ vrhov v Pirenejih je visokih med 3000 in 3150 metrov, nad 3300 metrov je visokih le kakšnih deset vrhov.

»Uradnega« seznama slovenskih dvatisočakov z vsemi glavnimi in stranskimi vrhovi še nimamo, nekaj neuradnih seznamov pa je bilo doslej že objavljenih tudi v Planinskem vestniku. Nemara dočakamo tudi uradni seznam.

M. R.

SMUČARSKE VARIANTE MED KOMNO IN KRNSKIMI JEZERI

SKOZI NOČ PROTI KRNU

DARIO CORTESE

Z Borisom sva prišla z Vogla na Komno ravno ob pravem času, da sva pospravila čorbo in pivo še pred mrakom, torej v času, ko se normalni turni smučarji prepustijo večernemu lenarjenju. O, seveda, tudi midva sva poželjivo razmišljala o tem, vendar sva si vbila v glavo, da morava še danes priti do Krnskih jezer, pa naj se zgodi karkoli. »Če ne prideva tja, Krn jutri odpade,« sva si bila enotna, požvečila še zadnje zalogaje jote in se začela pripravljati na odhod. Jedilnica je bila skoraj prazna, skupina za edino obljudeno mizo pa je začela nekoliko nezaupljivo pogledovati proti nama, kot da hoče preveriti resničnost najine odločitve. »Na Krnska,« odgovoriva na vprašanje, kam greva pred temo. »Aha,« prikimajo, »mi smo pa že zaključili za danes, vesta, smo bolj turisti.«

Saj, to sva tudi midva, nočna turista pravzaprav, ampak očitno dajeva vtis tako prekaljenih turnih smučarjev, da »turiste« prepričava v nasprotno. Potem pa — to vsekakor ni tisto, kar si zares želiva — oddrsava Vratcem naproti. Planina Na Kraju mineva v večernem razpoloženju in še preden se popolnoma stemni, lahko med vzpenjanjem proti Vratcem gledava, kako si prelaz že lastijo gosti oblaki.

»Nič, bo že kako, saj vedno gre,« si ne delava skrbi med prodiranjem skozi meglo, ki jo čelna svetilka komaj dovolj presveti, da lahko slediva smučini navzgor. Vratca so tako gosto zapredena v meglo, da v iskanju čudeža motoviliva po prelazu ter si vedno znova zagotavljava, da spomin, snop svetlobe in čut za orientacijo vsi skupaj niso vredni niti pol počene smučarske palice. Zabredeva sem, zabredeva tja in še sneg, ki naj bi se ponoči strdil, samo čmokota pod smučmi. Spet sva

zadela dobro odjugo in ker nama pomagata še megla in tema, se sploh obeta zanimivo smučanje do Krnskih jezer.

Ko končno najdeva svežo sled smučmi, sva zares hvaležna Janezu, ki se je s Krna vrnil na Komno tik pred temo in nama tako označil pot z Vratc proti Krnskimi jezerom. Brez njegove sledi bi pristala kdo ve kje.

Smučava pa, smučava! V temi, skozi meglo. S čelnima svetilkama se skušava držati smučine, okoli katere vijugava v širokih zavojih, brodiva po južnem snegu in se vedno bolj samozavestno spuščava proti starim kasarnam Za Lepočami. V megli lahko uživava vso enkratnost nočnega smučanja v južnem snegu: pod smučmi čofota moker sneg, iz megle rahlo rosi, nikamor se ne vidi. Toda počasne nočne akrobacije naju približujejo cilju, pred katerim v megli dobro zakvačkava ter si ga oddaljiva še za kake pol ure. Toda najin namen je resen, tako da v vedno bolj cedečih se razmerah pribrodiva do zimske sobe.

Razlika med vlago zunaj in znotraj ni velika, na srečo pa absolutna vlaga znotraj vseeno ni stoodstotna tako kot zunaj. Lačna in žejna — to je vedno tako — se lotiva netenja vlažnih drv, topljenja snega in drugih radosti nočnega življenja v zimskih gorah. »Ah, saj jutri, torej danes, tako ali tako ne bo nič s snegom,« ponočujeva ob vročem času, vlečeva na učesa kapljanje vode ter se grejeva v spalnih vrečah.

Ko naju hoče jutranja budilka še prekmalu in kar v temi spraviti iz toplega brloga, je ne jemljeva resno. Toplo včeraj, toplo danes, megla spodaj, megla zgoraj — in spiva naprej. Dnevna svetloba ne prinese nobenega optimizma, nad smrkavo pokrajino visi gosta belina, primerna ravno za počitek v spalni vreči. Saj, če tega ne počneva ponoči, je pa podnevi čas.

Vogel in Veliki Lemež se sončita nad meglami

V plečati družbi Batognice

Foto: Dario Cortese

Po poznem zajtrku se le nezaupljivo spravlja na mahak sneg, ki pa naju vseeno zdrami in zbode: »Kaj pa, če...« »Saj ne misliš resno? Naj vseeno greva? Kar zdaj in navzgor? Da je višje morda... sonce?«

Saj sva itak prepozna, tudi če je, vendar nama nekaj ne da več miru. Ti presneta lenoba, le zakaj sva se tako zalezala! Kakor sva se dolgo obirala, se zdaj hitro spókava, kot da bi v nekaj minutah hotela nadomestiti nekaj ur. Kar je, je. »Tukaj sva, nekaj bova že ujela,« odločno drsiva mimo z vodo pokrite ledene ploskve Krnskega jezera, ki je še vedno pod oblačno odejo.

Med vzpenjanjem se, kot sva v jutranji utrujenosti morda slutila, uresniči prvo turno smučarsko pravilo:

kvaliteta snega je ravno pravnšnja, da bi morala biti smer obratna. Sneg je tukaj bolj trd, skoraj čudovit, prav zdaj bi že morala smučati dol — in, šment in tričetrt, iz megle se res izvijeja na sonce! Krn, ki se postavlja v vsej zimski bleščavi, se nama zdi vseeno predaletč, zato se drživa nadaljevanja doline, ki drži na Prag med Batognico in Vrhom nad Peski.

»Zdaj naju nič več ne ustavi, greva pa na Vrh nad Peski,« sva odločna ter med poželjivimi pogledi navzdol — če bi zdaj že smučala, bi bila samo malo prepozna — počasi lezeva navkreber. Toda smučarsko motoviljenje minulo noč, strmina in ne preveč spodbuden sneg naju usmerijo na Prag, kjer se lahko zazreva na z meglo prekrito Primorsko, na kristalne vrhove v okolici in meglo za nama. Kar vanjo, brez strahu — in smučanje je celo smučanju podobno! »Če bi le...« Pa nisva. Vseeno »odneseva« čudovit utrinek neobičajnega zimskega dne, ki naju s svojo močjo spodbuja še med čmokotanjem nazaj proti Komni, seveda pod primerno temnim večernim plaščem.

»Smo videli, sta se nekaj lovila na Vratcih,« naju pričakajo 'turisti', midva pa le pametno prikimavava ter s polnimi usti nadaljujeva tam, kjer sva v isti sobi končala prejšnji večer. Sneg naju je pa vseeno zmedel do te mere, da naslednji dan ugotoviva, da je na Čelo lažje priti peš kot s smučmi, dokler naju drugi dan na Prehodavcih sneženo jutro dokončno ne napodi v dolino.

NORVEŽAN JE SAM IN PEŠ PRIŠEL NA OBA ZEMELJSKA TEČAJA

SAMOTAR NA SEVERU IN JUGU PLANETA

Dva moška, Britanec in Norvežan, sta se lanskega novembra odpravila na nekaj manj kot 2700 kilometrov dolgo dirko po ledenih širjavah Antarktike. Vsak od obeh izkušenih polarnih raziskovalcev, 45-letni **Roger Mear** in 33-letni **Berge Ousland**, bi bil rad prvi človek, ki bi Antarktiko prehodil čisto sam in brez tuje pomoči. Oba pustolovca sta se odpravila na pot peš in na smučeh, brez psov in brez oskrbovalcev iz zraka. Vsak od njiju je vlekkel za seboj 180 kilogramov težke sani, na katerih je prevažal vso hrano in opremo za preživetje.

Ousland je pred odhodom dejal, da gre za zadnji še ne premagani veliki izziv, za zadnji še ne izpeljani pohod na zemeljski površini, kajti vse drugo je človek že dosegel. Ta tekma nehote spominja na neki drug britansko-norveški dvoboj: v letih 1911 in 1912 sta na Južnem tečaju podobno tekmovali odpravi Britanca **Falcona Scotta** in Norvežana **Roalda Amundsena**. Amundsenova skupina je Južni tečaj dosegla 11. decembra 1912, kakšen mesec pred Scottom in njegovimi. Dan pred prihodom na tečaj je Scott na svoje razočaranje odkril sledi norveške ekspedicije. Med vračanjem je Scottova odprava zašla v snežni metež, v katerem je zmrznilo vseh 17 članov odprave — le 17 kilometrov daleč od najbližjega oskrbovališča. Več kot 80 let pozne-

je je britanski tisk začetek Mearove in Ouslandove odprave že razglasil za revanšo zgodovinske tekme in za možnost Britancev, da »izenačijo zgodovino«.

Tudi na Norveškem so obema pustolovčinama pripisovali veliko pozornost. Amundsen velja za narodnega junaka, polarne raziskovalce pa še danes opevajo kot zvezdnike.

KDO JE KDO OD TEKMECEV

Mear in Ousland sta se odločila za zelo podobni smeri svojih pohodov. Oba sta tudi napovedala precej hud tempo; na dan naj bi prehodila vsaj 24 kilometrov. Oba sta začela hoditi z otoka Berkner v zaledenem Weddelovem morju 3200 kilometrov južno od Čila, vendar z različnih koncev, Mear 4. novembra, njegov tekmeč tri dni pozneje. Vsak od njiju je peljal s seboj na saneh hrane komaj za sto dni, da so bile sanke čim lažje. V intervjujih, ki sta jih pustolovca dala po telefonu pred odhodom iz čilskega Punta Arenasa, sta zanikala kakršnokoli medsebojno tekmovanje, priznala pa sta, da sta tekmeča. Mear je poudaril, da ne gre za nikakršen dvoboj, vendar zanesljivo nobeden od njiju ne želi biti drugi. Norvežan je menil, da gre za tako dolgo pot, da je ni mogoče označiti za tekmo.

Ousland je leta 1994 kot prvi človek sam in brez kakršnekoli pomoči prečil Severni tečaj. Šlo je za nevarno potovanje, saj ga je med neko prejšnjo arktično pustolovščino nenadoma napadel severni medved, pred katerim se je mož rešil šele s strelom iz pištole. Mear je ugleden himalajski vodnik in fotograf, ki mu je že pred desetimi leti uspela prva samostojna odprava na Južni tečaj. Tedaj je vodil ekipo treh ljudi na Antarktiko po isti poti, po kateri je pred dawnimi časi šel Scott. Obema je pri tem podvigu šlo predvsem za to, da bi sebi in drugim dokazala, koliko zmore človek in še predvsem koliko zmoreta onadva sama. Oba sta imela s seboj radijski oddajnik, da sta svetu sporočala, kar sta želela ali da bi poklicala pomoč, če bi jo potrebovala, nista pa mogla po radiu iz zunanjega sveta dobivati informacij. Tako nista niti vedela, kako napreduje tekme.

SAMOTNI OSVAJALEC ARKTIKE

Norvežani premorejo zanimivo trojko. Berge Ousland je poklicni potapljač in prvi samotarski osvajalec Severnega tečaja, kar mu je uspelo maja 1994. **Erling Kagge** je odvetnik, ki je januarja leta 1993 prvi sam in peš prišel do Južnega tečaja. **Liv Arnesen** je naposled profesorica angleške književnosti in skandinavski avanturistična ekstremistka, ki je za božič leta 1994 kot prva ženska sama prišla na Južni tečaj. Oba zemeljska tečaja sta torej popolnoma norveška domena, ko gre za samotarske projekte na meji možnega. Ousland, Kagge in Arnesenova veljajo doma za junake, za heroje, njihovi podvigi v ledu, snegu, vetru in mrazu, da o drugih pasteh Arktike in Antarktike sploh ne pišemo, spadajo med najzahtevnejše preizkušnje človekove vzdržljivosti, ki si jih je na našem planetu sploh še mogoče izmisliti in se jih lotiti.

Norvežan Berge Ousland (Brez zemlje, če priimek prevedemo v slovenščino) si je prislužil kar lepe denarje s sedemletnim potapljaškim delom na norveških naftnih ploščadih v mrzlem Severnem morju. Bil je med tistimi redkimi potapljaškimi drzneži, ki so delali tudi 300, nekajkrat celo 350 metrov pod morsko gladino. Potem je za zmeraj prišel na površje in se lotil drugačnih podvigov. Svoje rojake je najprej razveselil z zimskim sprehodom čez Grenlandijo, ko se je s še dvema prijateljema in s tremi sanmi, ki so jih vlekli sami, podal na nekaj več kot 800 kilometrov dolgo ledeno pot čez ta beli otok.

Potem si je v glavo vbil samo še dve pustolovščini: osvojiti Severni in Južni zemeljski tečaj brez tuje pomoči, kar dotlej še ni uspelo nikomur.

Najprej se je lotil Severnega tečaja in namero uresničil 22. aprila 1994, ko je po 55 dneh hoje na smučeh iz Sibirije prišel na zgornje stičišče vseh poldnevnikov. Ko je po tej avanturi prišel domov, je izjavil: »Tako, zdaj je na vrsti še Antarktika. Najprej bom šel na Južni tečaj, po njegovi osvojitvi pa se bom lotil še drugega polčasa te svoje najpomembnejše tekme. Ko bom postal prvi človek, ki je brez pomoči od zunaj osvojil oba Zemljina tečaja, in prvi človek, ki je sam in brez pomoči prehodil Antarktiko, se bom s tem prenehal ukvarjati in se bom lotil česa drugega.« Kot je dejal, mu torej ne bi bilo dovolj samo priti na Južni tečaj, ampak bi od tod odšel

Berge Ousland pred prvo etapo dolge poti proti Južnemu tečaju

na drugo stran ledene celine; nameraval je torej prečiti Antarktiko.

V 44 DNEH NA JUŽNEM TEČAJU

Priprave na pot čez Antarktiko so bile dolgotrajne. Ousland je šest mesecev garal kot črna živina; doma so ga imeli že za nekoliko trčenega, ko se je po mestnih ulicah in parkih preganjal v dežju in nasploh v vsakem vremenu in vlekel za seboj kup avtomobilskih gum. Nato se je poslovil od domačih in prijateljev. Na Norveškem ima ljubko ženičko in šestletno hčerko. Po Evropi je nastopil na nekaj tiskovnih konferencah in nejevernim novinarjem razlagal podrobnosti o svoji ledeni avanturi čez najbolj mrzlo celino, nato pa je z vso svojo opremo sedel v letalo in lanskega 7. novembra prispel na otok Berkner v večno zaledenem Weddellskem morju, najjužnejšem zalivu Atlantskega oceana. Dan pozneje je odrinil na 2700 kilometrov dolgo samotarsko pot, na prečenje Antarktike v dveh etapah, najprej do 1350 kilometrov oddaljenega Južnega tečaja, po nekajdnevem premoru in počitku v ameriškem polarnem oporišču Amundsen—Scott na Južnem tečaju pa ga je čakalo še skoraj enkrat toliko dolgo nadaljevanje do polotoka McMurdo v Pacifiku, na drugi strani Antarktike.

Dne 8. novembra lani, ko so termometri kazali -20 stopinj Celzija, kar je na Antarktiki že skoraj toplo (rekordno nizko temperaturo so tam zabeležili leta 1983 v ruski bazi Vostok, ko je bilo neverjetnih 89,2 stopinj pod ničlo), pihal pa je veter s hitrostjo 45 kilometrov na uro (veter lahko na tej celini doseže hitrost celo 320 kilometrov na uro), je Ousland na smučeh in s 180 kilogrami tovora, naloženega na saneh, odšel na pot. Dne 22. decembra, po kratkih 44 dneh in z dnevnim povprečjem 30 kilometrov, s čimer je krepko presegel celo svoje najbolj smeje načrte, je potkal na vrata baze Amundsen-Scott, kjer so ga pričakovali najmanj teden dni pozneje. Norvežan je bil popolnoma pri močeh, med prvo polovico svoje solo poti čez Antarktiko je izgubil deset kilogramov telesne teže, čeprav je vsak dan pospravil poldrugi kilogram hrane, ki jo je vlekel za seboj na saneh. Vsak dan je skuril po 27.000 kJ.

Takole je treniral Ousland - po gozdovih je tekal in za seboj vlekel nekaj avtomobilskih gum ter s tem spodbujal govorice, da ni čisto pri sebi.

KJE STA TEKMECA IZ ANGLIJE IN POLJSKE?

Na Južnem tečaju sta Ouslanda zanimali predvsem dve stvari. Najprej je povprašal, ali je Anglež Roger Mear, ki je na drugi strani ledene celine startal tri dni pred njim s podobnim projektom v glavi, že prišel na Južni tečaj. Potem je vprašal, ali je sem že prišel Poljak **Marek Kaminski**, ki je 24 dni pred njim prav tako zagrizel v led in sneg na obalah Weddellovega morja. Lanskega novembra je namreč na Antarktiki vladala prava gneča avanturistov. »Poljaka ni od nikoder, nobenih podatkov nimamo, kje je obtičal, startal pa je že pred 66 dnevi,« so Norvežanu pojasnili v bazi Amundsen-Scott. »Anglež Mear pa se že nekaj dni greje doma ob kamini in na toplem, saj je odnehal po 12 dneh hoje čez Antarktiko in že 16. novembra poklical na pomoč,« je še slišal prvi Zemljan, ki mu je uspelo popolnoma brez tuje pomoči (če pač odštejemo tekaške smuči in posebno jadralno padalo, ki ga je imel s seboj, da bi ga ob ugodnem vetru uporabil in bi ga nosilo naprej, vendar ga na prvi polovici svoje pustolovščine zaradi reliefno razgibanega terena ni mogel uporabiti) osvojiti oba Zemljina tečaja.

Ouslandov počitek na Južnem tečaju se je podaljšal za nekaj dni, saj je mož moral obnoviti zaloge hrane na saneh. Svojim navijačem po svetu je moral prek radijske zveze priznati, da je že po nekaj dneh poti proti Južnemu tečaju za kakih 40 kilogramov olajšal svoje dotlej 180 kilogramov težke sani. »V led sem odvrigel 35 celodnevni brokrov hrane, ki so tehtali okoli 40 kilogramov. Zato bo moje nadaljevanje do polotoka McMurdo štel kot pot z delno tujo pomočjo. Zdaj na saneh nimam več dovolj hrane, saj mi je je ostalo le za 20, morda za 22 dni, v tako kratkem času pa seveda ne morem priti do cilja. Nadaljevanje brez novih količin hrane bi bil seveda čisti samomor, zato bom zaloge moral obnoviti, moja pustolovščina pa ne bo štela kot prvo prečenje Antarktike brez sleherne tuje pomoči. No, nič huđega, vseeno bom prvi Zemljan, ki mu bo uspelo peš priti čez to celino,« je rekel Ousland in se po novem letu spopadel z drugo polovico 2700 kilometrov dolge ledene poti.

KONČANA PUSTOLOVŠČINA

Dogovorjen je bil, da ga bo na drugem koncu poti, ob polotoku McMurdo ob Pacifiku, čakal ruski ledolomilec in ga odpeljal nazaj v civilizacijo.

Čakala ga je torej še dolga, naporna in nevarna pot, marsikaj bi se lahko zgodilo na njej. Le en sam napačen korak, močnejši zvin noge v ledeni puščavi, neprevidno ali nepravilno ocenjena ledeniška razpoka in Ouslandove pustolovščine (in nemara celo življenja) bi bilo konec. Lahko bi sicer poklical na pomoč, kajti s seboj je imel radijski oddajnik, ne pa tudi sprejemnika, po katerem je lahko oddal kodiran znak SOS. Sam je hotel tako. »V ledeni puščavi ne smem imeti možnosti, da bi se med potjo še pogovarjal in komu kdaj kaj potarnal, da imam težave sam s seboj, s svojo glavo ali kaj takega,« je dejal že pred začetkom svojega zadnjega ledenega podviga. Zadnjega? Za njegovega tekmeča, Poljaka Mareka Kaminskega, o katerem so mu v ameriškem oporišču povedali, da že toliko dni niso imeli o njem nobene vesti in da se upravičeno bojijo za njegovo življenje, je bil to morda res zadnji. Nasprotno je Anglež Mear, ki je z Antarktike ušel po 12 dneh boja z ledeno naravo, izpred domačega kamina sporočil, da se v take mrzle in smrtno nevarne neumnosti ne bo več podajal. Seveda pa je Norvežan Berge Ousland iz čisto drugačnega testa...

Toda že nekaj dni po odhodu z Južnega tečaja se je morala končati tudi avantura Norvežana Ouslanda. Po 75 kilometrih pešačenja in smučanja čez ledeni kontinent je namreč svojim radijskim »spremljevalcem« na Norveškem po radijski zvezi sporočil, da mora vendarle odnehati in da se vrača, ker je po nogah na prvem delu poti dobil odprte rane in omrzline. »Za to sem se moral odločiti dovolj zgodaj,« je dejal, »kajti če bi kljub bolečinam še nekaj dni vztrajal in trmoglavil, me verjetno ne bi mogli več rešiti. Odprte rane na nogah se niso celile, zato sem se po 75 kilometrih ledene poti od Južnega tečaja proti 1800 kilometrov oddaljenemu polotoku McMurdo moral od te poti posloviti.«

Mož je, kot rečeno, po treh dneh počitka na Južnem tečaju šel dalje, čeprav mu je to odsvetovala **Betty Carlisle**, glavna zdravnica iz ameriškega oporišča na Južnem tečaju. Ousland je imel namreč nekaj nezacepljenih ran zaradi omrzlin na levi nogi, še hujši pa je bil pogled pod njegove dimlje, saj je imel na notranji strani stegen eno samo rano. Po petih dneh hoje čez Antarktiko, ko je premagal še dodatnih skoraj 76 kilometrov nagrbančenega ledu in snega, je »nori sprehajalec« vendarle moral poklicati na pomoč in so ga iz ledene puščave rešili s cesno. Tam, od koder je poklical na pomoč, je namreč majhno letalo še lahko pristalo, pozneje bi le težko našlo primeren kraj za varen pristanek.

Norvežana so najprej odpeljali v ameriško bazo na Južnem tečaju, kjer je na toplem vendarle lahko pozdravil svojega konkurenta Poljaka Mareka Kaminskega, 31-letnega avanturista, ki so ga nekateri že smatrali za mrtvega. Poljak, ki si je priboril mesto v zgodovini tveganih avantur z osvojitvijo obeh Zemljinih

tečajev v istem letu (Norvežan Ousland je kot prvi to opravil v presledku 21 mesecev), je za enako dolgo pot od otoka Berkner do Južnega tečaja porabil 53 dni. O njem več kot dvajset dni ni bilo nobenega glasu, zato so ga mnogi kar odpisali.

Potem sta se Ousland in Kaminski na Južnem tečaju pogovarjala po svoje, verjetno predvsem o tem, kje sta se na ledu zgrešila, saj sta šla približno po isti poti, le da je Norvežan startal pozneje in prišel na Južni tečaj pred Poljakom, vmes pa ni videl sledi Poljakovih smuč in sani.

V DEŽELO JE PRIŠLA ZIMA, TISTA NEKDANJA

OD NEKOD JE PRINESLO SNEŽINKE

MARJAN BRADEŠKO

Kot ravna, temna črta je rezala slepečo belino pod sedlom. Nanj je prilezla nekje na desni, tam, kjer je najbolj razdrapano in najlažje — tokrat je bilo vse zaprhano. In na drugi strani prečnice se je obrnila navzgor, naravnost proti vrhu, v strmo vršno pobočje, v katerega nedrja se je globoko urezala. Ni bila lahka gaz. Vendar, bila je — in zato je bil pogled nanjo tako navdušujoč, tako poln veselja nad življenjem in hvaležnosti za ta svet. Kaj lahko bi se tam nekje, kjer je najvišja točka na sedlu, končala. Četudi se je gaz umikala robu, ki je bil ovešen z opastmi, se prav tam vanj vreže grapa, ki je gaz ni predvidela. In kot po čudežu je na tistem mestu gaz skrenila še malo bolj v stran. In tisti kamen, ki ga je bilo videti poleg nje, ni bil kamen, pač pa majhna luknja v snežni stehi nad grapo.

PLAZ

Snežilo je brez milosti in s strahom sem pogledoval v Robičje, ko smo drug za drugim prečili tisti nevaren iztek plazju. Končno nas je v zavetje sprejela stara Erjavčeva. Gorska zima je tako lepa, da sem stopil pred kočjo. Ali prav vidim? Z Vršiča dol kot da nekdo teče. Je to sploh mogoče? Udira se do pasu. Kmalu zatem kočja završi. Plaz je bil, enega ni, dva sta gor, iščeta. Pomagajte!

Gremo v mračen dan. Iščemo, sondiramo, sneži vse bolj in bolj. Preveč je novega snega, umakniti se moramo, kmalu bo nov plaz izpod Mojstrovke. Mračni se že. Večina se vrne, reševalci morajo priti zdaj-zdaj. Pred kočjo se priklopi teptalni stroj, ki se je dve uri prebijal skozi zamete in snežni piš. Temna ovčarka na njem je povsem zasnežena in tako kot pri kopici reševalcev so tudi pri njej žive le oči. Zdaj se bo treba izkazati. Ni dosti upanja, ko utripajoča luč izgine v večerno meglo.

Vendar že čez dvajset minut pred kočjo nekdo evforično zavpije: »Živ je, živ!«

SILVESTROVO 1986

Avtobus se komaj priklopi pod Kurešček in nadaljuje proti Zapotoku. Cesta se prebuja v nov dan — po hlevih so prižgane luči in gospodarji godrnjajo v krmežljivo jutro. Prvi curki mleka zazvenijo v praznih loncih. Sneži kot že dolgo ne. Vse globlja je gaz, ko se bližamo Krvavi peči. Nekaj hiš preplašeno ždi v sedlu

in megla je tik nad strehami. Iz dimnikov se celo nekaj kadi. Mi gremo naprej, v rob nad lško. Na Starem Bukovcu so smreke tako ovešene s snegom, da veje segajo do tal. Nemo prši sneg svojo pesem naprej.

Počasi zaprasketa na ognjišču, dim bukovih polen prijetno zadisi in kočica oživi. Sneži tudi naslednji dan, na Silvestrovo. Gladimo k sosedu malce pokramljat. Globoko spodaj hladno šumi lška, komaj slišno, saj jo sneg vse bolj duši.

Noči se, ko se vrnemo. In prav pred kočjo priplava z druge strani doline, z Osredka, glas zvonov, tako lep, tako svet in toliko upanja zbujujoč, da me popolnoma prevzame. Veliko let kasneje ga slišim prav tako lepega in prav tako se zgane v duši.

PIŠNICA

Drobcene snežinke poplesavajo po zraku, ko v mračnem jutru zapuščava Kranjsko Goro. Do lovske kočje v Pišnici je slaba gaz, star sneg je trd, nove snežinke so ga le drobno potresele. V zatrepu doline, tam, kjer steza odvijuga v strmo pobočje, je že bolj temačno. In snežinke postajajo gostejše. Pod Grlom je sneg že globlji in ura je dvanajst, ko v naju potegne piš s tamarske strani. Vse več je novega snega in Vršič, kamor sva namenjena, je že pozabljen. Megle so gostejše, vse bolj gost je zrak in gaz vse težja. Z veliko težavo se prebija čez rob z jeklenicami in nadaljujeva. Skupaj s starim snegom, ki je tu še nepredelan, sega bela odeja že do pasu. Markacij na osamljenih macesnih ni več videti, vendar drživa smer.

In potem se začne vse bolj ustavljati. Ko do skale, kjer spet vidiva markacijo, potrebujeva dvajset minut, čeprav ni dlje kot petdeset metrov, in ko v sneg rijem že s prsmi, ostane le še pot navzdol. In to takoj in hitro.

Sneg siplje in siplje in vse je tako nevarno zaobljeno. Ura je dve. Čez poldrugo uro bo tema — tik pred Božičem je. Hitiva, kar se da. V gozdu pod Grlom se je zdaj že zelo težko usmerjati. Tako mračno, megleno in tuje je.

Nekako najdem lovsko stezo in kmalu sva v dnu doline. Dolga je, vendar sva že v robu nad Kranjsko Goro, ko se docela stemni.

In potem je bil večer, poln luči in okrasov, poln pričakovanja, zvonjenja iz vaše cerkve, nizkih zasneženih streh in vrvenja. Cesta do doma je komaj zdržala in v deželo je prišla zima — tista nekdanja.

MEDVEDJA ZGODBA

MILAN VOŠANK

Tako neobičajna, človek bi rekel že kar čudno sumljiva je bila tišina tistega januarskega dopoldne tam visoko zgoraj pod grebeni Javornikov. Snega je bilo ravno toliko, da so se videle vse živalske sledi. Bilo je vse prehojeno od teh sledov, vse premencano križem kražem — potem pa sem naletel še na medvedje. Šapaste, krempljaste, velike, globoke, udrte sledi. Videti so bile stare, vsaj nekaj dni, pa vendar — prav po hudimano me je streslo po vsem životu: sami sredi širnih javorniških gozdov, daleč od vseh ljudi...

Toda moral sem naprej, neznana sila v meni je hotela, da iščem poti v sedaj že kar srhljivo tišino gozda.

Ko pridem na plano, v nekakšno konto pod zadnjo strmino pod prvim zahodnim vrhom Javornikov — spet te medvedje sledi!

Hudiča, zdaj pa imaš vruga na štirih nogah, je zaklelo in zatrepetal v meni.

Previdno prečim strmo pobočje — in spet te medvedje sledi!

Paklenica spet odprta

Iz Javne ustanove Narodni park Paklenica smo dobili pismo z naslednjo vsebino:

»Veseli nas, da vas lahko obvestimo, da je Narodni park Paklenica, svetovno znano hrvaško alpinistično in plezalsko središče, po petih letih spet odprto za obiskovalce.

Obisk je možen vse leto, glavna plezalska sezona pa je pomladi, posebno še med pomladanskimi prazniki (velika noč, sveto rešnje telo, binško, te-
lovo), ko pričakujemo veliko obiskovalcev iz vse Evrope.

Hkrati vas želimo obvestiti, da bo od letošnje sezone naša ponudba obogatena še z nekaterimi vsebinami, kot na primer opazovanje ptic, trekking, jahanje, gorsko kolesarjenje ali obiski podzemskih kraških jam.

Za vse druge informacije lahko zainteresirani zvedo na naslovu: Uprava Narodnega parka Paklenica, Jadranska cesta b. b., 23244 Starigrad—Paklenica, Hrvatska, ali po telefonu ali faksu (iz Slovenije) 00 385 23 369 202.«

Pod dopisom je podpisan ravnatelj **dipl. ing. Zoran Šikić**.

Te vesti se bodo seveda posebej razveselili naši plezalci — tisti, ki so v Paklenici že plezali in drugi, ki so o tamkajšnjih lepih smereh slišali od svojih alpinističnih kolegov.

Vseeno sem nadaljeval po poti, le kam bi tedaj drugam, in bil sem že tako preklemano v tej napeti igri skrivalnic, dokler čez sto ali dvesto metrov — ponovno te široke šape v snegu. Te so bile sveže, tako rekoč pravkar izhojene!

Mar mi žival sledi? Me zasleduje?

Zopet zakolne in zatrepeta v meni, sedaj še glasneje in še bolj na moč zatolče srce, ko se oziram naokrog: drevesa, drevesa, same gole zimske bukve. Ampak tam naprej: spet te hudičeve medvedje sledi! Sledi gor in dol. Saj se mi bo še zmešalo od vseh teh šap!

Nenadoma se mi zazdi, kakor da me nekdo opazuje. Levo, desno, zgoraj, spodaj — kje vendar? Za tem, za onim drevesom, prihuljen za tisto skalo, skrit v jami? Bujna domišljija ali že resnica, ki v mojih prestrašenih mislih dobiva že resna svarila: za katerim drevesom sloni ta mrcina, preden bo planila nadme? Za katerim, za katerim, hudiča, mi vse bolj divje buta v glavi.

Strah ima res velike oči!

Dovolj, k vrugu sončni grebeni Javornikov! Kakor strela končno odrešujoče zaseka v meni odločitev, da vendarle preusmerim tok svoje noro groteskne igre v drugo, drugačno dejanje.

Ubral sem jo navzdol v strm žleb, kar neslo me je, da so skale nevarno letele naokrog, da so neusmiljeno pokale suhe veje. Nerodno sem padal, drsel po snegu in po grušču, toda za nič se nisem zmenil, prav za nič, le navzdol...

Tekel sem, že kar divjal do prve gozdne ceste, preskočil še drugo cesto, snega že zdavnaj ni bilo več, le drseče, nerodno, napol gnilo mokro listje, v zaletu sem preskakoval skale in polomljena drevesa. Sploh se nisem več oziral navzgor, dokler nisem ves prepoten, zadihan in potolčen obstal spodaj na travnikih na Poljanah, obsijanih od prvega sonca.

Tu sem se končno le upal ozreti nazaj v gozdnate strmine, v grapo prav tja do vršnih grebenov Javornikov, od koder sem tako na hitro zbežal iz »območja medveda«, in popadel me je smeh, krohot in brezglavo vriskanje, da sem se tolkel po prsni ter kakor ponorel skakal in po indijansko plesal po pomrznjeni travi.

Le čisto potihoma, tam na dnu moje gorniške duše, mi je bilo še žal za soncem, za vso to zimsko lepoto na skrivnostnih Javornikih. Le o miru in samoti tam zgoraj, o tem nisem več razmišljal! Pri avtomobilu sem še zadnjič previdno pogledal med temna drevesa in na hitro odpeljal.

Taka je moja medvedja zgodba z Javornikov onstran Cerknškega jezera. Pa ji verjemite ali ne!

DVE PLANINSKI TURI V ENEM SAMEM LEPEM JESENSKEM DNEVU

DAN, POLN SONCA NAD MEGLENIM MORJEM

VERONIKA SZILLICH

Sobota v začetku novembra — to je bil dan, poln sonca. Zame so sicer vsi dnevi polni notranjega sonca, ampak ta dan je bil nekaj posebnega.

Zjutraj sem se zbudila v sivo, ledeno in megleno jutro, ki ni obetalo nič lepega. Ob pol sedmih zjutraj sem se znašla pred šolo, ker sem bila s svojimi malimi gorniki dogovorjena, da se vzpnemo na Polhograjsko Grmado. Zaspani in krmežljavih oči so prišli pred šolo le štirje fantje in na pot smo se podali kar z avtom.

Polhov Gradec, mestece, ki te v sončnem vremenu prijazno sprejme, je še spalo, zavito v ivje in meglo, in še ni maralo obiskov. Zato smo se zagrizli v hrib, da bi čimprej ubežali sivini. Pot je vodila po gozdu. Na mokrih vejah so pajki spletili mreže, ki so se bleščale v sivih rosnih kapljicah. Otroci, še pravilčno zasanjani, so sestavljali strašno pravljico o kralju pajku, ki ima v tem gozdu svoje kraljestvo. Njegovi podložniki po gozdu napenjajo mreže in love muhe za svojega požrešnega kralja. Ti podložniki so hoteli ujeti tudi nas, a jim ni uspelo. Zapletli smo se v mreže, jih potrgali in požrešni gospod kralj je ostal brez obilne malice...

NAD MEGLENIM MORJEM

Še nekaj minut hoje nas je ločevalo do vasi Setnica — in znašli smo se v soncu. Iz sive, mrzle megle je začelo prodirati sonce, opazovali smo zamegljene sončne žarke, ki so plezali skozi črne, rosne veje. Še nekaj korakov in bili smo v čudovitem jesenskem gozdu, kjer so oranžne barve ovijale bukve in hraste, smreke pa so bile oblečene v zelene žametne pajčolane. Nad nami je bilo sinje modro nebo — sinje kot spominčice in sinje kot obleka Trnuljčice na poročnem plesu.

Mimo zasanjane cerkvice sv. Uršule (cerkvice sv. Veronike zagotovo ni nikjer, saj smo Veronike prevelike grešnice — ha, ha!) smo se pognali v travnat breg. Ko smo zajemali sapo, smo se razgledovali okrog. Iz megle, ki se je kot požrešen zmaj z ogromno glavami raztegovala po dolini, so se dvigovali hribočki s cerkvicami, osamljene gorske kmetije, gozdovi v oranžno-rdečerumenkastih odtenkih in čutila sem, da energija prehaja vame. Še nekajkrat smo stisnili zobe — in bili smo pod vrhom. Dolomitne skale so nas obdajale, drobni kamenčki so se svetlikali in škripali pod nogami. Še ozka, strma in rahlo prepadna stezica — in vrh.

Sedem na toplo skalo, grizljam jabolko in gledam: Katarina z Jakobom in hrbet Grmade s Šmarno goro kukajo iz nepredirne, smetanaste megle. V smeri, kjer naj bi bila Ljubljana — meglena smetana. Le en sam kupček dima pleza iz nje — dimnik Toplarne skuša svojo svinjarijo izriniti iz megle. Pa še uspešen je packon! — Pogled proti severu nam zapre sapo — Julijci so kot na dlani! Zasneženi ata Triglav obvladuje Škratlenco in Rjavino, Kamniške Alpe pa se še brez

snežnih zaplat bohotijo v jesenskem soncu.

V možganih se začne kuhati nova ideja. Pogledam svojega neutrudnega spremljevalca na planinskih pohodih in spet sva na isti valovni dolžini. Greva, seveda! Ker je bil tako čudovit dan, sva sklenila, da otroke varno spremiva do šole, potem pa jo mahneva še na eno zaresno planinsko turo.

O cilju nisva dolgo premišljevala. Storžič naju je tako izzivalno gledal, da sva ga sklenila obiskati. Ne napadalno — prijateljsko...

NAČRT ZA STORŽIČ

Potem se je vse odvijalo z neverjetno hitrostjo. Prepeva-joč in poletno oblečeni smo se spustili s tople Grmade, a prišli smo le do prve megle. Tam nas je poletno vzdušje minilo, toplo smo se oblekli in stisnjeni v dve gubi pohiteli v Polhov Gradec. Še vedno je spal, zavito v meglo.

V Ljubljano smo prišli ob pol poldne. Ljubljanske ulice so se šele pričele prebujati, ljudje so zaspano hodili okrog, še več pa se jih je gredo ob toplih pečeh. Če bi vedeli, da jih že na Šmarni gori čaka toplo sonce...!

S prijateljem sva se poslovila od otrok, ki niso mogli verjeti, da so prišli iz jesenskega sončka v mrzlo meglo, se oskrbela z malico in oblačili in ušla iz še vedno meglene Ljubljane. Vasice, nekatere speče v megli, druge obsijane s soncem, so bežale mimo naju in ob enih popoldne sva se znašla ob Domu pod Storžičem. Nad nama se je bohotilo mogočno Storžičevo ostenje. Vzpenjala sva se po zahtevni poti čez Žrelo. Malo me je bilo strah, saj nisem velik ljubitelj prepadnih stez, a z vsakim korakom sem bila bližje modremu nebu, vedno večji del Slovenije se je razgrinjal pred nama in vedno več gotovosti je bilo v mojih nogah. Ob plezanju mi je prišla na misel moja pesem:

*Gora nežno sprejme v svoj objem,
srečno božam njene trdne skale
in končno — vrh. Je res? Ne vem...*

Vrha sicer še ni bilo, so pa bili nepozabni pogledi preko Kofc do zasneženih avstrijskih Alp; na zahodu sem se spet spogledovala z atom Triglavom, ki pa tokrat ni bil tako daleč kot ob pogledu z Grmade.

Prilezla sva na greben. Pogled proti jugu — noro! Pomislila sem, da bi bilo bolje, če bi namesto planinskega zemljevida Karavank imela v nahrbtniku zemljevid Slovenije ali pa kar Evrope.

Če bi pravilno odskočila s Storžiča, bi verjetno pristala v Preddvorskem jezeru, a če bi imela krila, bi verjetno lahko sedla na megleno smetano, ki je še vedno prekrivala kotline.

BILA JE MARTINOVA SOBOTA

Hoja po grebenu je bila igra za vztrajne. Kateri vrh je vrh?! Po ozki stezici se sopihajoče vzpneš na vrh, ugo-

toviš, da ta vrh ni pravi vrh, se spustiš nekaj metrov nižje in pred tabo je spet nov vzpon na vrh. Igrica bi lahko bila zelo neprijetna, če ne bi bila začinjena s čudovitim pogledi, ki so polnili dušo; ta bi poletela na vrh, če je ne bi ovirale že rahlo utrujene noge.

Spet nov vzpon, a tokrat zadnji. Na vrhu sem. Sedem na skalo in začutim olajšanje. Gora, ki sem jo celo desetletje občudovala iz različnih zornih kotov, gora, na katero me je vedno močnejše vlekle, a se nikoli nisem čutila dovolj močno, da bi se vzpela nanjo, ta gora mi je podala roko in stopila sem na njen vrh. Je bil kdo tisti hip srečnejši od mene? Je imel kdo tisti hip bolj polno srce, srečnejše oči (in bolj prazen želodec)? Saj je bil verjetno kje kdo srečen na drug način, a za naju z Robijem vem, da sva prekipevala od sreče. Sedela sva na vrhu, gledala gore, ki so okrog Storžiča naredile venček, videla sva kotline in doline, še vedno kopajoče se v megli, in kavke, ki so jadrle okrog naju in skušale dobiti vsaj del najine malice.

Kanjoning je iznašel dr. H. Tuma

Na stara leta človek rad brska po revijah in spisih iz davno preteklih časov. Tako sem v PV 1933 na strani 152 naletel na članek **dr. H. Tume** *Turistika izza mladih let* in ga z užitkom prebral, saj je doktor znal pisati, pa tudi izvirne snovi iz prve roke mu ni manjkalo.

Okoli leta 1881 je bil v času poletnih počitnic oblezel gore okrog Salzburga, tako visoke kot nizke, med njimi tudi Schafberg, 1780 metrov visok vrh v Salzkammergut. Severna stena te gore je takrat veljala za nepristopno — nič čudnega, da se je je lotil. Takole pravi:

... Do pod zadnje stene sem šel brez poti. Pod steno sem prenočil med slečjem. Zjutraj zarana ob treh sem pregledal steno. Kakor sem bil oprtan, sem počasi in previdno lezel na vrh in ondi dobil dva ali tri Angleže z vodniki. Angleži so kar odskočili, ko se je pokazala moja glava izza stene — bil sem prava prikazen. Vodnika sta me pa začela oštevat, da ni dovoljeno plezati po tako nevarnih krajih in da me naznanita okrajnemu glavarstvu. Seveda se nisem hotel z njima pričkat.

Angleži so že zdavnaj odšli, sonce je bilo že visoko, ko sem se odločil, da polezem po steni zopet nazaj. Vsled uspele ture sem bil zelo vesel; nisem iskal stare poti, temveč sem jo rezal kar za nosom, kjer je bilo pač bliže. Tako sem prišel ob neki grapi v steni na rob, preko katerega je padala voda v slapu v spodaj ležeči tolmun. Pot mi je bila zastavljena. Ali nazaj gori ali pa preplezati steno. Ne spominjam se več, koliko je imela višine, od 6 do 10 m, videl sem pa, da ni nobenega prijemka, torej plezati ne bo mogoče.

Ogledal sem si strugo potoka ter konstatiral, da je gladka, tudi tolmun se mi je zdel dovolj globok. Tako sem se odločil, da vržem svojo bisago in botanično pušo na malo planotico ob tolmunu; zdaj pa sedem v strugo potoka in zdrsnem v tolmun. Šlo je izborno. Bil sem seveda moker čez glavo. Napol posušen sem čez kake pol ure prišel do prvega planinskega stanu...

Za Julijci je pričelo nebo rdeti. Čakal naju je povratek v dolino, čeprav bi raje ostala na vrhu. A gora ponoči ni več prijazna, odslovi te ali pa te za vedno obdrži v svojem naročju. Ne, nočem ostati pri njej, splezati hočem še na kakšno goro, hoditi po planinskih tratah, opazovati mogočne kozoroge in zabavne kavke... Torej spust!

Spust je bil vse prej kot romantičen. Skoki po razdrapanem melišču, skrivanje med ruševjem, tek skozi temen gozd. Hitela sva. Vedela sva, da je v gori črn mož, ki naju lahko ujame in obdrži pri sebi. Ni naju ujel. Zavesile so zvezde nad Grintovcem, mrzla luna je spremenila Storžič v srebrno steno iz dežele Nikjer-Nikoli.

Brez besed sva prisopihala v dolino. Na travniku sem kot mlad zajček preskakovala krtine. Mami bi rekla: »Spet ti je srček na mestu!« Res je bil.

Vožnja do Ljubljane, večerja in ples pri Mihovcu ... vse sem spremljala kot v transu. V glavi so se vrstile podobice z gorá, ki so bile močnejše od mladega vina pri Mihovcu. Bila je Martinova sobota.

Bisago in botanično pušo prek stenice na jaso, Tuma pa v pustolovščino, ki bi se lahko imenovala »iznajdba kanjoninga«

Ko sem prebral tole 115 let staro zgodbo, mi je prišlo na misel, da smo Slovenci iznašli **canyoning** že davno prej, kot se je proti koncu 20. stoletja pojavil drugod po svetu. Ne pozabimo tega in zaploskajmo doktorju, ki je bil naše gore list, pa tak, da bi mu težko našli para!

Pavle Šegula

UMRL JE JANEZ ŠMIGOC, VARUH HALOŠKIH BISEROV

SMRT SREDI NEBEŠKO LEPIH GRIČEV

TOMISLAV JAGAČIČ

Leta dolgo se mi je z Velikih pečin na Ravni gori na Hrvaškem ustavljal pogled na cerkvicah svete Magdalene in svetega Avguščina na slovenski strani Haloz čisto na slovensko-hrvaški državni meji. Potem sem se s prijateljem **Dragom Marčecom** pred dvema letoma naposled napotil tja, kamor sem dotlej le pogledoval. Šla sva od Trakoščanov skozi vas Jamno. Vlekla me je radovednost, katera od obeh cerkvic stoji na slovenski in katera na hrvaški strani. V vasi Cvetlin na hrvaški strani sem namreč nekajkrat pred tem dobil informacije, da naj bi vsaj ena cerkvica stala na hrvaški strani.

Na kraju samem sem bil deležen presenečenja.

Zvonar in cerkovnik **Janez Šmigoc** me je namreč prvi seznanil s tem, da sta obe cerkvici na slovenski strani, vendar je mejni kamen še iz časov Avstroogrske komaj nekaj metrov stran od cerkvice svete Magdalene.

Od takrat sem že petkrat obiskal zvonarja Šmigoca in njegovo ženo Tilko. O Janezovi družini in o njihovem trudapolnem življenju sem tudi pisal v Planinski vestnik reportažo, ki jo je urednik naslovil »Čuvaj haloških biserov«. Spoznal sem tudi družino babice **Terezije Školnik**, katere hiša je v vznožju hriba, katerega vrh krasita omenjeni cerkvici.

Ko sem v nedeljo, 8. oktobra lani, šestič obiskal te kraje, sem se s svojim planinskim prijateljem od tod vračal žalosten.

Ni več Janeza Šmigoca, čuvaja haloških biserov. Umril je in odšel na potovanje, s katerega ni vrnitve.

To vest mi je prvi prinesel Drago, ko se je vrnil iz lanskoletnega žegnanja na Avguštinovo. Takrat je šel na pot sam, ker sem sam imel nekakšne zadržke.

»No, kako je bilo?« sem ga vprašal dan po vrnitvi.

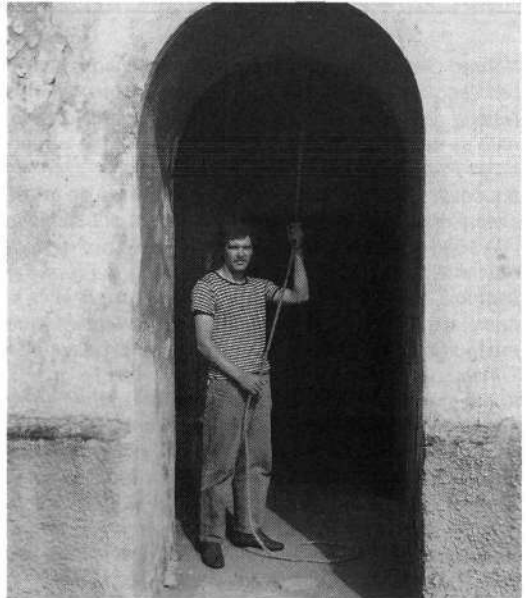
»Žalostno,« mi je odgovoril Drago. »Janez se je smrtno ponesrečil 13. julija.« (Midva pa sva bila tam na obisku le teden dni prej!). »Pokopali so ga na pokopališču v Leskovcu 16. julija. Vračal se je iz vasi Cvetlin na hrvaški strani z nahrbtnikom na hrbtu. V trgovino je šel kupit živila za hrvaške kune, s katerimi mu Hrvati iz okoliških vasi plačujejo, kadar v eni od cerkvic med pogrebom zvoni za pokojnikovo dušo. Nenadoma, čisto nepričakovano, je padel na gozdni stezi, se skotalil po bregu, pri tem pa ga je večkrat vrglo v drevesna debela. To je bilo komaj kakšnih dvesto do tristo metrov od slovenske meje. Preiskovalna komisija in zdravnik so prišli iz Varaždina, v varaždinski bolnišnici pa so ugotovili, da ga je pred padcem zadela srčna kap.«

Ta novica je bila dovolj velik razlog, da sem z Dragom odšel v nedeljo, 8. oktobra, tja gor, da bi zvedel podrobnosti o smrti tega skromnega človeka. Žena Tilka je bila pravkar v vasi pri maši za pokojnim Janezom. Doma je bil samo sin, star 32 let, prav tako Janez.

Zdaj je on zvonar in cerkovnik.

Janez Šmigoc, ki je lani tako nesrečno končal nedaleč od svojega doma.

Najmlajši zvonar in cerkovnik v Halozah in v dveh cerkvicah, svete Magdalene in svetega Avguščina, je zdaj Janez. Mežnar je, kot so bili tudi njegov oče, ded in praded.

Ob gozdni stezi iz hrvaške vasi Cvetlin do dveh slovenskih cerkvic v Halozah je s križem označeno, kje se je končalo življenje Janeza Šmigoca.

Foto: Tomislav Jagačić

»Očeta dolgo ni bilo iz Cvetlina in že se je začela spuščati noč,« mi je pripovedoval njegov sin Janez. »Vzel sem baterijo in mu šel naproti. Dobro poznam gozdno stezo, po kateri je vedno hodil tja dol. Morebiti se je kje zadržal, sem si mislil. Ljudje v vaseh na hrvaški strani so ga dobro poznali in so ga imeli radi. Žal sem takoj na začetku gozdne steze, neda-leč od slovenske meje v grabnu nekaj metrov nižje, kjer je bilo vse gosto obraslo z gozdnim drevjem, videl ležati človeka. Stopil sem bližje in ga osvetlil z baterijo...«

Za nekaj trenutkov je zatem prenehal govoriti in je šele potem nadaljeval: »Imel je okrvavljeno glavo, predmeti iz nahrbtnika so bili razmetani naokrog. Bil je moj oče. Mrtev. Jokal sem. Prav tako mama Tilka in sestra Ivanka, poročena v bližnji vasi, ko sem jima povedal. In tudi moji mali nečakinji Leja in Andreja sta jokali za svojim dedkom.«

Janezovi otroci so s križem in datumom na gozdni stezi zaznamovali kraj, kjer je za vedno nehalo biti srce Janeza Šmigoca, čuvaja haloških biserov.

Povedali so mi ljudje v hrvaški vasi Cvetlin, da ni hiše, iz katere ne bi odšel vsaj eden na zadnje slovo od Janeza na vaško pokopališče v Leskovec.

Pokojni Janez je ljubosumno čuval spominsko knjigo, ki je pri hiši že od leta 1916 in ki so jo skrivali tudi med nemško okupacijo. Kadarkoli sem bil pri njih, me je vedno prosil, naj kaj napišem. Ko sva bila tam zadnjič, mi je spominsko knjigo prinesel sin Janez. Vanjo sem tedaj zapisal: »Tokrat sva se prišla poklonit spomnu dragega in dobrega človeka, ki se je pisal Janez Šmigoc...« Zdaj, v teh mesecih, ko prav visoko povprečen planinec ne gre, bi bila pot v slovenske Haloze, na tamkajšnje nebeško lepe griče in tudi k cerkvicam svete Magdalene in svetega Avgušтина, kar primeren planinski izlet. Ne dvomim, da bo vsakemu ostal v enako lepem spomnu kot so ostali meni vsi dosedanjni. In vsekakor se ustavite pri Šmigočevih in s svojim obiskom ohrabrite te ljudi, ki vsaj pozimi živijo tako daleč od ljudi čisto na robu države.

GORNIŠKO PISMO KONRADA GESNERJA UČENEMU PRESLAVNEMU PRIJATELJU

POLTISOČLETNO OBČUDOVANJE GORA

Konrad Gesner se je rodil leta 1516 v Zürichu. Ker so bili njegovi starši revni, je zanj skrbel njegov sorodnik. Najprej je obiskoval tamkajšnjo samostansko šolo, nato pa od leta 1533 do 1535 študiral teologijo v Bourgu in Parizu. Ko se je vrnil v Zürich, se je oženil in poučeval v osnovni šoli, v prostem času pa se je posvečal medicini. Prijatelji so poskrbeli za štipendijo in leta 1536 se je vpisal na univerzo v Baslu. Že naslednje leto je prevzel stolico za grščino na pravkar ustanovljeni akademiji v Lausannu. Po treh letih je nadaljeval študij medicine v Montpellieru. Zatem je do prezgodnje smrti deloval kot zdravnik in predavatelj v Zürichu.

Kot zdravnik je bil Gesner dobro seznanjen z mineralnimi, alkimističnimi in živalskimi zdravili. Vnet je bil predvsem za razvoj terapije, ki si jo je prizadeval obogatiti z rastlinskimi zdravili, zraven tega pa se je zanimal tudi za zdravilno učinkovanje kopeli v toplinah. Svoje znanje je strnil v zdravilskem priročniku, ki so ga prevedli v številne tuje jezike, napisal je tudi delo o človeških čutilih ter spise o kirurgiji in ginekologiji.

Zelo pomembno je Gesnerjevo ukvarjanje z naravoslovjem. Kot izvrsten poznavalec naravoslovnih

D. CONRADVS GESNERVS.
ARCHIATRVS TIGVRINVS.
PROFESSOR PHYSICVS.

spisov od antike naprej si je prizadeval kritično pretesti vse dotedanje znanje ter ga obogatiti in posodobiti s svojimi osebnimi opažanji in spoznanji. Njegovo delo o živalskem svetu v štirih zvezkih je izšlo, še obsežnejše delo o rastlinah v več zvezkih pa je ostalo nedokončano, ker mu je leta 1565 epidemija kuge iztrgala pero iz roke.

Gesner je bil zavzet opazovalec vsega živega in neživega sveta okrog sebe, vesoljne narave. Tudi gorskega sveta! Bil je eden od prvih gornikov, ki so se odpravljali na vrhove z resničnim veseljem. Gore so bile zanj prav posebno, veliko doživetje.

Gesnerjevi osebni vtisi so ohranjeni v številnih pismih, ki so dragocen vir tudi za proučevalce gornišstva. Slehera poglobljena zgodovina gornišstva mora Gesnerja upoštevati.

Iz Gesnerjeve zapuščine smo izbrali pismo, ki naj v prevodu nekoliko osvetli čas, ko so se prvi gorniki odpravljali na bližnje alpske vrhove. Pismo je bilo naslovljeno na učenega prijatelja v Glarusu.

Preslavnega gospoda **Jakoba Vogla** pozdravlja **Konrad Gesner**, zdravnik.

Odločil sem se, nadvse spoštovani Vogel, da se bom odsihmal, dokler mi bo Bog naklonil življenje, vsako leto povzpel na nekaj gora ali vsaj na eno, če bodo rastline cvetele, deloma zato, da le-te spoznam, deloma pa zato, da si na častivreden način krepim telo in razveseljujem duha. Zakaj kakšno veselje je in, kajne, kakšno zadovoljstvo za čutečega duha, občudovati mogočno gmoto gorovja kot prizor, hkrati pa dvigati glavo v oblake. Ne vem, kako je mogoče, da je duša pretresena ob teh nedoumljivih višavah in zatopljena v opazovanje vzvišenega stavbenika. Topoglavci se ničemur ne čudijo, čepijo v svojih sobah in ne vidijo velikih prizorov veselja; zavlečejo se v kot kakor polhi pozimi in sploh ne pomislijo na to, da je človeški rod na svetu zato, da bi ob njegovih čudesih dojel kaj višjega, celo najvišje bistvo. Tako so topoumni, da kakor prašiči boljčijo samo v tla in nikdar ne dvignejo obraza, da bi se zazrli proti nebu, nikoli ne dvignejo oči proti zvezdam. Naj se valjajo v blatu, naj se plazijo, zaslepljeni od dobičkaželjnosti in hlapčevskega stremuštva! Tisti, kateri si utirajo pot k modrosti, pa bodo še naprej s telesnimi in duhovnimi očmi opazovali pojave v tem zemeljskem rajju; med njimi nikakor niso najbolj neznatni visoka slemena in gore, ki se s svojimi nepristopnimi stenami in divjimi pobočji dvigajo proti nebu, ostre pečine in senčni gozdovi...

Po tem sklepam, da je sovražnik narave, komur se vzvišene gore ne zdijo vredne temeljitega opazovanja. Vrhovi visokega gorovja so prav gotovo videti vzvišeni nad navadno usodo in odmaknjeni od našega vihranja, kakor da bi bili v nekem drugem svetu. Popolnoma drugačna je tam gori moč mogočnega sonca in zraka in vetrov. Sneg je tam večer; celo ta mehka snov, ki se pri stiku s prsti scedi, priča o napadih pripeke. Tudi ne kopni sčasoma, temveč zmruzuje v čedalje trši led in trajen kristal... Kdo bi umel

izčrpno opisati vrste živali in gorske rastline, s katerimi se hrani divjad v gorah? Kar narava v drugih krajih ponuja le posamezno ali pičlo, to kaže, daje in razlaga v gorah obilno in vsepovsod, tako rekoč množično, in postavlja pred naše oči vse svoje bogastvo, vse svoje dragotine.

Zato gore zbujaajo največje občudovanje za vse naravne sile in raznolikost narave. V njih spoznamo »velikansko težo sveta«, s katero se hoče narava tako rekoč razodeti in ponuditi pokušnjo svoje moči, s tem da vzdiguje takšno težo, ki zraven tega še mogočno pritiska navzdol. Tukaj izvirajo bogati vrelci vod, ki so dovolj obilni, da namakajo zemljo. Na gorskih vrhovih so pogostna jezera, kakor da bi se narava poigravala in se veselila tega, da dviga vodo iz najglobljih vodnatih brezen. Daleč naokrog lahko vidimo, kako se ozračje napaja in pomnožuje z neznatnim izparevanjem gorskih vod. Ponekod pa je zaprt v velikih votlinah in povzroča potrese, ki so v nekaterih krajih stalni. V gorah je tudi ogenj, pri katerega učinkovanju nastajajo kovine, tako kakor pri kovaču. Drugod pričajo o obstajanju ognja zdravilni topli vrelci, zlasti v nekaterih krajih naše Švice. Dogaja se, da plameni bruhajo iz njih, kakor na Etni, Vezuvu in neki gori blizu Grenobla. Drugod pa je ogenj, četudi ni očiten, skrit v zemeljski notranjosti. Kajti zakaj neki se gore v dolgem nizu stoletij ne sesedejo, zakaj jih ne zdrobijo viharji, ki so jim izpostavljene, ne dež in ne hudourniki? Nedvomno je ogenj vzrok za nastanek gora in prav tako tudi njihovega trajanja. Če namreč naravne sile potisnejo ognjeno, v zemlji skrito gmoto kvišku, ubere slednja svojo pot, in če izbruhne, potegne za seboj, pa najsi bo luknja še tako majhna, velike zemeljske gmote.

Ker se tukaj silovitost vseh elementov in vse narave razodeva nakopičena na enem samem mestu, se ne moremo čuditi, če so stari v gorah častili nekakšno božanstvo in si potemtakem predstavljali mnoge gorske bogove, tako Favna, Satira, Pana, ki so jim pripisovali kozje noge ter jih imenovali polkožec, kozjenožec, in sicer zaradi surove gorske divjine in ker so se te živali dobro počutile na planinskih pašnikih. Imeli so jih za povzročitelje strahu, ker pri opazovanju takšnih gozdnatih in višinskih krajev popade srce nekakšna zgroženost, ki je večja mimo tiste, ki se zbujajo pri človeških stvareh. Predvsem pa je Pan prebivalec gora, prisproda vesolja, katerega osnovne sile so, kakor sem dejal, lastne goram in izvirajo iz njih in se njihova moč tam najbolj silovito razodeva. Zato je tudi Pan ovenčan z jelovo vejo, ker je jelka tesno povezana z goro, gozdovi in veličino. Za njegovega sina so naredili Bukolija, ki se je najprej naučil pasti živino. Vse od davnine čaščene boginje nimfe je moč srečati v odročnih zatočiščih gora... Diana, boginja lova, ljubi gore. Muze pohajajo po dvorščnem Parnasu in ljubkih logih Helikona ter vrhovih Jonije in Pirije. To so sicer bajke, a v njih tiči zrno resnice.

Toda kje iskati vzrok, da so gorski kraji tako bogati z gozdovi? Zato, ker je v njih mnogo hranilnih snovi in vodnih izvirov, ker pogosto dežuje in je mnogo snega, ki je namreč posebno koristen, ker se počasi tali in prodira v 177

tla ter ne preplavi na en mah zemlje in se razlije... Še mnogo je vzrokov, zakaj me pogled na gore nad vse prevzema, in ker so gore pri nas najvišje in, kakor slišim, z rastlinami mnogo bogatejše kot drugod, ni nič čudnega, če mi zbujaajo hrepenenje, ki me vabi,

naj jih obiščem, zraven tega pa me vabi tudi tvoje prijateljstvo...

Zbogom!

Zürich, meseca junija, v letu Gospodovem 1541.

(prev. F. Vogelnik)

POPOLNOMA RESNIČNA ZGODBA, KI JO DO PODROBNOSTI RAZUMEMO ŠELE NA KONCU

MOJE ŽIVLJENJE

Kmalu bo pet let, odkar sem šel v penzijo. Moje delo so prevzeli mlajši. Ja, ta naša današnja mladina! Raje se držijo bolj zase. Saj ne rečem, včasih se še vidimo in povedo mi kakšno zgodbo z izleta ali kakšno gorsko novičko. Tudi sam jim kdaj povem kakšno zgodbo iz starih časov, ko še nisem bil tako zdelan in grd, ko je bila moja koža še lepa, svetleča se in prav nič razpokana in ko sem še sam lahko premagoval dolge, strme klanca.

Kdaj sem se rodil, niti ni tako važno. Bolj pomembno je, da se imam za pravega Gorenjca. Moja družina je iz Žirov, kjer sem preživel del mladosti, dokler naju niso z bratom poslali v Ljubljano. Tam sva iskala delo in ga kmalu tudi dobila pri nekem privatniku.

Včasih sva kar nekaj dni ali tednov lenarila in čakala na delo. In kadar je prišlo delo in naju je šef poklical, sva bila vedno pripravljena.

Drugič pa sva morala cele dneve garati, ne glede na vreme. Delala sva v dežju, snegu, mrazu in vročini. Večkrat sva bila do vratu v vodi in nemalokrat premočena, ne samo do kože, ampak še malo čez. Vendar se nisva nikoli pritoževala in svoje delo sva vzorno opravljala.

Sem sploh omenil, kje sva z bratom delala? Aha, pozabil sem! Delala sva v hribih, gorah, redkokdaj v mestih. Morala sva varovati šefa.

Z bratom sva se vedno dobro razumela. Bil je in je še vedno moj najboljši prijatelj. Zelo mi je bil podoben, tako po zunanosti, kot tudi po duši. Najina edina razlika je bila, da je on levičar, jaz pa desničar. Tudi s šefom sem se dobro razumel. Nisva se veliko pogovarjala, še največ na planinskih turah, vendar je znal ceniti moja prizadevanja zanj in me je zanje dobro nagradil. In kaj vse smo skupaj doživeli...

Že prvi dan službe sem moral teči na Orle... Uf!

Največkrat smo hodili v gore v manjših skupinah. Šef, njegova prijateljica in mi štirje delavci, vendar tudi velikih ekspedicij ni manjkalo. Kje vse nisem bil!

Plezal sem v najvišjih slovenskih gorah, hodil po gorskih tratah Karavank, se sprehajal po gozdnih potkah zelenega Pohorja, kašljal zaradi zaprašenih poti Zasavskega hribovja, obiskal pa sem tudi druge dele Slovenije in zamejstva. Hodil sem celo po brezpotjih Durmitorja in po ekotični Šar planini.

Dobro se spominjam dogodka z začetka svoje kariere. Bilo je na novega leta dan, že kar dosti let nazaj. Večina jih je tisti dan počivala. Jaz že ne. S šefom sva šla na Grintovec. Na poti navzdol se je zgodila nesreča.

178 Šef jo je še dobro odnesel, njegovega prijatelja pa smo

reševali z marinerjem v dolino, saj helikopter ni mogel pristati. Škoda, nikdar se nisem peljal v helikopterju in vse kaže, da se tudi ne bom.

Ali pa tisti vzpon na Triglav pred dobrimi desetimi leti! Kakšna gneča! Na Kredarici smo se celo noč drenjali pod klopmi in mizami. Tisti srečnejši so našli svoj prostor na policah, o kakšnih posteljah pa, za nas, ni bilo niti za pomisliti. Kakšna diskriminacija! Tudi vzdušje med delavci je bilo slabo. Preveč je bilo novih, prenapetih važičev, ki gredo samo enkrat v življenju v gore, in še to prav tja — na Kredarico in na Triglav.

Čisto drugače je bilo v koči na Sedmerih. V lepi, novi zimski sobi smo celo noč sedeli pri peči in se zabavali. Vsi zaspani smo naslednji dan komaj zmogli pot v globokem snegu.

Delo je bilo posebno naporno pozimi, ko smo si morali zaradi ledu pomagati z derezami. Eden takšnih delovnih dni je bila tudi tura na Grossglockner. Zelo dobro nam je šlo. Zjutraj smo krenili iz Ljubljane, še isti večer pa smo nekateri že stali na 3797 metrov visokem vrhu. Med njimi smo bili tudi midva z bratom in najin šef. To je najvišja točka, kamor sem kdaj stopil.

Upal sem tudi na vzpon na Mont Blanc in južnoameriške Ande, a kaj, ko sem se medtem že postaral. Boleli so me podplati. Šef je takrat pokazal veliko razumevanja zame in me je celo poslal na operacijo. Vse je plačal iz svojega žepa. Res so me podplati potem manj boleli, a v takšni formi, kot sem bil nekoč, nisem bil nikoli več.

Ena zadnjih tur, ki sem jih opravil v svoji karieri, je bila zame tudi usodna. Bil sem že star in precej utrujen, ko naju je z bratom šef povabil na Mojstrovko. Pri teku po melišču navzdol sem zadel ob ostre skale in se poškodoval. Velikokrat sem se tako zadeval ob skale, se popraskal, vendar tako močno kot takrat, še nikoli. Na levi strani mi je zevala odprta rana. Prava luknja. Šef me je na Vršiču dolgo ogledoval in me zamišljen odpeljal nazaj v Ljubljano. Upam sem na operacijo, vendar se je šef tokrat odločil drugače. Z bratom sva morala v pokoj, šef pa je zaposlil nova dva delavca.

Pristala sva na polici v kleti, kjer bijeva boj z dolgočasjem. Plast prahu na naju se počasi veča. In ko bo prišla najina ura, naju bo šef pospremil do kontejnerja, mriški voz pa naju bo odpeljal do najinega zadnjega počivališča na Ljubljanskem barju.

Morda bova pa tam našla koga, ki bi zaposlil dva stara upokojenca...

Desni Gojzar Alpina
(Vezi PD Špič)

odmevi

Katera planina bo naslednja?

Minulo leto smo brali polemike o tem, kaj postaviti na slovenske vrhove. Ali naj bodo to kipci Marije ali križi ali samo skrinjice ali pa kaj čisto novega. Bojim se, da se bo zgodilo to slednje. Vse tako kaže, da se bodo na slovenskih vrhovih pojavile bele kupole. Ljubljanski vrh in Lisca jih že imata. Slavniku se jih je uspelo obraniti, vendar je na vrsti Vremščica. Hud boj se bije za Menino planino, kjer sta predvideni kar dve lokaciji in na obeh po ena kupola. Stali naj bi na najlepših razglednih točkah: Vivodnik (najvišji vrh Menine) in Goli vrh.

Uganili ste, govorim o radarjih. Tako o vojaških kakor tudi o civilnih. Vem, da so radarji potrebni, vendar se takoj zastavlja vprašanje, koliko jih potrebujemo v Sloveniji in katere vrhove bomo za to žrtvovali.

Ve se, da so radarji ekološko sporna zadeva, in sicer tako zaradi nedokazane neškodljivosti elektromagnetnega sevanja kakor tudi zaradi grobega posega v naravo. Ali bomo res žrtvovali najlepše razgledne točke (te so za radarje najzanimivejše)? Ali moramo zaradi višjih državnih interesov Zadrečani in Tuhinjci žrtvovati svojo »sveto goro«? Ali je interes PZS

ohraniti neokrnjen samo Triglavski narodni park ali pa se zavzema tudi za ostala pogorja Slovenije?

Zaradi mačehovskega odnosa države do Zgornje Savinjske doline (samo pogledimo, kakšna je cesta Ljubno—Luče) je ostal tej dolini edini adut neokrnjena narava. Na podlagi tega pa seveda razvoj turizma. Ali nam bo država sedaj odvzela še to možnost?

Zanimivo bi bilo prebrati tudi mnenje ostalih planincev, ki obiskujejo lepote naše zemlje. Ker vemo, da v Planinskem vestniku ne bo dovolj prostora za objavo vseh člankov na to tematiko, nam jih lahko pošljete kar na naše društvo. Tako bomo vedeli, da v boju za neokrnjeno Menino planino nismo sami. Danes rešujemo Menino planino — katera planina bo naslednja?

Matjaž Drčar
PD Gornji Grad

Upravnemu odboru PD Gornji Grad

V veliko veselje mi je, da je PD Gornji Grad pregledalo poti, s katerimi meseca avgusta preteklega leta nismo bili zadovoljni, in ugotovilo, »da so zadovoljivo zmarkirane«, hkrati pa so »odkrili kritično mesto in ga popravili, tako da je pot (zdaj) enoumno določena« in »po sestopu s Kašne planine postavili table«. Ugotovili so tudi, da so poti potrebne obnove. Prav tako obljublajo, da bodo »temeljito obnovili vse njihove planinske poti« (čeprav so zadovoljivo zmarkirane!)?

Neoporečnost svojih poti dokazujejo s številom vpisanih planincev na vrhu Rogatca. Število vpisanih na vrhu Rogatca ne pove, kaj se je kakšni družini med potjo dogajalo. Imeli smo se priložnost pogovarjati prav na vrhu Rogatca s skupino, ki je s Kašne planine zašla globoko v Podvolovjek in se slednjič znašla na Rogatcu. Očitno se to zdaj ne bo več dogajalo, ker so marljivi gornjegrajski planinci postavili manjkajočo tablo.

Izkazalo se je torej, da so naše pripombe v lanski oktobrski številki PV vendarle bile utemeljene, saj v nasprotnem primeru ne bi bilo treba popravljati kritičnih mest in obnav-

ljati vseh poti. Zato nekoliko zaje-dljiv odgovor Upravnega odbora ni bil na mestu.

Silvo Kristan

Slovenske gore — mogočni tempelj narave

Hvala Janezu Lončarju st. iz Trziča za prispevek o verskih simbolih na gorskih vrhovih (Planinski vestnik, november, 11, 1995)! S podpisnikom se v celoti strinjam in podpiram njegovo mnenje. Sem na pragu starke; po slovo na Jalovec sem šla v pozni jeseni 1993 — tedaj sem »zapela« tele verze, le ob skrinjici z vpisno knjigo:

*Poslavljam se od svoje gore,
ko popoldanski veter nosi hlad.
Zahvaljen bodi Gorski Bog in daj,
da še se vrnem zdrav in mlad.*

Bila je molitev, visoko, bliže soncu in neba modrini, brez verskih simbolov.

Francetu Ekarju (Planinski vestnik, januar, 1, 1996) pa pošiljam sporočilo zaradi šiptarske bele čepice, »nič kaj skladne s slovenskim planinskim okoljem«, ki jo nosi Janez Lončar. Slovar Slovenskega knjižnega jezika 1985: šiptarski -a -o prid. (1)albanski: šiptarski jezik, šiptarske šole. Upam, da planinec Ekar v svojem prispevku ni nameraval žaliti ali zaničevati albanskega naroda. Pred razpadom Jugoslavije smo imeli strokovni kongres v Prištini, kjer smo bili posebno skrbno sprejeti v občinski skupščini, v knjižnici (tedaj najlepši v Evropi), vsepovsod. Na večernih sprehodih smo se lepo pozdravljali: Slovenci, Albanci, Srbi. Morda pa Janez Lončar st. nosi omenjeno čepico iz polsti (gosto prepletena naravna vlakna), ker je praktična — majhna, topla, morda mu je lep spomin? Kdo ve?

Marija Bocak Kalan

Javno dopisovanje

Dne 30. 11. 1995 je strokovna sodelavka PZS **Veronika Susman Šegatin** poslala s priporočeno pošto značko št. 1092 vodniku PZS **Jošku Hrovatu** na njegov domači naslov.

Vodja odbora PLV pri KVIZ
Marinka Koželj Štepic

Vnovič prosimo dopisnike in sodelavce, naj se v prispevkih za rubriko Odmevi, iz planinske literature in Društvene novice omejujejo na največ 45 vrstic, v katerih pa naj bodo vsebovani vsi podatki, iz katerih bo nedvoumno razvidno, kje in kdaj se je kaj dogajalo in za kaj je pravzaprav šlo. Zaradi predolgih prispevkov v teh rubrikah se je zadnji čas dogajalo, da ni bilo dovolj prostora za druge tehtne prispevke v prvem delu revije.

iz planinske literature

Vezi PD Špik

Uvodnik »Špikovcem na pot« je v 18. številki **Vezi** posodil **Vili Golob**. Posodil pravim zato, ker se njegove besede lahko berejo kjerkoli in so namenjene komurkoli. Le da mu (ji) ni vseeno za društvo, poti in spomine: »Vrnite se z njimi. Naj barve društva zopet oživijo skupaj z našimi spomini, prepletajo naj naše poti, predrzno naj premešajo stare in mlade sledi, da bo iz njih in na njih rasel šopek novih spominov, za srečo vsakega in v ponos vsem.«

Eva iz Ribnice je napisala dopustniški utrinek iz Vrat, družina **Kvaternik** pa se zahvaljuje **Mojci Griljc**, ki jih zva blja v hribe. Še posebej so veseli, da se izletov lahko udeležujejo tudi starši, saj se tako poglobljajo stiki med otroki in starši ter med starši samimi. **Nives Pirnat** je popisala dogodke na Zelenici ob pričakovanju novega leta, **Boris Ilovcar** pa lanskoletno prvo izmeno tečaja gornišтва v Bavšici. Njegov je tudi članek o delovni akciji in ugotovitev, da je bolje iti z društvom v hribe na izlet kot pa v hribe na delovno akcijo. Zato pa zadovoljstvo ni nič manjše.

Z zimskega izleta po planoti Velike planine poroča **Matjaž Pinovar**, spis z izleta planinske skupine k Martuljškim slapovoma pa je napisala šestošolka **Tina Tavčar** (OŠ Sostro). »Ali je zaskrbljenost odveč?« se sprašuje mati Špikovke, ko jo bombardirajo naslovi v dnevnem časopisju (»Zašli v megli«, »Zdrs v gorah...«), hči pa se podaja z društvom na izlet. Na koncu ugotovi, da je skrb odveč, če pred tem pomislimo na dobro pripravo, urejenega vodnika in pretehtano izbiro opreme. **Andreja Mrzelj**, učenka z OŠ Zalog, je popisala izlet na Krn, s Hudim dnevom pa **Vezi** zaveže **Vili Golob**.

Glasilo je šolski primer predanosti, topline in ljubezni do gorá. Za spodbudo in ob dobri volji urednika PV (ki pravi, da PV manjka humorja) pa

ponatiskujemo ilegalni prispevek z naslovom **Moje življenje**.

(**Vezi**, Planinsko društvo Špik, št. 18, A5, 20 strani, fotokopirano, črnobelo.)

Borut Peršolja

Vodnik po Tibetu

Tibet, skrivnostna, »prepovedana« dežela z ledenimi in sneženimi himalajskimi orjaki, ki Evropejcem že stoletja dolgo razburja fantazijo. Veličastne gorske pokrajine, nomadi, ki se s svojimi jaki in ovcmami selijo po nepreglednih visokih planotah, ogromna samostanska poslopja in cela samostanska naselja, bogovi in demoni v plapolajoči svetlobi maslenih svetilk ter srečanja z ljudmi, njihovimi navadami in običaji, z njihovim svetom predstav in njihovimi verovanji, vse to lahko iz

obiska v Tibetu naredi izredno popotniško doživetje.

Zdaj je izšel 416 strani debel vodnik **Hansa Fürsta** s preprostim naslovom **Tibet** (velikost 13,5 x 20,5 cm), v katerem je 175 slik, od tega 39 barvnih. To je odličen pripomoček pri načrtovanju poti v to deželo in tudi spremljevalec na poti po njej. Splošni uvodni del je posvečen tradicionalnemu Tibetu pred kitajsko okupacijo, osrednji del pa je seveda vodniški. Delo je mogoče naročiti pri avtorju Hansu Fürstu, Voglweg 1, D-2620 Neukirchen.

Planinska pesmarica: Sto pesmi

Na prostoru v moji knjižnici, kjer hranim planinsko literaturo, se je nabralo že kar precej izdaj planinskih pesmaric. Zdaj se je tej zbirki

Založništvo Komisije za alpinizem

Založniška dejavnost s področja alpinizma je pri nas v krizi, pri čemer mislim na izdajanje plezalnih vodnikov in alpinistične vzgojne literature. Take knjige nastajajo in izhajajo stihjsko, nenačrtno, prepočasi. Če smo lahko s planinskim založništvom zadovoljni, to nikakor ne bi mogli trditi za založništvo na področju alpinizma. V zadnjem desetletju je resda izšlo kar lepo število alpinističnih knjig, ki bi jih lahko razvrstili v dve skupini, v vodnike in učbenike. Ta čas je izšlo 27 plezalnih vodnikov in le osem učbenikov, ki sodijo delno ali popolnoma v to skupino. Na voljo so še zdaj praktično vsi učbeniki, čeprav so nekatere vsebine v njih že neuporabne, medtem ko je v prodaji le osem vodnikov.

Alpinistične vodnike so doslej pisali v glavnem navdušeni avtorji, od katerih se marsikdo z alpinizmom sploh ne ukvarja več, novih avtorjev pa (še) ni. Tako ni mogoče priti do razprodanih vodnikov, isto pa velja tudi za nova, še neopisana območja.

Vodnike so avtorji doslej pisali in izdajali predvsem na lastno pobudo in z lastno presojo o tem, kaj in kako bodo opisovali. Pri tem so si lahko pomagali z arhivi vzponov, ki so jih posamezniki leta in leta vneto zbirali. Nekateri alpinisti so arhive, ki so jih dobili od zbiralcev, kar posvojili, ne da bi dali kaj od sebe. V Planinski zvezi Slovenije pa uradno doslej ni bilo človeka ali odbora, ki bi spodbujal k takemu delu. V preteklosti so sicer bili poskusi, da bi stvari premaknili na bolje. Leta 1982 je bil na pobudo **Francija Savenca** sklican sestanek piscev plezalnih vodnikov, morda pa je bil kakšen podoben tudi že prej. **France Malešič** je pred leti pripravil seznam vzgojne literature, ki bi jo bilo potrebno izdati.

Poslej naj bi bilo spodbujanje k delu in izdelava predlogov za program dolžnost Komisije za alpinizem. Komisija bo ustanovila poseben uredniški odbor za alpinistično literaturo, ki bo razpravljal o tem, kako pomembno je izdajanje posameznih edicij, izdajal razpise, sprejemal ponudbe, iskal sponzorje itd.

Uredniški odbor bo pripravil program izdajanja knjig z naslovi, izdajal razpise, določal avtorje, izračunaval predvidene stroške vsakega projekta posebej, določal rok izdelave itd. Določil bo urednika, ki bo bdel nad vsimi

pridružila še ena, trenutno zadnja, z naslovom Sto planinskih pesmi, posvečena pa je 65-letnici bajtarstva na Veliki planini. Izbor besedila sta opravila **Miro Repič** in **France Malešič**. Pesmi spremljajo tudi notni zapisi, ki jih je oskrbel prav tako Miro Repič.

Ta knjižica je pravzaprav priročnik. Zdaj ga imamo in je pripravljen, da ga vzamemo s seboj v gore ali v katerokoli veselo družbo. Ob tem se mi nedvoumno vsiljuje vtis, da Slovenci radi pojem, smo radi veseli in nam humor ni tuj. Zanimivo pa je, da si kljub temu neprestano dopovedujemo, kako da smo vesel narod in da razumemo tudi humor. No, planinci pa smo tisti del našega ljudstva, ki se zna zabavati, zna uživati v naravi in ume tudi zakrožiti kakšno okroglo. Če k vsemu temu dodamo še tisto že malce

obrabljeno krilatico, češ, planinstvo je srčna zadeva Slovencev, potem smo ta krog ugibanj tako rekoč že zaključili.

Navsezadnje, poglejte, vsa ta leta po II. svetovni vojni se je med planinsko literaturo pojavljala tudi planinska pesmarica. Začnem naj z letom 1964, čeprav vem, da so take edicije znane že pred tem. Tu je Planinska pesmarica, ki jo je izdala planinska mladina pri PZS; tu so Pesmi z gora iz leta 1970 in 1980, knjižica je skromna, saj vsebuje le 15 oziroma 17 pesmi, odlikujejo pa jo notni zapisi; tej sledi vrsta priložnostnih izdaj pesmaric, ki so izhajale v okviru mladinskih akcij v slovenskih gorah, predvsem na planinah. Ena takih je Zapojmo pesmi veselo iz leta 1982, in pa besedila za petje z naslovom Pesmi iz leta 1983. Obe zbirki sta s planine

Polog. Potem je tu še zbirka pesmi s planine Zapikraj iz leta 1986. Seveda so te knjižice (zvezki) skromne tako po obsegu kot po opremljenosti, saj so izhajale v nakladi tja do 60 izvodov, papir pa je bil takšen, kakršen je pač bil pri roki. Pregledna in uporabna izdaja planinskih pesmi oziroma pesmi za planinsko rabo pa je knjižica z naslovom Zavriskaj in zapoj. Vsebuje preko 300 besedil, zbral in uredil pa jo je France Malešič v letu 1990. Knjižica je izšla kot 115. edicija Planinske založbe. Če bi želeli naštetati vse pesmarice, ki so dotlej izšle, bi jih naštel 17 — pa naj bo toliko dovolj.

Sto planinskih pesmi je pesmarica s skrbno izbranim izborom pesmi, ki naj bi pomagale »vzdrževati veselo razpoloženje« v planinskih druščinah kjerkoli v gorah. V veliko pomoč bodo seveda tudi note, s katerimi je opremljena vsaka izmed teh pesmi, ki jih združuje v pripravo knjižico lepa barvna fotografija Velike planine, ki jo je za to priložnost prispeval znani planinski fotograf **Stane Klemenc**.

Miro Repič v uvodnem zapisu med drugim pravi tudi tole: »Ohranimo planinsko folkloro in jo prenašajmo v rodove, ki prihajajo za nami. Naša srca naj ne uživajo le na samotnih poteh. Potrebna je tudi sprostitev med prijatelji, kjer nas tudi pesem poveže v planinsko bratovščino.«

Dodajmo: Te pesmi, resda je poudarek na planinski tematiki, bodo dobrodošle tudi drugim, ne samo planincem; družbam, ki se veselje v naravi ali pa kjerkoli ob različnih priložnostih, ko v sproščeni vzdušju zapoje slovenska duša, njen spomin pa se sprosti in vzvalovi in se morda v duhu ustavi šele tam, kjer se začno enkratne panorame gor naše prelepe dežele.

Marijan Krišelj

Zbornik planincev seniorjev 1985—1995

S koncem preteklega leta 1995 je poteklo deset bogatih let živahne planinske dejavnosti skupine zagnanih starejših reških planincev, ki so se povezali v posebno planinsko društvo planincev seniorjev. Lahko bi rekli, da je skupina planinskih

deli, sodeloval z avtorji in pri končnem oblikovanju knjig. Zagotovil bo založnika, ki bo finančno pokrila stroške, honorarje in poskrbel za distribucijo knjige. Pri uradnih virih, kot so na primer Ministrstvo za šolstvo in šport, in sponzorjih bo zagotovil sredstva za edicije PZS, zagotovil avtorjem in sodelavcem pri podpisu pogodb honorarje in ponatise takoj potem, ko bodo prodani zadnji izvodi knjig. Po potrebi bi morali najti tudi stik s tistimi avtorji razprodanih plezalnih vodnikov (in tudi drugih knjig), ki že dalj časa ne plezajo, in se z njimi dogovoriti o ponatisu ali o predaji ali odkupu avtorskih pravic. Uredniški odbor se bo dogovarjal o vprašanju copyrighta, pri čemer je pomembno, v kolikšni meri so podatki iz vodnikov lahko zaščiteni. Poskrbel bo za poenotenje oblike ali izdelavo znaka (logotipa) za vso izdano takšno literaturo, čeprav bi na vsaki knjigi vendarle lahko bil znak KA oziroma PZS. Poskrbeti bo moral za arhiv vzponov, ki bi moral biti na enem mestu in dostopen vsem, ki bi se lotili izdelave vodnika.

Po lastni presoji sem sestavil seznam knjig, ki bi jih bilo potrebno izdati. To je lahko tudi osnutek programa, v katerega pa bi morali sproti vključevati nove knjige oziroma naslove. Na začetku tudi ne bi omejevali števila publikacij, saj je založnik dovolj (PZS, Didakta, Griff, Sidarta itd.), ki so pripravljene kriti stroške.

Od plezalnih vodnikov bi morali iziti ponatise z dodatki naslednjih: Bohinjske gore, Vršič, Jezersko, Logarska dolina, Raduha-Peca-Uršlja gora, Krnska skupina, Lučka Bela-Robanov kot, Zadnja Trenta, Storžič, Moznica in Koritnica, Martuljek, Na sončni strani Julijce, Zaledeneli slapovi; nove izdaje plezalnih vodnikov: Triglav, Vrata, Krma, Tamar, Zadnjica; nove izdaje učbenikov: Oprema, Vozli in vrвна tehnika, Gorstva sveta, Nevarnosti v gorah, Prehrana v gorah, Zgodovina alpinizma, Bivakiranje in taborjenje, Vzgajanje in izobraževanje — priročnik za inštruktorje gornštva.

Upoštevana bi morala biti vsaka zamisel, ki je povezana z alpinistično literaturo. Prav tako so zazeleni tudi dobri vodniki, ki bi opisovali le najlepše, najtežje, najlažje ali drugačne ture. Tudi vse druge knjige, ki bodo v prihodnje izšle zunaj dogovorjenega koncepta in mimo odbora, bodo dobrodošle, saj je najpomembnejše, da bi bilo v bližnji prihodnosti izdanih čim več knjig ne glede na to, kdo bo avtor ali založnik.

Tone Golnar

navdušencev celo naddruštvena skupina iz vseh reških planinskih društev, ki je zgolj formalno vezana na Planinsko društvo Platak in na ta društveni okvir.

Prav desetletnica skupine je bila povod za izdajo obsežnega zbornika, ki na 183 straneh in s številnimi barvnimi fotografijami predstavlja dejavnost te enkratne reške planinske skupine.

Uredniški odbor, ki ga je vodil **Ivo Rudenj**, je zbral 35 avtorjev, ki so s svojimi prispevki popisali svoja doživlja v gorah, ki so jih doživeli bodisi sami, bodisi na številnih skupnih izletih planincev seniorjev. Zbornik v besedi in sliki sledi uvodnemu geslu, da so največje bogastvo Hrvaške njene naravne lepote.

Posebno skrbno in vsestransko je opisano planinsko zaledje Kvarnerskega zaliva, Istre, Gorskega Kotarja in Velebita. Ker pa so planinske poti vodile člane skupine tudi na številne vrhove v bližnji Sloveniji, nas avtorji prispevkov popeljejo tudi v Bohinjski kot, na Triglav, Krn,

Snežnik, Pohorje, Storžič, pa tudi na Ararat v daljni Mali Aziji.

Zbornik ohranja tudi osnovno načelo kronologije organizirane dejavnosti reških planinskih veteranov in so zato popisane tudi druge dejavnosti, s katerimi so se starejši reški planinci ukvarjali: varstvo narave, markiranje planinskih poti in drugo. Posebno so ponosni na 560 uspešno opravljenih planinskih izletov z 8958 udeleženci, pa na 288 planinskih predavanj s 7643 poslušalci. Podatki, ki potrjujejo izredno radoživost reških »...seniorjev, skupine starejših ljudi, ki se ne želijo odreči doživljanju narave«, kot so sami zapisali v uvodu.

Ob koncu so se spomnili tudi svojih preminulih marljivih članov; na nekatere med njimi veže tudi slovenske planince hvaležen spomin, kot na **Ernesta Tomšiča-Tonca**, **Uroša Meneghella Dinčiča**, **Josi-pa Grubišiča** idr.

Zbornik je tiskan v 500 primerkih in ga je moč dobiti na sedežu vseh reških planinskih društev.

Vojko Čeligoj

Priročnik iz orientacije

Lani septembra je planinski klub »Split« izdal priročnik za orientacijo, ki ga je napisal **prof. Milan Sunko** in tako obogatil planinsko literaturo tega področja (format A5, strani 96). Knjižica je posvečena 100-letnici organiziranega planinstva na Hrvaškem. V njej najdemo opis geografske in pravokotne koordinatne mreže z dokaj nazornimi skicami. Zapisano je izrazje o zemeljskih oblikah, kar nam pride prav pri branju njihove literature, saj so izrazi specifični. Na kratko opiše vrste sveta (ravnina, kraški svet, sredogorje in visokogorje).

Pri nas je o tem zapisano v AŠ, PŠ, že pred leti nekajkrat PV (1951/287, 334; 1965/46—382, 1967/133) in nazadnje še v AR leta 1990 (št. 35, 36, 37). Kazalo pa bi to urediti in dopolniti s skicami in slikami ter izdati. S tem bi obogatili izrazno moč obiskovalcev in rešili marsikateri dvom. Morda bo to kdaj izdano večjezično, kot je Sneg in pazovi.

Dalje knjiga razloži karto in podaja točk na njej z nazornimi skicami. Sledi poglavje o gibanju s karto in kompasom, določanje stojišča in ostale postopke z njima. Ne omenja višinomera, čeprav ga danes že premoremo kar na uri. Prikaže obred ovir, risanje profila in skice poti. Zapisan ima tudi ključ topografskih znakov in primere kart, žal le v črno-beli tehniki. — Drugi del je posvečen orientacijskemu tekmovanju, ki ga deli na hojo in tek. Tudi to je pri nas za orientacijski tek v brošuri izdala MK (PV 1988/406) in tudi nekaj takih ustreznih kart.

Knjižico o orientaciji planinci pri nas že dolgo načrtujemo. Tudi zapisanega je precej. Pa bi jo morali nekoč le izdati, če hočemo boljše izrabljati hojo s pomočjo karte. To smo sedaj dobili oziroma jo dobivamo za celotno naše ozemlje. Ob predstavitvi nove državne topografske karte merila 1:25.000 je bilo poudarjeno, da jo bodo s pridom uporabljali tudi planinci.

Na koncu so pri navajanju literature navedena tri slovenska dela, med njimi znani **Banovčev** topografski priročnik.

B. J.

Svetloba gora

S projekcijo izbranih diapozitivov ter ob spremljavi glasbe in besede gorniškega esteta **Daniila Cedilnika-Dena** in dramske igralkice **Vesne Maher** so v razstavem salonu Dolik na Jesenicah 8. marca odprli razstavo gorniške fotografije članov Foto kluba Planinske zveze Slovenije **Žive Čerček**, **Mihe Debevca**, **Alenke Hari**, **Igorja Maherja**, **Petra Mršeta** in **Petra Pehanija**. Svetloba gora, ki jih je izbral **Aleš Doberlet**. Kot je za zgibanko k tej razstavi, ki je bila odprta do 27. marca, zapisal **Pavle Zrimšek**, je bila skupinska fotografska razstava šestih članov tega kluba »namenjena Evropskemu letu varstva narave, ki se je pravkar izteklo, ni se pa izteklo njegovo sporočilo o varstvu narave, ki mora biti med nami trajno prisotno«.

V uvodni besedi k tej razstavi še piše: »Na fotografski material ujeta svetloba poskuša v vsej svoji raznolikosti približati divjo krhkost

gorskega sveta tudi vsem tistim, ki še niso našli priložnosti ali volje, da bi jo spoznali na lastne oči, pa tudi tistim, ki bi jo radi podoživeli. Izbrani posnetki, ki so plod dolgoletnega zahajanja v gore, poskušajo gledalce opozoriti na lepote živega in neživega v gorah z željo, da bi se te lepote zavedli in jo poskušali ohraniti in ubraniti pred raznoterimi škodljivimi vplivi sodobnega človeštva.

Fotografije izražajo prefinjen občutek avtorjev za razkošno podobo gorske krajine in za njene podrobnosti. Slikovitost gorskega sveta si tu podaja roko z liričnostjo gorske narave. Dokumentarnost realistične fotografije se srečuje z estetskim in umetnostnim občutkom avtorjev. Z ustvarjalno uporabo svetlobe in njeno razpršenostjo so dosegli čudovito paleto barv in njenih odtenkov. Narava je v njih izrazila polnost življenja, trdnost in kljubovalnost posnetih predmetov in lirično mehko zunanega videza okolja.«

Rukzak iz PD Žalec

Društveno glasilo Rukzak, ki je izšlo konec lanskega leta, je v celoti namenjeno podoživljanju dveh planinskih taborov, ki sta bila na Pokljuki.

Gora in človek je naslov poglavja, ki ga je prispeval **Adi Vidmajer**. S tenkočutnostjo in mislimi, ki zvenijo predrzno resnično, skuša ujeti za vsakogar nekaj. »Kamorkoli gremo, z nami gredo tudi naše sanje.«

Janja Mlakar je sicer nekoliko zgoščeno, pa še vedno v slogu velikega soimenjaka **Janka Mlakarja** sestavila spis o planinskem taboru. Vzpon na Triglav je bil osrednje doživetje, zato so ga s svojimi očmi popisali **Liza Praprotnik, Jaša Koceli, Katja Ašenberger, Tina Jager** in **Ana Klinar**. Vsem je skupno občudovanje in veselje. Naj bo obojega še naprej veliko!

Cela stran je namenjena ljubezni v taboru. Ne, ne bom razkrival vsebine: naj intimne stvari ostanejo intime! Pa čeprav že pol Žalca ve za to in še številne druge izjave v anketi, ki sta jo opravili **Vesna** in **Nina Jančič**. Med njimi se najde tudi takšna: »Bil sem full krščen — bolelo me je. Na tabor pa sem šel zaradi biznisa.« Pa naj še kdo reče, da se hribovci ne prilagajamo trgu! Vesna in Nina sta v bilten prispevali še štiri prispevke, ki dodatno osvetljujejo utrip in življenje na taboru.

Svoje mesto so v biltenu našli tudi Himna tabora, lestvica ocenjevanja šotorov, seznam dežurnih in uradni rezultati tekmovanja dežurnih ekip. Pa Rukzakova križanka (geslo: Pokljuka — se priporočam za nagrado), uradna pritožba na neustrezno tarčo pri metanju pikada (zavrnjena z vso potrebno avtoriteto), horoskop... Na platnici pa še zahvala sponzorjem, avtorjem in tiskarskim delavcem ter dve gasilski fotki.

Čeprav je tale odlomek zapisan čisto na začetku, bom z njim sklenil predstavitev Rukzaka: »Redkokdaj srečaš na enem samem mestu toliko človeške topline, neizčrpane energije, toliko ljubezavne naklonjenosti, neponarejenosti in zdravega smeha, kot je to med njimi. Vsi po vrsti imajo tisto nekaj, kar bi

moral imeti vsak, ki se ukvarja z vzgojo otrok. Zato pa jih otroci tudi imajo tako radi. Nobene starostne pregrade ni čutiti med njimi, vodniki so otrokom vzor. Znajo jih poslušati tako, da se morajo otroci z njimi istovetiti, da jim zaupajo svoje velike male težave.«

Besede, ki jih je zapisala **Lidija Koceli**, povedo vse o vas, ki skrbite za mlade v PD Žalec. Pa srečno pot!

(Rukzak, Planinsko društvo Žalec, št. 3, leto 1995, A4, 30 strani, fotokopirano, črnobelo.)

Borut Peršolja

društvene novice

Nova vrzel v zboru planinskih veljakov

Šestnajstega februarja 1996 je na svojem domu v štiriindevdesetem

letu starosti umrl **dr. Teodor Tomišek**, nekdanji član UO Planinske zveze Slovenije. Izteklo se je njegovo plodno življenje, oplemenitenost z vsestransko ustvarjalnostjo, ki ga je bila močno zaznamovala ljubezen do gora. Kot vsemu živemu se je iztekel tudi njegov čas in tako je 22. februarja k trem Tomiškom planincem legla v grob še četrta markantna osebnost tega slovenskega planinskega in razumniskega rodu.

Malodost mu je tekla v družini s številnimi otroki, v skromnosti, pa vendar ob bogati humanistični in dosledni športni vzgoji. Prvine splošne telesne aktivnosti je osvajal v telovadnici, še bolj pa ga je gnalo v naravo, na mariborska drsališča in smučišča in predvsem na njemu tako ljube in drage gore.

V šestdesetih in sedemdesetih letih smo drugovali, delovali in se spriateljili v Upravnem odboru PZS in njenih delovnih telesih, kjer smo nadvse cenili njegovo delo in zlasti občudovali modrost, s katero je kot predsednik častnega razsodišča PZS objektivno in človeško rešil nekaj kočljivih nalog ter se izkazal na številnih drugih področjih.

Na začetku osemdesetih let je v vodstvu PZS dozorelo mnenje, da bi kazalo zapolniti vrzel v biografijah pomembnih slovenskih planincev in da naj se v enotni publikaciji strne tudi delo predsednika SPD — **dr. Frana**, urednika PV — **dr. Josipa** in plezalca — **dr. Stana Tomiška**.

Zaupajoč v njegovo neomajno objektivnost in upoštevaajoč dejstvo, da so mu na voljo številni podatki iz prve roke, so izvedbo naloge, pisanje monografije *Trije Tomiški planinci*, ponudili prav dr. Teodorju

Indijska Himalaja

Lansko leto so ljudje v Himalaji ponovno dokazali, da človekova vzdržljivost skoraj ne pozna meja. Vojaška odprava, ki jo je vodil major **Harish Kohli**, je od 17. februarja do 24. maja na smučeh prečila Indijsko Himalajo. 97 dni so potrebovali za 3000 kilometrov dolgo pot v močnem vetru in mrazu, ki se je spustil do -50° Celzija. Odprava se je povzpela in spustila čez 20 gorskih prelazov. Čez tri prelaze ni pred njo šel še nihče. V tej edinstveni gorski odiseji seveda ni manjkalo dogodivščin vseh vrst.

Po mnenju častnega urednika revije *Himalayan Journal Harisha Kapadie* je v indijskem delu Himalaje več kot 30 še neosvojenih sedemtisočakov. Večina je v Vzhodnem Karakorumu (skoraj 20) in v Sikimu. Indijska alpinistična fundacija je nedavno sprejela sklep, da ne bo dovolila tujim ali mešanim odpravam z indijsko udeležbo prvenstvenih vzponov na preostale neosvojene sedemtisočake, kajti prihranjeni morajo biti izključno za indijske alpiniste.

J. N.

Tominšku. Sicer nerad zaradi sorodstvenih vezi je delo prevzel s pripombo, da »ne gre samo za zgodovinski spomin in posmrtno posebno priznanje za njihovo zaslužno delo, temveč predvsem za to, da se z njihovim zgledom ožive nekatera svetla izročila, ki bi lahko in ki naj — prilagojena današnji rabi — koristijo tudi za današnji in prihodnji čas.«

Ista misel vodi tudi mene v tem spominskem zapisu, ki ni prvi na straneh PV, saj smo o njem ob različnih okroglih jubilejih že večkrat pisali različni pisci.

Dore pa ni le avtor *Treh Tominškov planincev*. Pripravil in dal je levji delež predsem k nastanku *Častnega kodeksa planincev*, iz katerega živo odseva njegova človekoljubna narava in tanek posluš za vse tisto, kar naj nas v dobrem in slabem spremlja na gorskih poteh in vodi naše odnose do ljudi v gorah nasploh.

Pokojnik ne bi bil to, kar je bil, če v gorništvu ne bi vnašal izkušenj pravne stroke, seveda s poslušom za pravo mero le tam in tedaj, kjer je to potrebno in koristno. Na prošnjo MK je častitljivi, a čili osemdesetletnik za njene vodnike pripravil tudi napotke o pravni odgovornosti med gibanjem v gorah in še jeseni 1995, le malo pred svojo triindevetdesetletnico in smrtjo, sodeloval pri njihovem posodabljanju.

Dore je izhajal iz krogov, ki so v času do nastanka samostojne Jugoslavije na lastni koži čutili ponemčevalni val in se mu je skupaj z drugimi narodno zavednimi sodobniki nenehno in aktivno upiral. Nič čudnega, če se je ob okupaciji Jugoslavije in razkosanju Slovenije med tri neusmiljene okupatorje leta 1941 takoj vključil v OF, bil njen aktivist v sodnih krogih, italijanski zapornik in svoboden partizan, ki mu je vodstvo OF naložilo organizacijo sodstva, kar je bila tako ali drugače njegova glavna dejavnost vse do upokojitve. V tem svjetstvu si je predvsem nenehno prizadeval za *neodvisnost sodstva* in je o tem tudi pisal v strokovni literaturi.

Njegovo razvedrilo so bile gore, ki jih je najraje doživljal z nahrbtnikom na ramenih. Z njimi je bil povezan povsod, kjer je služboval, v daljnih šestdesetih letih, ko se je dokončno udomil v Ljubljani, smo se srečevali v

Polhograjskem hribovju in drugod. Še kasneje, ko mu angina pectoris ni več dopuščala večjih naporov, je pri petinsemdesetih letih starosti obiskal Kališče, Storžič in Kredarico. Vesel sem, da sem bil z njim in njegovim vnukom udeleženec teh zanimivih planinskih potepov.

Dore je na čelu skupinice dajal takt hoji in vmes med postanki rad obujal spomine na svojo gorniško pot.

Zastavil jo je že v deških letih, ko je večkrat temeljito prekržaril Kozjak in Pohorje. Z njihovih vrhov se je oziral na snežnike Kamniških in Savinjskih Alp in čakal na svoj trenutek.

Ta je prišel po maturi, ko se je z bratcem Viktorjem prvič podal v prave skale in višave. Imela sta srečo, da sta dolgo pot do vznožja in nazaj opravila peš, pri čemer sta si dodobra vtisnila v spomin lepote in posebnosti okolja. Že drugega dne sta se pod večer znašla v rušju blizu Kocbekove kočice na Korošici. Zmogla sta prehode do vrhne ravni, kjer ju je zatekla tema. Zaradi tega sta se v neznanem svetu odločila za bivak. Z zvezdami in luno nad seboj sta ob skrivnostni, dotlej neznani govorici noči dočakala jutro, nato pa se že v prvem svitu znašla pred kočjo. Oddaljeni cilj jima ni dovolil obotavljanja, morala sta naprej: visoko na Ojstrico in daleč naprej čez Škarje, Lučko Babo, Planjavo in Kamniško sedlo, pa spet navzdol do Okrešlja, kjer se je zaključil gorski del njunega prvega romanja v neznanu po tedaj še ne pretirano zavarovanih poteh.

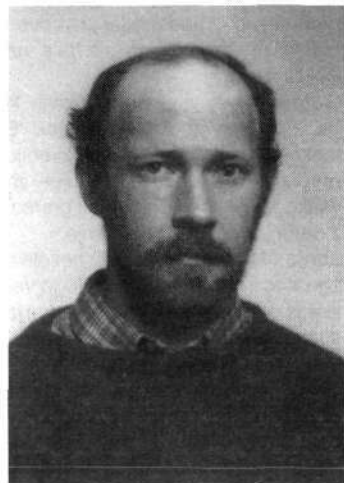
Sledila so mnoga doživetja v Julijskih Alpah, *pustolovščina* na Jalovcu, dolga prečenja Kamniških in Savinjskih Alp in Karavank, mik in lepota pa je znal najti tudi v pohlevnem hribovju...

Na stezah in brezpotju, kjerkoli smo hodili, sem občudoval njegovo skladno, zanesljivo hojo. Nič odvečnega tipanja za oprimki, obotavljanja, nobene strahu pred globino, skalovjem ali strmo travo. Bil je izkušen, v vsakem terenu izboren hodec in gomik.

Ob neizbežnem slovesu, kateremu nihče ne uide, obžalujemo, da Doreta ni več med nami. Zahvaljujemo se mu za njegov prispevek k razvoju slovenskega planinstva.

Ni ga več v svetu živih, je samo še živ spomin, in tak bo ostal v nas do konca naših dni.

Janezu Plevelu-Pubiju v slovo

Kratek zimski dan se je poslavljaj. V razmišljanja so se že tihotapile misli o počitku, toplen domačem udobju in sproščenosti po napornem dnevu. Večerno idilo pa je pretrgal klic na pomoč! Radijske postaje so hreščče klicale k akciji, zvonili so telefoni. Zaledenela Brana je spet pokazala zobe. Nekdo potrebuje pomoč.

Med prvimi, ki so hiteli reševati v mrzli mrak, je bil, kot že tolikokrat poprej, tudi **Janez Plevel-Pubi**. Ni razmišljal o mrazu, temi, snegu ali o spancu in udobju, ki ga je pustil v dolini. Nekomu je treba pomagati! Izurjene mišice so delovale samodejno, dihanje je ujeelo ritem srca. Pubi je med prvimi dosegel Kamniško sedlo in ko je vodja akcije določal udarno skupino, ki naj pohiti k ponesrečencu, je bilo samoumevno, da gre naprej tudi Pubi. Drug za drugim so se reševalci v soju čelnih svetil zagrizli v strmo ledeno pobočje.

Pubi je hodil drugi, nekaj deset metrov za prvim. Strmina bo vsak čas za njim. Njegove misli so bile že pri ponesrečencu. Kaj naj naredijo, da bo najbolje za nesrečnika? Bo treba takoj sestopiti?...

Gluho temo je nepričakovano pretresel zamolkel pok. Pobočje je vzvalovalo, svetlobni žarek baterije je zaplesal. Zahrbna kloža, ki je prenesla težo prvega, je zdrsnila v globino, za sopotnika pa je vzela Pubija. V objemu pobesnele bele

reke je zaplaval v praznino, v temo. Gora je hotela! Le še krvava sled v snegu pod steno je pričala, kje nas je Pubi zapustil.

Še zdaj težko dojamemo, da ga ne bo več na naših sestankih, da ne bo več hitel z nami na akcije, da ne bomo več skupaj ob pivu obujali spominov in kovali novih načrtov, da ne bomo več slišali njegovega smeha in odrezanih, preiščenih besed. Pubi ni bil nikoli govornik, nikoli ni silil v ospredje, bil je tih, spregovoril je le, ko je bilo treba. Bil je mož preudarnih dejanj in ni maral odvečnih besed. Nikoli ni razglašal svojih uspehov, ni se prepiral za lovorike. Pustil je, da so govorila dejanja.

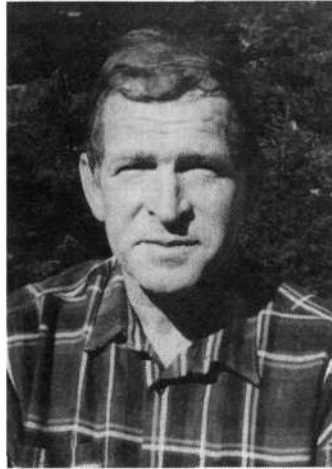
Dobrih dvajset let je bil v alpinistični družini. Za njim je bilo kakih 700 vzponov, od tega precej skrajno težavnih in cela vrsta tudi prvenstvenih. Poleg domačih gora je spoznal tudi vrhove Nove Zelandije, obiskal pa je tudi Himalajo in Ande. S svojimi sposobnostmi bi bil mirmo lahko član še precej več odprav v najvišja gorstva, a tihi, skromni Pubi ni nikoli silil v ospredje. Njegov svet so bile domače gore, ki jih je tako ljubil. V njih se je preizkušal, kalil in bogatil. Ničkolikokrat je bil na reševalnih akcijah, pomagal je pri reševanju nešteti planincev in alpinistov. Večkrat je izpostavil svoje življenje za druge, a nekako smo vedno verjeli, da se bo vse srečno končalo. Tokrat pa se je koščena roka stegnila tudi po njem.

Nobena smrt v hribih ni junaška. Vse so tragične in nepotrebne, žalost in obup pa sta še večja, če usoda izbere nekoga, ki je hitel na pomoč, nekoga, ki je želel omiliti trpljenje in žalost drugih.

Za Pubijem ostaja boleč spomin, praznina. Še dolgo bo na neki način tiho prisoten v naši družbi, povsod tam, kjer smo ga običajno srečevali in z njim živeli. Sled, ki jo je zapustil v naših srcih, življenjih in spominu, ne bo tako kmalu zbledela. Hvaležni smo mu za skupne lepe trenutke v hribih, na vzponih, akcijah in drugod, za njegovo tiho prijateljstvo ter nesebičnost in moštost, ki jo je znal pokazati, ko je bilo potrebno. Vedeli smo, da se nanj lahko zanesemo in da je mož na mestu. Tak bo tudi vedno v našem spominu.

Prijatelji s postaje GRS Kamnik

Odšel je Tine Gorjup

Vsem prijateljem narave in gora sporočamo, da je zadnje turo preplezal dolgoletni planinec, planinski vodnik, večletni predsednik PD Trebnje **Tine Gorjup**.

Njegovo delo je v spominu prijateljev, njegov odnos do gora in narave pa naj bo učbenik vsem generacijam.

PD Trebnje

Nagrajenec Franci Ježovnik

Na letošnji osrednji občinski proslavi slovenskega kulturnega praznika v Domu drugega slovenskega

Franci ob pohodu v Mrzliškem kotu (3. 7. 1983); poleg sedi sedanji predsednik PD Zabukovica Srečko Čulk

tabora v Žalcu je bila še podelitev Savinovih odličij. S Savinovo nagrado je bil nagrajen zvesti sodelavec s področja planinstva v našem PV in drugih časnikih **Franci Ježovnik**. K najvišjemu Savinovemu odličju mu čestitamo planinski prijatelji z željo, da bi še dolgo bil mentor mladih pri raziskovalnih nalogah na področju planinstva in še naprej skrbel za Savinjsko planinsko pot. Morda bo kdaj zapisal, kdaj je peljal zadnji »flos« mimo sv. Miklavža, kjer Savinja zavije na jug in je delala preglavice splavarjem. Morda bo kdaj peljal kakšen turistični splaveček po tej reki ali pa bo morda kdaj rafting po njej. Še naprej naj skrbno beleži dogodke za zgodovino planinstva v naši dolini!

B. J.

30-letnica orientacijskega tekmovanja

V arhivu imamo dokument z dne 18. aprila 1966, s katerim Mladinska komisija pri PZS in Zveza tabornikov Slovenije vabita vse mladinske odseke planinskih društev in vse organizacijske enote Zveze tabornikov Slovenije na Milovanovičev memorial, orientacijsko tekmovanje, 15. maja 1966 na Govejku nad Medvodami. V vabilu na tekmovanje je točno opisana pot na Govejek. Razpis je veljal za pionirske, mladinske in ekipe starejših.

Dokument obudi spomin na vsa tista orientacijska tekmovanja, ki so bila in jih danes ni več.

Zakaj ni več Milovanovičevega memoriala? Če ime ni primerno, naj bi izbrali drugo.

Spomin se povrne v leto 1974, ko so mladi iz PD Zabukovica prvič tekmovali na Čreti, ali v leto 1972. Tega leta so tekmovalci, ki so tekmovali na Šmohorju, poslali v društvo pozdrave s tekmovanja. Tekmovanja na Čreti in Šmohorju so bila zelo znana; bila so društvena, področna, republiška; danes jih ni več. Zakaj ne?

Redka tekmovanja so se ohranila. PD Zabukovica je ohranilo tekmovanje v orientaciji — sedaj je orientacijski tek — ki je bilo prvič organizirano leta 1975 — Hom '75. Tekmovanja organizirajo Braslovče, 185

Vinska gora in v občini Žalec nihče drug, mogoče še Žalec.

Kje je PD Polzela s svojimi spominskimi tekmovanji?

Naši mladi so dosegli lepe uspehe; leta 1979 so bili na Milovanovičevem memorialu drugi, kasneje so bili posamezniki prvi v Sloveniji in med prvimi v nekdanji Jugoslaviji, tekmovali so na svetovnih prvenstvih itd. Ob jubileju MK pogledimo, kaj je z orientacijo oziroma orientacijskim tekom, povežimo se s sedanjimi organizatorji tekmovanj v orientacijskem teku in popeljimo mlade na orientacijske proge!

Franc Jezovnik

Pohorska smučina

Reševalci Postaje GRS Maribor so se tudi letos odločili organizirati in izvesti 50-kilometrski tek na tekaških smučeh po vrhovih in fratah Pohorja, imenovan Pohorska smučina. Trasa letošnje prireditve je bila enaka lanski, dvanajsti. Tako je v soboto, 10. februarja letos, Postaja GRS Maribor s podskupinami v čudovitem sončnem vremenu izvedla 13. Pohorsko smučino, na kateri je sodelovalo 198 udeležencev, tekmovalo pa je tudi 12 ekip GRS Slovenije, saj je Smučina veljala za eno od petih tekmovanj, organiziranih v sklopu tekem Gorske reševalne službe.

Proga je potekala po že tradicionalni trasi od Pungarta na Kopah mimo Ribniške koče, Rogle, Koče na Pesku, Koče na Klopnem vrhu in Šumika do cilja na Arehu.

V kategoriji moških je progo najhitreje pretekel **Peter Dovnik** (Brannik, Hoče) v času 2 uri 11 minut 40 sekund, drugi je bil **Milan Sedušek** v času 2:30, tretji pa **Rudi Kolanter** (Železničar, Maribor) v času 2:36,50. V kategoriji žensk je bila najhitrejša **Alenka Sever** (Hoče) s časom 3:28,30, druga je bila **Andreja Barl** s časom 3:37,30, tretja pa **Romana Tomšič** s časom 4:24,11. Med ekipami GRS je zmagala ekipa Jezersko 1 (**Luka Karničar, Milan Šenk**) s časom 2:49,49, druga je bila ekipa Škofja Loka 1 (**Mitja Kovačič, Stane Stahovnik**) s časom 2:52,42, tretja pa ekipa Jezersko 2 (**Tone Karničar, Franc Zadnikar**) s časom 3:7,46.

Rekreativci-pohodniki so imeli za pot na voljo osem ur časa, saj so se vmes lahko ustavljali na prelepih pohorskih fratah, z vmesnim fotografiranjem pa so lahko to pot prehodili in deloma pretekli v sedmih urah. Skoraj celotna smučina je bila utrjena s teptalcem, z motornimi sanmi smo uredili samo kolovoz iz Šiklerice pod Lovrenška jezera. Start je bil tudi za rekreativce na Kopah na nadmorski višini 1370 metrov, cilj pa

na Arehu na nadmorski višini 1247 metrov. Na progi kratkim vzpomom (izjema je Šiklerica) sledijo predvsem v srednjem delu Pohorja dolgi spusti. Organizirani so bili tudi avtobusi, ki so pohodnike pripeljali na start na Kope in jih čakali na cilju na Arehu. Vmes sta bili dve okrepčevalni postaji, in sicer na Pesku (1367 m) in na Šumiku (1092 m). Na poti sta tekmovalce in predvsem pohodnike spremljala dva zdravniška GRS in kot zaščitnica dva reševalca, kot zadnja zaščita pa so imeli organizatorji na progi še dvojne motorne sani s čolnom, v katerega so spotoma naložili takšne, ki jim je bilo hoje in teka na smučeh dovolj in preveč.

Organizatorji vabimo prijatelje, da pridejo v našo smučino prihodnje leto ob istem času.

Inž. Zdravko Marin

Mladina in gore

Dne 18. novembra lani je bilo na Osnovni šoli Komen na Krasu sedmo tekmovanje Mladina in gore. Tekmovalo je 65 ekip. Vse so prejele lično mapo z informacijami o tekmovanju, glasilo Osnovne šole Antona Stjenka iz Komna »Mladi bori« in kup prospektov, ki predstavljajo, recimo, Škocjanske jame ali Vremšico, 75. točko Slovenske planinske poti. V glasilu je pozdrav mladim planincem Slovenije, predstavljenih je 43 let Planinskega društva Sežana, zmagovalci iz leta 1994, mladi planinci iz Hoč so opisali enotedenski nagradni izlet v italijanske Alpe, predstavljena sta Komen in Kras. Vsebinska vrečke, ki so jo dobili tekmovalci, je bila torej res bogata.

Milan Cilensek je v časniku Večer iz Maribora v rubriki Gore in ljudje nekajkrat predstavil to tekmovanje in zaplete na njem. Že 23. novembra 1995 je bil o tekmovanju objavljen zapis »Mariborčane pokopala čokolada«. Mariborčani so namreč izjavili, da so bili ob osmo mesto, ker so pozabili na čokolado, ki se dá v nahrbtnik.

18. 1. 1996 je bil v Večeru sestavek »Nova doktrina uveljavlja nova znanja«. V njem je zapisano, da so bili odgovori ponovno pregledani in da je vrstni red tekmovalcev do-

Dopisniki Planinskega vestnika!

Prijatelje gora in pisanja o doživetjih v gorskem svetu vnovič najvljudneje prosimo, da nam svoje prispevke, ki bi jih želeli videti objavljene v Planinskem vestniku, pošiljajo izključno natipkane na pisalni stroj, natisnjene z računalniškim tiskalnikom ali na računalniški disketi. Uredništvo Planinskega vestnika nima na voljo pisarniške moči, ki bi prepisovala na roko pisane prispevke, kakršnih ni mogoče oddati v tiskarno, zato taki članki, žal, končajo v uredniškem košu.

Prav tako prosimo predvsem občasne sodelavce (redni že vedno, kako se temu streže), da nam svoje prispevke, namenjene objavi v Planinskem vestniku, pošiljajo napisane na listu formata A4, in sicer tako, da je popisana samo ena stran lista, na vsaki strani pa mora biti le okoli 30 vrstic (in ne več). Posebno v prispevkih, ki opisujejo konkreten dogodek, naj bo napisano, kdaj in kje se je zgodilo opisano in nemara tudi to, ob kakšni priložnosti in kdo od širše znanih udeležencev se je dogodka udeležil.

Naposled prosimo, da nam ne pošiljate niti kopij dopisov in še posebno ne slabih fotokopij fotografij; prvo je nevljudno, če je dopis namenjen v glavnem objavi v Planinskem vestniku, drugo je neuporabno za objavo.

Uredništvo

končen. Podrobno je predstavljeno ukrepanje ob kačjem ugrizu; odgovor Mariborčanov na tekmovanju je bil napačen, ko so zapisali, da je potrebno rano najprej izsesati, nato pa pičenega umiriti. Pravilno je namreč, da je treba pičenega najprej umiriti. 25. januarja 1996 je v Večerju izšel tretji sestavek »Območna tekmovalca mlade tekmovalce — planince bolj zblizu jejo«. Objavljena je bila anketa, večina odgovorov pa je bila, da bi bilo bolje, če bi bila najprej območna tekmovalca.

Milan Cilenšek zaključuje sestavek: »Vendar moramo reči, da se o značaju letošnjega tekmovalca dokončno še nismo odločili; tako ostaja zamisel o območnih tekmovalcah za zdaj še predlog.«

Prvih osem ekip na lanskem tekmovalcu Mladina in gore: OŠ Trzin II, OŠ Franceta Bevka Ljubljana II, OŠ Domžale, OŠ Franceta Bevka I, Ljubljana, OŠ Komen, OŠ Kamnik, OŠ Gornji Grad, OŠ Griže.

Franc Ježovnik

Planinsko društvo Žalec pred 30-letnico

Zadnje dni februarja je bil občni zbor Planinskega društva Žalec. Značilno za delo tega društva je delo z mladino, delo v sekcijah in urejanje planinskih postojank na Bukovici in Šentjungerti. Med delovnimi podvigi leta 1995 je elektrifikacija Bukovice, obnova strehe na Šentjungerti in še obilo drugega opravljenega dela.

V okviru društva deluje sekcija v Galiciji, ki je lani praznovala 10 let in je znana po koči na Šentjungerti, po vsakoletnem pohodu po obronkih Galicije, po kresni noči na Šentjungerti itd. Druga sekcija je na Ponikvi. Deluje tri leta in vsako leto organizira pohod po Ponikvi. Odkriva kraški svet in predlog je, da bi skupaj z jamarji popeljala pohodnike tudi v Bezgovčevo jamo, v Stesko jamo itd. Obnovil naj bi pohod, ki je bil 6. 4. 1975. Matično društvo in obe sekciji organizirajo tudi različne izlete.

Simpatična predstavnica mladinskega odseka je spregovorila o bogatem delu mladih. Gre za spremembo najmlajših iz Osnovne šole

Petrovče (25) in Osnovne šole Žalec (70) v planinsko organizacijo, za dva tabora, na katerih je bilo 38 in 39 otrok. Spregovorila je o življenju v taboru. Prva izmena je imela lepno vreme, bili so na Triglavu, druga je imela dež. Izdali so glasilo Rukzak. Spregovorila je o sejmju rabljene planinske opreme, o izletih, pohodih itd. Dopolnila sta jo predstavnica OŠ Žalec in ravnatelj šole **Adi Vidmajer**, ki sta med drugim opozorila na dvodnevne raziskovalne taborne učencev 6. razredov v gorah.

Pri delu mladih ne moremo mimo orientacije; v lanskem šolskem letu so bili med prvimi, v letošnjem so bili organizatorji tekmovalca.

Občni zbor so pozdravili predstavniki PD Vojnik, Celje, Trbovlje in Zabukovica.

Ob občnem zboru je bilo postavljeno vprašanje, zakaj ni bilo govora o Savinjski planinski poti, ki pelje mimo Bukovice in Šentjungerta. Tudi o skupini Zimzelen ni bilo govora. V skupini so predvsem članice Planinskega društva Žalec, ki končujejo Savinjsko planinsko pot in so bile lani tudi pri Triglavskih jezerih.

V društvu zelo skrbijo za izšolan kader. Med drugim imajo 13 mladinskih vodnikov, ki vodijo izlete — na Kovcah jih je bilo 66 — in skrbijo za taborne, orientacijske, pomagajo na šoli itd.

Tudi načrti za leto 1996 so bogati. Začeli so s planinskim plesom, ki ga je organizirala Planinska sekcija iz Galicije, ob 27. aprilu bodo organizirali tradicionalni pohod na Bukovico, tradicionalni pohod Po galiških obronkih, tradicionalno Kresno noč na Gori, Pohod po obronkih Ponikve, Jesen na Bukovici, Kostanjev piknik na gori, izpeljali bodo planinsko šolo, tabor (dve izmeni), izpeljali so že orientacijsko (ena izmed tekem v občinski ligi), da ne omenjamo izletov. Prav bi bilo, da se spomnijo srebrnega jubileja (7. 5. 1971), ko je bil izvoljen prvi režijski odbor za izgradnjo koč na Bukovici.

8. 11. 1973 so odnesli žig na Bukovico, istega leta je bila markirana prva planinska pot na vrh; srebrni jubilej je priložnost, da se spomnijo prvih sprejemov mladih v PD na Bukovici (recimo: leta 1985 je bilo

sprejeto v društvo 50 mladih), da se spomnijo 25. 10. 1992, ko so ob vključitvi Bukovice v pot tam praznovali 20-letnico Savinjske poti.

Planinski društvi Žalec in Zabukovica ne smeta pozabiti na dva srebrna jubileja: 25. 4. 1971 je bil prvi pohod na Igriše in srečanje mladih, 22. 9. 1971 sta osnovni šoli Griže in Žalec odšli Po poti I. štajerskega bataljona, poleg učiteljev in borcev pa so bili soorganizatorji tudi PD Žalec in Zabukovica.

Za nami je občni zbor, ki je pokazal, da mlajši delajo z mladino, starejši se ukvarjajo s planinskim gospodarstvom in vsi skupaj se že pripravljajo na 30-letnico društva, ki bo drugo leto.

Franc Ježovnik

Občni zbor PS Pošte in Telekom PE Kranj

Planinska skupina Pošte in Telekom Kranj je 24. februarja 1996 imela svoj 38. občni zbor. Ponavadi je bil občni zbor vedno zadnje nedelje v maju, izvršilni odbor pa se je na eni od svojih sej odločil, da bo zbor v začetku leta, saj je to čas za obračun preteklega dela in za nove načrte.

50 članov se nas je zbralo v Podbrezjah v prijaznem in domačem gostišču Pri Slavki.

Predsednik planinske skupine **Marjan Čebular** je po otvoritvi zbora in pozdravnih besedah predlagal dnevni red in izvolitev delovnega predsedstva. Sledila so poročila. Predsednik je v svojem podal oceno preteklega dela, nanizal je nekaj statističnih podatkov in spregovoril tudi o načrtih skupine.

Planinska skupina ima 206 članov, od tega je 146 članov iz Pošte in 60 iz Telekoma.

Iz programa za preteklo leto je odpadlo nekaj izletov, organizirani pa so bili izleti na Stol, Golico, po poteh soške fronte, na Vrtaško planino in izlet v neznanu. Nekateri člani so sodelovali na izletih, ki so jih organizirali PS Novo mesto, PS Nova Gorica ter matično društvo. Predsednik je poudaril, da se teh izletov udeležuje vse premalo članov; morda se bo v prihodnosti zanimanje za tako vrsto izletov povečalo.

Blagajnik **Viktor Košir** je podal blagajniško poročilo.

Razprave na poročila ni bilo, k besedi se je priglasil le gost iz matičnega društva PTT Ljubljana **g. Krauthaker** s krajšim pozdravnim nagovorom.

Ker je dveletni mandat dosedanjim članom izvršilnega odbora prenehal, so bili predlagani in tudi soglasno potrjeni naslednji novi člani IO: **Nevenka Abina, Alojzija Jerovšek, Štefka Postrak, Branka Toplišek, Marjan Čebular, Polde Balazič, Sandi Jurevčič in Viktor Košir.**

Po večerji je zaigral trio »Gorenjski nagelj« iz Tržiča in veselo razpoloženje PTT planincev je trajalo še dolgo v noč.

Ivanka Korošec

Zimsko romanje na Peco

V soboto, 10. februarja letos, je bil v prekrasnem vremenu že 8. zimski Matjažev pohod na Peco. Udeležilo se ga je okoli 800 oseb iz vseh koncev Slovenije in zamejstva. Zimski pohod na Peco (2126 m) je trenutno najvišji množični zimski visokogorski cilj v Sloveniji in nadaljuje tradicijo očaka Karavank Stola, kjer se jih je zvrstilo 23. Iz Mežice (izhodišče hotel Peca) do Kordeževe glave na Peci in nazaj je kar 7 ur hoje in 1667 metrov višinske razlike pri vzponu in sestopu, na obveznem odseku Mežica—planinski koči pa dve uri manj.

Za dobro počutje udeležencev in čimbolj varno hojo je tudi letos skrbelo okoli 30 članov Gorske reševalne službe (postaja Prevalje), planinskih vodnikov koroške regije in prizadevnih članov Planinskega društva Mežica. Organizator je poskrbel tudi za osvežilne pijače, razglednice, spominke (kape, majice), evidentiranje pohodnikov.

Z omenjenim pohodom 12-članski organizacijski odbor pri PD Mežica, ki ga že več let prizadevno vodi **Viljem Blatnik**, skozi vse leto spodbuja planinstvo in turizem v Mežiški dolini — ob iztekanju več kot tristoletne tradicije v proizvodnji svinca.

Pa tudi ohranja legendo o kralju Matjažu, ki živi že pet stoletij. Ali kot je zapisala **Dušica Kunaver** v knjigi »Slovenska dežela v pripovedki

in podobi«, založba Mladinska knjiga, Ljubljana 1991, stran 321: V časih tlake, vojn, lakote, kuge, turške groze in drugih nesreč si ljudstvo v domišljiji ustvari vladarja, takšnega, kakršnega si želi imeti. Pravičen kralj ne sme umreti, zato kralj Matjaž še danes le spi (v Peci).

Miroslav Žolnir

Pozdrav s Kozleka

Čeprav zima še vedno kaže svoje ostre zobe, člani Podgorske planinske skupine pridno vztrajajo pri delu v svoji koči na Kozleku. Ob vsem še ob nedeljah redno oskrbujejo kočjo. Kako prijetno je, ko premražene in zadihane zimske nedeljske obiskovalce sprejmejo ogreta planinska kočja, topel čaj in prijazna beseda!

Pa ne samo to. V jeseni dozidan prizidek so že letos, celo med sneženjem, pokrili s pločevinasto streho in ga tako zavarovali. Predsednik podgorskih planincev **Ivan Sedmak** rad razkrije načrte, ki jih imajo. Že takoj, ko se bo vreme otoplilo, nameravajo prizidek dokončati in prestaviti zunanje okno. Prizidek bodo od zunaj obložili z lesom, z notranje strani pa povezali z dnevnim prostorom in ga opremili s kuhinjskim pohištvo. Prizidek s kuhinjskim koticom je bil kar nujnost, ki so jo ob graditvi kočje spregledali. Zasilno kuhinjo so imeli v kletnih prostorih, kar pa se ni obneslo. Razmeroma velik obisk Kozleka, obišče ga vsaj šest tisoč obiskovalcev na leto, zahteva tudi drugačne pogoje oskrbovanja kočje. Hudo je, saj si morajo ves potreben denar zaslužiti sami, večinoma z nedeljskim dežurstvom in oskrbovanjem kočje.

Kozlek in kočja na njegovem temenu bosta še v tem letu postala pomembna vmesna točka nekaterih vseslovenskih planinskih poti, pa tudi evropske planinske poti Baltik—Jadran.

Spominska planinska pot »Kurirjev in vezistov NOB« z oznako »TV«, ki vodi s Snežnika čez Brkine do Slavnika, bo poslej pri Okroglini zapustila makadamsko cesto in se čez Kozlek spustila v dolino. Traso

poti so podgorski planinci skupaj z **Jožetom Dobnikom**, piscem številnih slovenskih planinskih vodnikov, že izbrali in jo bodo spomladi tudi označili s planinskimi markacijami. Prav gotovo bo čez Kozlek speljana tudi planinska pot dveh bratskih mest Ljubljana—Reka. Ta planinska pot je vodila po znani planinski poti Snežnik—Snježnik, ki jo je presekala nova državna meja, popotniki pa morajo po novem čez uradni mejni prehod.

Ko se bomo letošnjega 1. maja spet množično zbrali na Kozleku, bomo imeli kaj videti. Podgorskim planincem pa s čestitkami za številne delovne podvige tudi še mnogo uspehov!

(-oj)

Ajdovski gradec

Upokojeni planinci hodimo v hribe tudi med tednom. Tako smo na napovedan sončni dan, v torek, 27. februarja, krenili na večini manj znan predel v bližini Sevnice — proti Ajdovskemu gradu.

Z vlakom smo bili v Sevnici v slabi uri, pri Mercatorju smo si še dopolnili zalogo v nahrbtnikih, nato pa krenili preko ceste mimo pošte v hrib nad bazenom in skozi sadovnjake proti Sv. Roku. Vse je bilo še zavito v meglo, tik pod cerkvijo pa je sonce že ogrevalo majhne, a skrbno obdelane vinograde. Tu pa tam so bile še krpe snega. Pot proti Lamperčam nas je peljala skozi gozd, kjer so kmetje pridno odstranjevali škodo, ki jo je napravila »težka« zima. Da smo prišli do druge cerkve, smo morali »obdelati« 170 stopnic, ki vodijo skozi sredino vinograda. Delno smo se držali tudi markacij Sevnica—Bôhor. Z vrha smo že videli cilj naše poti, a do tja je še približno uro hodá. Spustili smo se v dolino, prečkali cesto in potok, skrajšali pot čez Žábjak in pod Konjsko glavo (Prešna loka) — in že smo blizu počitka. Oglasili smo se v moji zidanici, kjer so nas dobra malica, vince in toplo sonce (+12°C) tako polenili, da smo na Ajdovski gradec samo gledali, saj je od zidanice v zračni liniji oddaljen le kakšnih 300 metrov (višji pa okoli 40 metrov). S

prostim očesom se na njem vidi panó z reliefom gradu. Malo smo nabirali regrat, poklepetali z sosedi, ki so že obrezovali trto, popili še kupico rujnega, žigosali, ob 15. uri pa je bil odhod. Po cesti smo šli do lekarne pod Sv. Rokom, nato pa rahlo desno preko hriba z drevesnico — in že smo bili na železniški postaji v Sevnici.

P. S.: Žig se dobi samo, kadar sem v zidanici, po potrebi pa lahko pokličete na telefon 063/771-242.

Stane Krempuš,
Store

Na gore, do našega zaklada

Zjutraj sem morala že zgodaj vstati, saj se dan lovi z jutrom. Do Vršiča smo se vozili po takšnih ovinkih, da smo komaj čakali, da prispemo do prelaza. Potem je bila malica, zame zajtrk, zavezovanje planinskih čevljev in spravljanje hrane v nahrbtnik, končno pa smo začeli stopati proti svojemu cilju. Sprva je bila pot položna in ob njej je rasla trava. Obdajale so nas prečudovite rože, še lepše gore. Res je bilo lepo. Potem se je pričel tisti del, kjer je bila potrebna previdnost na vsakem koraku. Oči je rekel, da nas ne bo navezal, ker smo že dovolj izkušeni, vendar pa naj ne hodimo preblizu drug drugemu, da ne bo kdo koga z nahrbtnikom pahnil v globino. Plezali smo višje in višje in se ob nekem res strmem previsu ustavili. Vsi odrasli so utihnili in gledali nekam daleč stran. Takrat nisem vedela zakaj, sedaj vem. Tu, kjer smo stali, se je smrtno ponesrečil očijev bratranec Marko, ki je bil še zelo mlad, izkušen v hribih, poln življenja, pa vendar...

Nadaljevali smo pot in zasopihani prispeli na vrh. Tu smo sedli, se nasmicali, razgledali po dolini in si žigosali knjižice. Vendar je bila to le Mala Mojstrovka. Ker sem nemirnega duha in moram iti do konca, smo se z očijem in Majo odpravili na Veliko Mojstrovko. Nismo šli po poti, ker je sploh ni, saj se za vrh ne odloči veliko planincev. Plezali smo po skalah, iskali trdnjšo stopinjo, opriske in uspelo nam je. Bila sem tako vesela, da sploh nisem pomi-

Moje planinske novice

Ni še 1. april, ampak 27. februar. Zunaj sije rajsko sonce. In sem se vprašal, ali bi šel raje na Paški Kozjak ali zapisal nekaj odstavkov za planinske prijatelje in znance. Danes je namreč rojstni dan slovenske planinske organizacije, ustanovljene 27. 2. 1893 v gostilni Malič v Ljubljani. Slovensko planinsko društvo (SPD) je bilo predhodnik današnje PZS. Za prvega predsednika je bil izvoljen **Fran Orožen**, bivši Laščan. Njegov vnuk še živi v Kotljah pod Uršljo goro.

Na Paški Kozjak pa grem kdaj drugič, ko bo deževalo; takrat ne zna vsak ali pa si ne upa biti moker.

Kdo pa je bil dr. Teodor Tominšek? Umril je v 94. letu starosti v Ljubljani, kopalni so ga 22. 2. letos. Svojičas je bil ugleden pravnik, tudi predsednik Vrhovnega sodišča in državni sekretar za pravosodno upravo. Kot pravnik in navdušen planinec je pred desetletji sestavil častni kodeks slovenskih planincev, ki je bil potem sprejet. To mu ni bilo težko, saj je izviral iz znamenite družine **dr. Josipa Tominška**, dolgoletnega urednika Planinskega vestnika.

Avgusta 1963 sem ga srečal v Karavankah, v domu pod Storžičem, ko sta s sinom Fedorjem po novo zapadlem snegu odšla na Storžič, sam pa proti Kriški gori in Dobrči, kjer je v stari koči prenočila tudi družina Šivic iz Ljubljane. **Pavel Šivic** je bil znan slovenski skladatelj in operni dirigent. To so bili še časi, ko si po hribih pogosto srečal tudi mnoge znane, razgledane, kulturne, a čisto preproste slovenske velikane.

Sem pa T. Tominška še večkrat videl in poslušal na občnih zborih ali sejah PZS. Sedanje pomlajeno vodstvo se ga ne spominja več, zato ni objavilo nobene osmrtnice, čeprav bi si jo zaslužil. Častni kodeks ima večjo veljavo kot vsa policija skupaj, v hribe jo pa še težko dobiš. Bo pa mogoče kaj objavljeno v Planinskem vestniku.

Iz proračuna RS za leto 1996. Pod ministrstvom za šolstvo in šport je za obnovo visokogorskih planinskih postojank predvideno 14,738 milijona tolarjev.

Letos bo 100 let Mozirske kočé na Golteh. PD Mozirje pripravlja proslavo 5. oktobra. V koči je tudi vpisna knjiga s kakšno zanimivo mislijo. Takšne so bolj simpatične kot nečitljivi podpisi. Ljubljančanka **Tatjana Goričar** je, na primer, 15. 1. 1995 pripisala: »Savinjčanka, ki se zaveda svojega porekla.« Ali se vsi zavedamo in kaj naredimo — ali pa mislimo, saj bodo naredili drugi? Jo bomo povabili na Arničev in Brodarjev pohod.

Poslovili smo se od Kristijana Klemenška, na pokopališču v Mozirju dne 21. 2. 1996. Letnik 1909, z znane visokogorske kmetije Klemenškovih v Podolševi, ki je bila požgana med 2. svetovno vojno (oktobra 1944). Bil je eden od najstarejših ali celo najstarejši planinec v Gornji Savinjski dolini, ki pa je v preteklosti za prizadevno planinsko delo prejel dve odlikovanji PZS. Ob grobu je spregovoril v imenu mozirskih planincev in Savinjskega MDO PD tudi **Martin Aubrecht**. K. Klemenšek je bil dalj časa aktiven tudi v PD Ljubno ob Savinji.

Kako se že imenuje Viš? Znamenita gora v Zahodnih Julijskih Alpah se po nemško imenuje Wischberg (2.666 m), po furlansko pa Jôf Fuart, kar pomeni »Močna gora«. Po **Tinetu Miheliču** je to najbolje zadeta oznaka te veličastne trdnjave, saj od koderkoli ga gledamo, vedno napravi vtis strme, nedostopne piramide, ki jo krasijo številni prednji zidovi in podpirajo mogočni vogalni stebri. Na Viš smo se velenjski planinci v zadnjega četrtoletja povzpeli vsaj trikrat: na izletu PD Velenje, na izletu sekcije Vegrad in kasneje še sekcije RLV oz. REK.

Kdo zna ali hoče? Vsak dan se bolj bliža 3. Brodarjev pohod do Potočke zijalke na Olševi. Organizatorja, to je PD Solčava in PD Velenje, potrebuje ta nov, boljši plakat. Do 12. oktobra je še daleč, a tudi blizu. Ker noben resen organizator propagande ne opravlja le zadnji teden, osnutke sprejemam do konca maja 1996.

slila, da bi se mi lahko kaj pripetilo, ker sem plezala po takšnih strmih. Naredila sem mozička na tisti strani, od koder sem priplezala. Bila sem ponosna nase, saj je Mojstrovka morda celo težja gora od Triglava. Spust se je srečno končal. Vsa vesela in utrujena sem pot proti domu prespala.

Mnogo lepih stvari sem že doživela v gorah in še se bom vračala. Vesela sem, da sem zmogla to pot. Tudi zaradi Marka, ki poti ni nikoli dokončal. To sem storila tudi namesto njega.

Petra Kumer, 8. a,
OŠ Braslovče

Noč ima svojo moč!

Po uspešno opravljenem 14. zimskem nočnem pohodu na Uršljo goro, ki ga je letošnje prvo februarso soboto organiziralo Planinsko društvo Prevalje, smo lahko organizatorji in pohodniki zadovoljni: predvsem zato, ker nismo evidentirali kakšne neprijetnosti, ki bi jo po naslovu sodeč lahko doživel kdo izmed udeležencev.

Začelo se je prav romantično. Planinski vodniki so v zimi leta 1983 izbrali idilično mesečno sobotno noč in se odpravili na »svojo Goro«. Skupinica petnajstih zanesenjakov je uživala med hojo po poledeneli cesti in škripajočem snežnem pobočju, v planinskem domu pa jih je čakal topel čaj in prijazen Emil. Po vzponu in nekaj urah sproščenega pomenka je vrnitev v dolino v sončnem nedeljskem dopoldnevu vsem ostala v prijetnem spominu.

Pohod je naslednje leto privabil enkrat več udeležencev. Vsako naslednje leto se je potem število pohodnikov povečalo. Prihajali so po standardni poti po Brančurikovem grabnu mimo koč na Naravskih ledinah in po drugih smereh na vrh. Mile zime so omogočile množičnost, rekordnih 493 udeležencev smo zabeležili na trinajstem pohodu. Za varnost pohodnikov skrbijo poleg planinskih vodnikov s celotne Koroške tudi gorski reševalci.

Prva leta smo pohodnikom v planinskem domu pripravili tudi kratek kulturni program in simbolična darila. Odkar je število udeležencev naraslo čez stotnijo, je gneča v domu precejšnja in je celo evidentiranje

otežkočeno. Kljub vsemu pa zabeležene podatke o udeležencih skrbno hranimo in uporabimo za primerjave.

Izmed 1232 evidentiranih pohodnikov jih je doslej 307 prejelo bronasto značko za tretji pohod, 62 srebrno značko za šesti pohod in 31 pohodnikov zlato značko za osmi pohod. Za okroglih deset pohodov je planinsko društvo pripravilo posebne plakete; doslej jih je razdelilo že devet.

Vremenske razmere so bile med pohodi zelo različne. Zime z obilico snega so bile redke, večkrat je pohodnike celo rosil dež. Romantične mesečine in svežega snega si želijo kar vsi, pa jih večkrat preseneti poledica. Nekateri se po pohodu ali dveh šele prav navdušijo za nočna doživetja in se trudijo osvojiti vse tri značke. Za druge je nočna avantura le enkratno doživetje in se raje preusmerijo na dnevne pohode, ki jih je v društvenem programu vsako leto dovolj za različne želje in sposobnosti.

Posebnost društvene dejavnosti so kulturna srečanja v planinskem domu na Uršlji gori. Doslej smo jih organizirali že enaindvajset in po odzivu sodeč ne smemo prekiniti. Zabeležili smo kar 679 sodelujočih izvajalcev in preko štiri tisoč poslušalcev. Ubrane zvoke pevcev popestrijo recitacije odlomkov iz del domačih in bližnjih kulturnikov iz preteklih in sedanjih časov. Tudi nastopi instrumentalistov so navduševali kulture željne planince. Morda se bo Bajžam s Koroške, ki so bile predstavljene na januar-skem srečanju, pridružila še kakšna sodobna pripoved o doživetjih na Uršlji gori. Veselilo nas bo!

Ivanka Komprej

Sava—Tirna—Rovišče—Sveta gora

V soboto, 10. februarja, je vlak iz Zagreba odpeljal ob 6.40 namesto ob 5.49, zato smo v Dobovi zamudili na vlak, ki od tod odpelje ob 6.55 in smo se tako pripeljali na železniško postajo Sava šele ob 9.20 ter takoj vzeli pot pod noge. Vzpon proti Tirni je bil zelo prijeten, saj je bilo malo snega. V Tirni pa je že bilo drugače: snega je bilo vse več in markirana pot je bila globoko zasnežena. Pa je posijalo sonce in je bilo gaženje snega proti Rovišču kar prijetno.

Pogosto smo videli sledove divjih živali, ki so pod snegom iskale hrano. Cerkev na vrhu Svete gore dominira nad to okolico in nam je bila vse bližja. Spotoma nas je še pobral traktor, ki je pripeljal mimo, in tako smo bili še prej na cilju.

Pred planinskim domom je bilo vse očiščeno, razgled na Kamniške Alpe pa ni bil najlepši. Pot do cerkve je bila očiščena. Planinska kočja je bila lepo topla, čista in urejena, oskrbnik in njegova družina karseda prijazni in gostoljubni. Naročili smo kavo in razglednice, potem obedovali in že se nam je mudilo, kajti morali smo priti na vlak, ki je s spodnje postaje odpeljal ob 15.22. Seveda nam je uspelo priti na ta vlak, kajti laže je iti navzdol kot navzgor.

Na železniški postaji je bila topla in čista čakalnica. Peljali smo se sicer s staro, vendar čisto kompozicijo do Zidanega mosta, kjer smo prestopili na vlak proti Zagrebu.

Dan je bil poln lepote Zasavja. Med nami je bil tudi Splitčan **Ivo Stanić**, ki se ni mogel načuditi lepotam Svete gore ter poti nanjo in nazaj v dolino. V Zagreb smo se vrnili polni lepih vtisov, cene pa so bile take, kot da bi bili v hrvaških gorah.

Josip Sakoman

Darilo Planinskemu vestniku

Po sklepu Meddruštvenega odbora zasavskih planinskih društev smo vam dne 29. 1. 1996 nakazali v sklad Planinskega vestnika 55.000 SIT.

Namen nakazila je prispevek za Planinski vestnik kot nadomestilo za nakup venca za preminulega častnega predsednika PZS **dr. Miha Potočnika**. V tem znesku je prispevek po 5000 SIT za vsako društvo, vključeno v MDO Zasavje.

Planinski pozdrav!

Predsednik
Vinko Šeško

Uredništvo in uprava Planinskega vestnika se darovalcem iskreno zahvalujeta za darilo v upanju, da so te besede zahvale — enako kot celotno to in tudi druge številke osrednjega slovenskega planinskega glasila — prebrali prav vsi člani zasavskih planinskih društev.

Urednik

SEZNAM IN CENE PLANINSKIH EDICIJ

Zemljevidi

Cena v tolarjih

Krn s Kobaridom – 1 : 25 000 (1. izd. 1990)	660
Trenta – 1 : 25 000 (3. izd. 1995)	880
Kranjska Gora z okolico – 1 : 25 000 (1. izd. 1990)	660
Bohinj – 1 : 25 000 (1. izd. 1994)	980
Triglav – 1 : 25 000 (1. izd. 1993)	v pripravi
Julijske Alpe – vzhodni del – 1 : 50 000 (2. izd. 1996)	980
Julijske Alpe – zahodni del – 1 : 50 000 (1. izd. 1994)	980
Triglavski narodni park – 1 : 50 000 (1. izd. 1995)	980
Bovec z okolico – 1 : 25 000 (4. izd. 1988)	660
Stol in Begunjsčica – 1 : 25 000 (1. izd. 1990)	660
Karavanke – osrednji del in Grintovci (1. izd. 1995)	980
Storžič in Košuta – 1 : 25 000 (2. izd. 1995)	880
Kamniške in Savinjske Alpe z Obirjem in Peco – 1 : 50 000 (7. izd. 1993)	v pripravi
Grintovci – 1 : 25 000 (2. izd. 1994)	880
Okolica Ljubljane – 1 : 50 000 (2. izd. 1995)	980
Polhograjsko hribovje – 1 : 25 000 in Šmarna gora – 1 : 12 000 (izd. 1992)	660
Pohorje – zahodni del – 1 : 50 000 (4. izd. 1990)	v pripravi
Pohorje – vzhodni del – 1 : 50 000 (2. izd. 1992)	660
Posavsko hribovje – 1 : 100 000 (1. izd. 1986)	660
Rogaška Slatina z Bočem in Donačko goro – 1 : 25 000 (1989)	660
Gorski Kotar – 1 : 100 000 (1. izd. 1990)	660
Istra – 1 : 100 000 (1. izd. 1993)	890
Pomurje – 1 : 75 000 (1. izd. 1993)	890
Gorenjska – Bled – Kranjska Gora – 1 : 50 000 (1994)	890
Savinjska dolina in širša okolica – 1 : 50 000 (izd. 1992)	890
Kočevo z gornjo kolpso dolino in obrobjem Bele krajine – 1 : 50 000 (izd. 1992)	890
Kvarner – izletniška karta – 1 : 100 000 (izd. 1991)	890
Bela krajina – izletniška karta – 1 : 50 000 (izd. 1993)	890
Primorje – Kras – izletniška karta (izd. 1995)	890
Posočje – izlet. karta – 1 : 50 000 (izd. 1995)	890
Slovenija – izlet. avtokarta – 1 : 300 000 (izd. 1994)	1100
Ljubljana – mestni načrt – 1 : 20 000	890
Škofjeloško hribovje in Cerkljansko hribovje – 1 : 50 000 – 1993	890
Turistični zemljevidi – 1 : 50 000: Bernina–Sondrino, Cortina d'Ampezzo, Sextenski Dolomiti, Ötztalske Alpe, skupina Grossglockner, Stubajske Alpe, Gran Paradiso, Monte Rosa, Zermatt–Matterhorn	660

Vodniki

Vodnik po planinskih postojankah v Sloveniji (Dobnik, 3. izd. 1994)	2000
Kamniške in Savinjske Alpe (P. Ficko, 4. izd. 1993)	2000
Julijske Alpe (5. popr. izdaja 1993)	2000
Karavanke (Klinar, 4. izd.)	v pripravi
Vodnik po Zasavskem hribovju (Pergar, 1. izd. 1978)	880
Po gorah severovzhodne Slovenije (Ficko, 1. izd. 1980)	880
Turni smuki (Črnivec–Praček, 2. izd. 1985)	880

Vodniki in dnevnik po veznih poteh

Vodnik po Slovenski planinski poti (1994)	2000
Dnevnik po Slovenski planinski poti (1993)	250
Ciglarjeva pot od Drave do Jadrana E–6 YU, skice (1984)	300
E 7 – evropska peš pot od Sotle do Soče (3. izd. 1988)	300
Ljubljanska mladinska pot (1. izd. 1984)	200
Razširjena slovenska planinska pot – planinski vodnik (Jože Dobnik – 1993)	1300
Vodnik in dnevnik Trdinove poti (3. izd. 1984)	300
Kajakaški vodniček po slovenskih rekah (1991)	700

Alpinistični vodniki

Kamniške in Savinjske Alpe – Logarska dolina, Matkov kot – Peči (Golnar, 1982)	600
Kamniška Bela – Repov kot (Golnar 1993)	1800
Alpinistična šola (3. popr. izdaja 1995)	2700
Plezalni vodnik Kamniška Bistrica (T. Golnar, 1995)	2400
Alpinistična šola – dodatek k drugi izdaji	700
Alpinizem ljubezen, samoljubje (Davo Karničar)	1400

Vodniki v tujih jezikih in večjezične izdaje

Die Slowenische Berg–Transverzale (2. izd. 1979)	600
Triglav – ein kurzer Führer (1980)	600
How to climb Triglav (2. izd.)	600
Kamniške Alpe – Ravenska Kočna – Kletterführer (1977)	600
Pot prijateljstva treh dežel (trijezični vodnik)	v pripravi

Zaščitena območja (treh dežel) – Naturschutzgebiete – Zone Protette (1981)	600
Slovarček za planince (tridelni, trijezični) – Wörterbuch für Bergsteiger – Vocabolario per alpinisti (1986)	600
Večjezični slovar Sneg in plazovi (P. Šegula)	4800

Vzgojna literatura

Planinska šola (2. izd. 1983)	600
Hoja in plezanje v gorah (Mihelič–Škarja, 3. izd. 1984)	900
Nevarnosti v gorah (Šegula 1979)	700
Sneg, led, plazovi (Šegula 1986)	700
Narava v gorskem svetu (Selan, 2. izd. 1982)	500
Zavarovane rastline (Skoberne, 2. izd. 1990)	200
Oris zgodovine planinstva (Strojín, 2. izd. 1978)	500
Navodila za oskrbo in označevanje planinskih poti (1982)	300
Trije Tominški planinci (T. Tomišek 1981)	600
Dr. Henrik Tuma (Strojín 1976)	600
Podhladitev, omrzline in druge poškodbe zaradi mraza (1990)	600
Taborniški priročnik – orientacija (1990)	600

Druge edicije

Pesmarica Goriška (1995)	600
Človek, gora, poezija	1200
Dnevnik ciciban–planinec	150
Dnevnik mladi planinec (1992)	200
Igre (1981)	300
Planinska pesmarica Zavriskaj in zapoj (1990)	400
Alpinistični razgledi (1996)	500
Planinski vestnik (1996)	250
Planinske akcije '95	200
Z vetrom – Rudi Klinar	300
Planinski dnevnik s Častnim kodeksom slov. planincev	200
Kam – izleti v okol. Ljubljane	450
Izleti po okolici Ljubljane	2800
K 2 – Viki Grošelj	3950
Gore – S. Klemenc	4700
TNP – J. Divjak – S. Klemenc – J. Bizjak	6720
Plezališča Slovenije (T. Česen – 95)	3200
Veliki pionirji alpinizma – B. Mlač 1993 / I. II.	1800
Gorska pravljica (Peter Janežič – 1994)	8600
Bohinjske gore (T. Mihelič – 1995)	3700
Grintovci Južni pristopi (1995)	3700
Aljažev zbornik (1995)	1300
Naravne znamenitosti Kamniških in Savinjskih Alp	1700
Zgornja Savinjska dolina	2000
Zlatorog – planinska pravljica	2000
Jakob Aljaž – Spominčice (kaseta planinskih pesmi)	1000
Ekološka spalna vreča	
– enobarvna	1500
– večbarvna	1600

Popust ob nakupu

Pri nakupu 5 ali več izvodov enakih planinskih edicij, ki jih je izdala ali odkupila PZS po lastni ceni, priznamo **20% popust**. Kupovanje ali naročanje več kot pet izvodov je možno v pisarni **PZS, Ljubljana, Dvorčakova 9, v ponedeljek od 14. do 19. ure ali od torka do petka od 8. do 14. ure.**

V ceni ni vračunan 5% prometni davek.

Maloprodaja je tudi v pisarni Planinskega društva **Ljubljana-matica, Miklošičeva 17, v večjih knjigarnah, na sedežih planinskih društev in v planinskih kočah** po vsej Sloveniji, kjer je možno dobiti tudi drugo gradivo o posameznih gorskih območjih.

Pri naročilu **obvezno dostavite naročilnico in izjavo**, da planinske edicije kupujete za nadaljno prodajo.

Cene veljajo od 1. 4. 1996.

Informacije:

Planinska zveza Slovenije, Dvorčakova 9, 1000 Ljubljana

192 **telefon: (061) 312 553 ali (061) 315 493; FAX (061) 132 21 40.**

P R E D N A R O Č I L O

PLANINSKI VODNIK

dr. Andrej Mašera

50 zavarovanih plezalnih poti

SIDARTA

format 12.5 x 21 cm

144 strani

40 bar vnih fotografij

50 preglednih skic

mehke plastificirane platnice

Cilj vsakega gornika je stopiti na vrh gore. Načinov za uresničitev tega cilja je mnogo: raznovrstni so, kot so raznovrstni obrazi gore ter želje, hotenja in sposobnosti obiskovalcev. V človekovi biti je zasidrana želja po nenehnem stopnjevanju novega. Zato se gorniki na svoji gorniški poti običajno ne zadovolje s skromnimi izletni vajenske dobe. Kmalu ugotovijo, da je najslajši sadež prav tisti, ki ga najtežje utrgoš!

Zbirki vodnikov SIDARTA smo dodali knjigo poznavalca in ljubitelja gora dr. Andreja Mašere. V vodniku je opisanih 50 zavarovanih plezalnih poti ali "ferat" po slovenskih gorah doma in v zamejstvu. Ljubitelji te zahtevnejše in v svetu skorajda modne oblike gorništvu bodo v vodniku dobili mnogo idej za prvovrstne ture in vrsto nasvetov glede potrebne opreme, tehnike samovarovanja in priprave na tovrstne vzpone. Vsak opis vsebuje podatke o zahtevnosti ture, višinskih razlikah, dolžini z jeklenicami in klini zavarovanih odsekov, navedeno je izhodišče in dostop do njega ter natančen čas vzponov in sestopov.

Razpon težav in karakter posameznih plezalnih tur, od primorske Gradiške Ture pa do resnih in mračnih ostenij Mangrta in Strme peč nad Dunjo, zagotavlja, da bo vsakdo v knjigi našel sebi, razpoložljivemu času ali počutju primerno turo.

Vodnik je bogato opremljen s fotografijami, natančne skice z visom poteka smeri Danila Cedilnika-Dena pa poskrbe, da dobi bralec tudi prostorsko predstavo, kam se podaja.

V redni prodaji bo knjiga 20% dražja

IZIDE KONEC APRILA 96, TEL. NAROČILA: 061/161 34 73, FAX 061/161 25 36

NAROČILNICA

Naročam knjigo 50 ZAVAROVANIH PLEZALNIH POTI - 3290,00 SIT

število izvodov

Plačal(a) bom:

v celotnem znesku v 2 (dveh) zaporednih mesečnih obrokih

PRIIMEK: _____

IME: _____

NASLOV: _____

POŠTNA ŠT.: _____

POŠTA: _____

DATUM: _____

PODPIS: _____

Naročilnico pošljite na naslov:

ZALOŽBA SIDARTA

Cesta 24. junija 23

1231 Ljubljana

5% PD je vnačan v ceno. Naročilnica zavezuje založbo Sidarta in naročnika. Morebitne spore rešuje temeljno sodišče v Ljubljani.

VETROVKE K-WAY ZA
PLANINCE, IZLETNIKE,
SPREHAJALCE...

Tkanina varuje pred
vetrom in s tem tudi pred
zmrzovanjem;
prevlečena je z
vodoodbojnim nanosom,
šivi so lepljeni in zato ne
prepušča vode.
Mikroporozna zgradba
tkanine preprečuje
prodor vodnim kapljicam,
istočasno pa prepušča
navzven veliko manjše
molekule vodne pare,
kar vam zagotavlja
dobro počutje.

Vetrovke K-WAY lahko
dobite v vseh boljše
založenih športnih
trgovinah.
Za društva in večje
skupine nudimo popust.

TREND d.o.o.
PE Ljubljana
Leskoškova 4
61000 Ljubljana
Tel.: (061) 448 242
(061) 443 434